

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta

Diplomová práce

Měšťanská elita v Táboře
1848 – 1938

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Bezecný, Ph.D.

Autor: Bc. Pavla Dědičová

Obor studia: Historie navazující

Ročník: 3.

2011

Anotace

Diplomová práce na téma *Měšťanská elita v Táboře* je věnována politickému a s ním neodmyslitelně spojenému společenskému životu ve městě Táboře. V první řadě cílem zmíněné práce bude zmapovat, nakolik byl politický a společenský život propojen. Je tedy nezbytně nutné zaměřit se na složení městských zastupitelstev, což je druhým cílem předkládané diplomové práce. Abychom mohli určit ty, kteří byli zvoleni do městských zastupitelstev a následně do městských rad, musíme analyzovat voličské seznamy, i když jejich dochování je značně různorodé.

V neposlední řadě je s měšťanskou elitou spojen způsob jejího života. Kde její členové bydleli, zda existovala tzv. dobrá adresa, jak velkou rodinu a movitost daný příslušník elity měl. S životním stylem pochopitelně souvisí úroveň bydlení. Jeho moderní formu představovaly vily, které v Táboře vznikly na poč. 20. století a jejich stavba pokračovala především v době první republiky. S první republikou je spojen poslední cíl předkládané práce a to pokusit se nastínit prvorepublikový vývoj a případnou změnu ve složení místní elity.

V příloze diplomové práce jsou dodány biogramy jednotlivých měšťanů a pochopitelně nechybí seznam pramenů a literatury.

Annotation

The thesis *The elite of town of Tábor 1848-1938* is dedicated to political life and its inseparably linked social life in the town of Tábor. Firstly this thesis charts to what extent the political and social life was connected. That is why it is necessary to target to the structure of the town municipal council, which is the second aim of submitted thesis. So that we could determinate those who were elected into the town municipal councils and subsequently into the town counsel, we have to analyse the electoral registries, although their preservation is greatly diverse.

Moreover, the important part of elite of the town is its life, i. e. where its members lived, whether so-called good address existed, how big family the particular member of the elite had got. Style of life is naturally related to standard of living. Its modern form was presented by the villas, which originated in Tábor at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century and their building continued mainly at the time of the First Republic. And it is the First Republic to which the last aim of this thesis is linked. I tried to outline its development and pertinent change in the structure of the local elite.

In the supplement of the thesis I added the biograms of the particular burgesses and naturally, the list of the sources and literature is linked too.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Tábor 5. ledna 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala, a to především vedoucímu práce Mgr. Zdeňku Bezecnému, PhD., za cenné rady i trpělivost. Mé další díky pak patří pracovním Státního okresního archivu a pracovním v Husitském muzeu v Táboře. Samozřejmě nesmím zapomenout na všechny své korektory, bez nichž by práce nedostala svou tvář. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, bez jejíž podpory by práce nikdy nevznikla.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	Definice základních pojmů	13
2.1	Elita.....	13
2.2	Lokální politická elita.....	15
2.3	Měšťan.....	16
2.4	Město, resp. maloměsto	18
2.5	Politik.....	19
3	Tábor v 19. století	22
4	Městská samospráva ve světle norem	33
5	Příslušníci tábořské elity v městské samosprávě	35
5.1	Profesní složení volitelů obecních zastupitelstev	36
5.2	Rozložení sil v tábořském zastupitelstvu.....	43
6	Sociální vazby měšťanské elity	47
6.1	Obecní zastupitelé.....	47
6.2	Spolková činnost.....	54
6.2.1	Vznik tábořských spolků	54
6.2.2	Činnost	57
6.2.3	Členství ve spolku jako prestižní záležitost reprezentace	62
6.3	Rodinná integrace	63
7	Životní styl měšťanské vrstvy	66
7.1	Existovala v Táboře dobrá adresa.....	66
7.2	Vznik vilové čtvrti	68
8	Příslušníci měšťanské elity v první republice	71
8.1	Změna struktury zastupitelstva.....	71
9	Závěr	74
10	Seznam pramenů a literatury	76
11	Biogramy	83

1 ÚVOD

Předkládaná diplomová práce na téma *Měšťanská elita v Táboře* vznikala po dva roky v plynulé návaznosti na bakalářskou práci *Rodina Zeisova v tábořském veřejném životě* obhájenou v roce 2008 na Historickém ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Časové rozložení diplomové práce je mezi léty 1848 – 1938. Tyto dva mezníky byly zvoleny logicky, neboť rok 1848 je klíčovým mezníkem pro vznik moderní samosprávy, jejíž základy byly v tomto roce položeny, a rok 1938, je klíčovým z politického i státního hlediska – definitivně se jím uzavřela jedna kapitola národních dějin, protože skončila éra První republiky a s ní i odkaz doby Františka Josefa I., který se v této době zcela nezpochybnitelně promítal.¹

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je nejen definovat si tábořskou elitu jako takovou, ale vytvořit její kolektivní biografii. V první části se proto autorka diplomové práce musela vypořádat s metodologickým postupem. Bádání o dějinách měst má svou dlouhou tradici,² ovšem pro 19. století neexistuje dosud takové množství prací, které by umožňovaly hlubšího srovnání. Lépe je na tom středověk a raný novověk.³ V poslední době se ovšem výzkum měst 19. věku posunul, a to v návaznosti na probíhající výzkumy v Německu a Rakousku. V Německu probíhá tento výzkum již od 80. let. Hlavní problémy, jimiž se zahraniční odborníci zabývají, jsou především otázky vzniku a vývoje občanské společnosti. Tyto procesy byly úzce spojeny s rozpadem tradiční stavovské společnosti, která se postupně měnila ve společnost třídní.

V Německu se také jako první vyhranily dva základní směry bádání, dvě základní školy: bielefeldská kolem Jürgena Kocky a frankfurtská kolem Lothara Galla. Bielefeldská škola si již v roce 1985 stanovila tři základní cíle výzkumu: zmapovat celoevropský vývoj občanské společnosti, prozkoumat vnitřní jednotu a vnější ohraničení a uplatnit sociálně dějinné srovnání na téma města. Projekt chce poznat zrod občanské společnosti ve sféře hospodářské, právní, kulturní atd. V rámci projektu bielefeldské školy vyšlo osmnáct svazků pod názvem *Bürgertum. Beiträge zur europäischen Gesellschaftsgeschichte*.

---

¹ Srovn. Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky, I-III*, Praha 2005.; Ferdinand Peroutka, *Budování státu, I-IV*, Praha 1991.

² Výběrově: Zikmund Winter, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku*, Praha 1892.; August Sedláček, *Děje města Čáslavě*, Praha 1874.; Týž, *Děje prácheňského kraje*, Písek 1926.

³ Např. František Hoffman, *České město ve středověku*, Praha 1992.; Jaroslav Miller, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500 – 1700)*, Praha 2006.; Josef Hrdlička, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003.; Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.; Zdeněk Vybíral, *Mocenské elity v tábořské obci doby předbělohorské. Prosopografická studie k Táboru raného novověku I.*, Tábořský archiv 9, 1999, s. 151-186.

Frankfurtská škola, vedená profesorem Lotharem Gallem, si klade hlavně otázky po vývoji měšťanstva jako občansko-právní a sociální formace, odkdy je od sebe můžeme definitivně odlišit, zda se jednalo o profesionalizaci správy nebo monopolizaci moci atd. Metodou, kterou v tomto případě pro bádání o dějinách měst používá, je historická sociálně-statistická mikroanalýza. Takto je možno postupovat až v posledních letech, a to díky počítačovým systémům, které umožňují snazší vyhodnocení sesbíraných dat. Podle Galla dnešní badatelé stojí před úkolem sesbírat co největší počet dat a vytvořit jakousi databázi osobností. V městské společnosti vidí rodiště občanských vrstev a cílem výzkumu je analyzovat sociální strukturu měst, složení a proměny jejich řídicích vrstev. Pro 19. století pak předpokládá stejný druh městských samospráv v celém středoevropském prostoru. Ta je neodmyslitelně spjata s volebním právem, které bylo vyhrazeno jen pro nejužší kruhy, proto je pro výzkum měst důležité analyzovat systém voleb. Města dělí do šesti základních skupin: bohatá tradiční obchodní a řemeslnická města, raně industrializovaná řemeslnická města, industrializovaná města, rezidenční a správní města, univerzitní města a retardovaná města. Konečným cílem výzkumu je nejen lepší poznání města v 19. století, ale celé společnosti. V rámci projektu frankfurtské školy vyšlo 10 svazků s názvem *Stadt und Bürgertum*.

V nedávné době vznikl ještě třetí projekt, který je zaměřen na výzkum měst v Rakousku, respektive v Rakousko-Uhersku. Ten je veden Ernestem Bruckmüllerem a Hanesem Steklem a v současnosti již jeho výstup obsahuje devět svazků s názvem *Bürgertum in der Habsburgermonarchie*, jehož těžiště spočívá ve třech základních otázkách: vznik a sebeidentifikace občanských vrstev, občanská kultura a občanské vrstvy a politika.⁴

V českém prostředí se výzkum vede rovněž dvěma směry, které úzce souvisí právě se zahraničním výzkumem. Jedno centrum se nachází v Praze, kde se historikové zabývají občanskými elitami z pohledu politického působení, především se pak jedná o otázky národního sebeurčení, nepoužívají metodu kvantifikace, ale tvoří dějiny více narativně, dále pak kladou větší důraz na roli osobnosti v dějinách.

Druhý uplatňovaný přístup v české historické vědě je soustředěn kolem moravské školy, která k měšťanstvu počítá všechny osoby, které disponovaly volebním právem. Tato metoda pak více pracuje s kvantifikací a velký důraz klade právě na obecní volby a jejich systém, na jehož základě se měšťan mohl stát „elitou“.

---

⁴ Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř, *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*, Brno 2006.; Pavel Kladiwa, *Stav bádání k problematice formování a vývoje občanské společnosti v 19. (18.) století. Srovnání frankfurtského, bielefeldského a vídeňského projektu na téma Bürgertum*, Slezský sborník 2002, s. 124-143.; Týž, *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914. I. díl. Vývoj legislativy*, Ostrava 2007.

Ve své práci bych chtěla navázat na moravský výzkum a práci Lukáše Fasory, z jehož pera vyšla i kniha *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851 – 1914*.⁵ Autor v úvodu své práce vysvětluje zahraniční přístupy k bádání o dějinách měst v 19. století, včetně poukazu na fakt, že bádání v České republice je teprve na počátku a liší se úrovní jednotlivých prací. Lépe než Čechy, kde je tento výzkum teprve ve svých počátcích,⁶ je na tom s výzkumem Morava, kde již existují vzorové práce⁷ a pod vedením Lukáše Fasory vznikají nové diplomové práce.⁸ Dalšími metodologickými vodítky mi byly studie Lukáše Fasory, které vznikly ve spolupráci s dalším badatelem o městech v 19. století Pavlem Kladiwou.⁹ Základní otázku, na niž hledám odpověď je, kdo patřil k oné měšťanské elitě a jak se tato elita změnila po vzniku Československé republiky.

Dalším důležitým momentem se stalo vymezení základních pojmů, které bylo nutné přesně definovat. Jednalo se především o pojmy: elita, město, měšťan, politik a v neposlední řadě měšťanská (politická) elita.¹⁰ Zajímavý problém představovala definice politika, jakožto osoby činné ve veřejném životě.¹¹ Vodítkem byly nejen výkladové slovníky, ale také např. sborník vydaný ku příležitosti narozenin doc. Roberta Saka.¹² Problém elit byl specifický i pro období první republiky, k čemuž autorka využila knihy Františka Svátka.¹³

V třetí části jsem rozčlenila na základě volebních seznamů členy měšťanské elity. Pomocí jí při tom byly knihy a články Jiřího Kořalky, z nichž některé jsou přímo zaměřeny na

---

⁵ Lukáš Fasora, *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851 – 1914*, Brno 2007.

⁶ Dosud neexistuje dostatečné množství prací, abychom mohli přistoupit ke komparaci, či k zobecnění závěrů pro celé České království. V poslední době však začaly práce o dějinách měst za použití zahraničních metod vznikat. Výběrově: Lydia Baštecká – Ivana Ebelová (edd.), *Náchod*, Praha 2004.; Jiří Lapáček (ed.), *Přerov. Povídání o městě*, Přerov 2000.; Daniel Kovář, *Budějovice před sto lety*, Budějovice 2000.; Miroslav Novotný – Karel Pletzer – Robert Sak, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998.

⁷ Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř, *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004.; Lukáš Fasora, *Svobodný občan*.

⁸ Simona Králíčková, *Obecní samospráva a občanské elity v Poličce v letech 1850-1914*, Brno 2010, diplomová práce.; Jaroslava Smetanová, *Lokální elity v Horažďovicích v letech 1864-1912*, Brno 2010, diplomová práce.; Vladimír Balajka, *Představitelé obecních samospráv a jejich účast na spolkovém životě v Kyjově 1850-1914*, Brno 2006, diplomová práce.; Jan Latzka, *Obecní samospráva a občanské elity na příkladu malého města Žďáru 1864-1912*, Brno 2008, diplomová práce.

⁹ Lukáš Fasora – Pavel Kladiwa, *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918. Koncept a dílčí výsledky výzkumu*, Český časopis historický 102, 2004, s. 796-826. Titíž, *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918. Dílčí výsledky výzkumu v České republice*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř (edd.), *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*, Brno 2006, s. 11-40.

¹⁰ Např. Lukáš Fasora – Pavel Kladiwa, *Obecní samospráva*.; Pavel Kladiwa, *Obecní volby v Moravské Ostravě 1850-1908 a formování občanské společnosti*, Slezský sborník, 2002, s. 11-42.

¹¹ Protože ještě v roce 1867 v *Riegrově slovníku naučném*, v první encyklopedii v Čechách, se pojem politik nevyskytuje. Jediným významem tohoto slova ještě 20 let po vzniku samosprávy, a tím i lokálních politiků, je název deníku *Politik* vydávaného Janem Skrejšovským.

¹² Milena Lenderová – Zdeněk Bezečný – Jiří Kubeš (edd.), *Proměny elit v moderní době. Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka*, České Budějovice 2003.

¹³ František Svátek, *Politické elity v Československu 1918-1948*, Praha 1994.

táborské realie,¹⁴ či knihy o společnosti a dějinách 19. století od Otty Urbana,¹⁵ Jiřího Štaifa.¹⁶ či Marcely Efmertové.¹⁷ K dějinám obecní samosprávy autorka použila knihy od kolektivu autorů Zdeňky Hledíkové, Jana Janáka a Jana Dobeše;¹⁸ a Milana Hlavačky.¹⁹ K definování měšťanské kultury pomohla autorce mj. kniha *Město v české kultuře*,²⁰ a to i přes dlouhou dobu od jejího vzniku.

Literatury týkající se Tábora a jeho dějin není mnoho. Jedinými pracemi zabývajícími se dějinami Tábora v 19. století jsou již zmíněné studie Jiřího Kořalky, dále pak práce Rudolfa Tecla o zaniklých tábořských památkách a *Knihy o městě* v edici Pavla Augusty a Hany Klínkové.²¹ Ze starších prací lze jmenovat např. disertační práci Karla Poustky *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)* z roku 1963.²² Z novějších prací lze jmenovat např. bakalářskou práci Lenky Pečivové o činnosti tábořských hudebních spolků.²³

Nezbytnou částí výzkumu pochopitelně byly přímo fondy z Archivu města Tábora a z Okresního úřadu²⁴ Tyto fondy autorka využila i při definování společenské elity, k nimž ovšem přibyly i fondy tábořských spolků, které ovšem nejsou dochovány celistvě.²⁵ Proto

---

¹⁴ Z obecných prací výběrově: Jiří Kořalka, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914 : sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.; Týž, *František Palacký (1798-1876): životopis*, Praha 1998.; Jiří Pokorný – Luboš Velek – Alice Velková (edd.) *Nacionalismus, společnost a kultura ve střední Evropě 19. a 20. století : pocta Jiřímu Kořalkovi k 75. narozeninám = Nationalismus, Gesellschaft und Kultur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert : Festschrift für Jiří Kořalka zum 75. Geburtstag*, Praha 2007.; K tábořským realii: Jiří Kořalka, *Společenská aktivita a zvolení Miroslava Tyrše poslancem českého sněmu v Táboře roku 1869*, Tábořský archiv 12, 2004, s.279-301.; Týž, *Společenské poměry v Táboře v letech 1861 až 1862 v dopisech do pražského deníku Hlas*, Tábořský archiv 11, 2002, s. 273-291. Týž, *Tábořští řemeslníci a živnostníci v letech 1848 až 1850*, Tábořský archiv 8, 1998, s. 217-233. Týž, *Vznik tábořského muzea roku 1878*, Tábor 1978. Jiří Kořalka – Luboš Lancinger, *Soupis archivních pramenů ke stavebnímu vývoji historického jádra města Tábora*, Tábor 1979.

¹⁵ Otto Urban, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.

¹⁶ Jiří Štaif, *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830-1851*, Praha 2005.

¹⁷ Marcela Efmertová, *České země v letech 1848-1918*, Praha 1998.

¹⁸ Jan Janák – Zdeňka Hledíková – Jan Dobeš, *Dějiny správy českých zemí. Od počátků po současnost*, Praha 2006.

¹⁹ Milan Hlavačka, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*, Praha 2006.

²⁰ *Město v české kultuře 19. století*, Praha 1983.

²¹ Pavel Augusta – Hana Klínková (edd.), *Knihy o městě. Tábor*, Praha 2001.

²² Karel Poustka, *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)*, Tábor 1963.

²³ Lenka Pečivová, *Činnost tábořských hudebních spolků od 60. let 19. století do roku 1918*, Brno 2010.

²⁴ Státní okresní archiv Tábor (Dále jen Soka Tábor), Archiv města Tábora (dále jen AMT); SOkA Tábor, Okresní Úřad (dále jen OÚ). Oba archivy však prošly značnou skartací. AMT již v 19. Století, kdy po zavedení samosprávy bylo s původním archivem nakládáno značně povážlivě – byl naházen na hromadu do radnice a později dokonce rozprodáván na kornouty, což značně stěžuje hledání informací před r. 1848. Druhým velkým skartačním řízením prošel fond AMT v roce 1871 z „podnětu“ tajemníka Vrány a bývalého tajemníka Veseckého, kteří se snažili zničit materiál potvrzující defraudaci obecního majetku. Skartace materiálů pokračovala, takže se různí dochovanost archivního materiálu. Fond okresního úřadu prošel menšími zásahy, proto jsou jeho materiály celistvější.

²⁵ Velice cennými se ukázaly složky policejního odboru z fondu OÚ, na něž musel každý spolek hlásit svůj vznik a seznam členů, tudíž je možné dozvědět se o členské základně i těch spolků, jejichž fondy nikdy

bylo nutné komparovat fondy AMT, OÚ a spolků.²⁶ Stav dochované pramenné základny přesto vyžadoval doplnit je informacemi z tisku. Tím je naznačen další naprosto klíčový pramen – tisk. V tábořských týdenících *Tábor* a *Český jih* vycházely zprávy nejen o zasedání obecního a okresního zastupitelstva, nýbrž i články o místních spolcích, či kulturních akcích. Neodmyslitelnou součástí tiskovin byly i nekrology, které velmi pomohly doplnit chybějící informace o členech měšťanské elity.²⁷ Pohled zvenčí na tábořskou situaci umožnily *Národní listy* a *Hlas*. Ke zmapování rodinné situace i místě bydlení jsem využila tábořských adresářů,²⁸ které však pocházejí až z doby pozdější, volebních listin a sčítacích operátů.²⁹ Velmi cenným materiálem je dvoudílná kniha profesora Thira³⁰ s pozdějšími opravami Milana Nedvídky.³¹

Jak jsem naznačila, hlavním vzorem mé práce, byla kniha Lukáše Fasory³² a stejně jako Lukáš Fasora i já jsem zvolila za základní metodu metodu prosopografickou. Ve stručnosti se dá říci, že tato metoda je založena na shromáždění co největšího počtu jednotlivých dat a informací o členech přesně definované skupiny. Touto skupinou v případě předkládané diplomové práce je tábořské obyvatelstvo se zvláštním zřetelem na měšťanstvo a měšťanskou elitu. Hlavními materiály se tak staly již zmiňované sčítací a volební operáty v součinnosti s novinami.

Na prosopografickou metodu, z níž v konečném výsledku vyplyne kolektivní biografie tábořské měšťanské elity, navazují sociální dějiny – vznik sociálních vazeb a struktur. Samozřejmě v tomto bodě je nutné navázat na výzkumy sociologie jako takové.³³ Pro poznání sociálních vazeb, tedy rodinných a sousedských, krom zmiňovaných pramenů poslouží i matriky domovských příslušníků, k rodinným vazbám zejména matriky oddaných. Zajímavým bodem jistě je i fakt, zda existovaly i jiné než mocenské vazby mezi politickou elitou města. Zda manželství uzavírané mezi čelními měšťanskými rodinami patřilo

---

nevznikly či se nedochovaly. Z dochovaných fondů jsem použila fondy spolků. Výběrově: Zora, Ostrořelců, Měšťanské Besedy, Občansko-čtenářské Besedy, Besedy, Šmahova okrsku, Učitelské jednoty Komenský, Čtenářského spolku, Spolku divadelních ochotníků, Kato, Hlaholu.

²⁶ Čerpala jsem především ze zápisů a protokolů ze zasedání městského zastupitelstva a rady, ze spisového materiálu AMT, z politických záležitostí okresního úřadu, atd.

²⁷ Dobré jméno každého významného člena městského zastupitelstva, okresního zastupitelstva, činný městský úředník, atd. vyžadovalo, aby se mu dostalo všech zasloužených poct. K nim patřily i nekrology. Ty jsou výborným zdrojem informací, pokud se tato osoba do Tábora přistěhovala, protože z nich lze vyčíst místo narození, což je rozhodující pro práci s matrikami.

²⁸ *Adresář-Kalendář politického okresu tábořského na rok 1901*, Tábor 1900.; *Úplný adresář hejtmánství tábořského*, Turnov 1904.; *Adresář krajského města Tábora*, Tábor 1923.

²⁹ SOKA Tábor, OÚ, Sčítací operáty 1880, inv. č. 4501, fasc. 87; inv. č. 4502, fasc. 88.

³⁰ Karel Thir, *Staré domy a rodiny tábořské*, I. a II. díl, Tábor 1920.

³¹ Milan nedvídek, *Staré domy a rodiny tábořské (Doplňky a opravy k stejnojmennému dílu prof. Karla Thira)*, Tábor 1947.

³² Lukáš Fasora, *Svobodný občan*.

k nástrojům moci či ke způsobu, jak se vřadit mezi měšťanskou elitu. Sociální výzkumy jsou v neposlední řadě zkombinovány s výzkumy demografickými, které nám umožňují rekonstruovat podobu rodiny měšťanské elity a zjistit, zda se její demografická křivka výrazně lišila od křivky „neelitního“ tábořského měšťanstva.

---

³³ Např. Lenka Bušíková, *Analýza sociálních sítí*, Sociologický časopis 35, 1999, s. 193-206.

2 Definice základních pojmů

2.1 *Elita*

Abychom mohli přistoupit k samotnému tématu práce, je nutné definovat si základní pojmy. Prvním z nich je elita, jejíž vymezení však není tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Přestože *Všeobecná encyklopedie* říká, že elitou je kategorie „*osob zaujímajících díky svým individuálním vlastnostem, profesionálním kvalitám, respektive sociálnímu postavení [...] vedoucí nebo jinou význačnou pozici,*“³⁴ tato definice vzhledem k tématu není dostačující. Přesto stanoví základní znak elity, jež je uzavřenou skupinou, která zaujímá výjimečné postavení ve společnosti. Touto společností můžeme rozumět společnost jako celek či její část.

Podíváme-li se na zadání diplomové práce, jejímž počátečním rokem je rok 1848, zajisté nás napadne využít definice, s nimiž se pracovalo v 19. století. Slovníky z této doby nám totiž mohou poskytnout nejen přesné vymezení pojmu, ale i vhléd do myšlení 19. století. Bohužel pro nás, termín elita pro tehdejší společnost nepředstavoval nic natolik specifického, aby bylo nutno jej přesně a detailně definovat. *Riegrův slovník naučný*, tedy nejstarší slovník Čechách, elitu definuje jasně jako: „*slovo francouzského původu, které značí výkvět, vybrané, nejlepší. Elitní společnosti pak jsou osoby vynikající nadáním duševním, vzděláním a mravy, nebo také rodem a bohatstvím.*“³⁵ To se však netýká jen Riegrova slovníku. *Ottův slovník naučný* z roku 1894 předkládá definici slovo od slova stejnou,³⁶ *Masarykův slovník naučný* je pak o mnoho nepředčí.³⁷

Je pravda že stejně jako předchozí moderní definice by to mohlo k základnímu vymezení pojmu stačit, ale problematika elity je složitější a má svou dlouhou tradici. Její první teoretické ukotvení vzniklo v 19. století a reagovalo na situaci doby, v níž se zvyrazňovaly kontury mezi jednotlivými společenskými třídami – nejen ekonomické, nýbrž i politické. Všichni čelní představitelé teorie elit, ať Gaetano Mosca³⁸ či Vilfredo Pareto³⁹ však

³⁴ *Všeobecná encyklopedie*, Praha 1994, s. 360.

³⁵ *Riegrův slovník naučný*, Praha 1862, s. 434.

³⁶ Dle Zdeňka Bezecného a Mileny Lenderové, autorů studie *Několik poznámek k proměnám elit v Čechách*, jej jeho pisatel baron Salomon Friedberg-Mírohorský z Riegrova slovníku prostě opsal. Milena Lenderová – Zdeněk Bezecný – Jiří Kubeš (edd.), *Proměny*, s. 17.

³⁷ Krom doplnění, že eligere také znamená vyplít a používá se i tehdy, hovoříme-li o šlechtění rostlin. *Masarykův slovník naučný*, Praha 1926, s. 553.

³⁸ Z jeho děl jmenujme např. *Historie de doctrines politiques*, Paříž 1936, nebo *The ruling class*, New York 1939.

³⁹ Především 4-svazkové dílo *The mind and Society*, Londýn 1935.

byli přesvědčeni, že nerovnost lidí je přirozená. Mosca k tomu říká: „*Ve všech společnostech – od společností, které jsou slabě vyvinuté a sotva dosáhly červánků civilizace, až k nejpokročilejším a nejsilnějším společnostem – se objevují dvě třídy: třída, která vládne a třída, která je ovládána. Vládnoucí třída je vždy méně početná, plní všechny politické funkce, monopolizuje moc a využívá výhod, které moc přináší, zatímco druhá, početnější třída je jí řízena a kontrolována způsobem více méně legálním, více méně arbitrážním a násilným; tato druhá třída zásobuje vládnoucí třídu materiálními prostředky a prostředky, které jsou nezbytné pro životnost politického organismu.*“⁴⁰

S teorií přirozené nerovnosti v podstatě souhlasí i druhý klasický autor elit Vilfredo Pareto. Ten koncept elit socializoval. Charakterizoval ji jako skupinu lidí, kteří v kterékoli oblasti sociální činnosti dosahují nejvyšších ukazatelů, manifestovaných v dosaženém úspěchu. Elita je tedy „*kategorie pro označení těch, kteří v jakékoli oblasti společenského jednání, nejen v oblasti moci a politiky, dovedou na základě svých zdatností, obsadit špičkové pozice; vzhledem k mimořádnému fenoménu moci lze elitu dělit na vládnoucí a nevládnoucí.*“⁴¹ Druhým výrazným rysem Paretovy teorie elit je tedy střetávání elity vládnoucí a nevládnoucí, tzv. cirkulace elit. Protože je zcela zjevné, že elita není malou⁴² neměnnou skupinou, je tudíž nemožné, aby všichni členové elitní skupiny byli u kormidla politické moci. Proto je neméně důležitým bodem jeho teorie tzv. úpadek elity. Ztrácí-li elita na své zdatnosti, např. tím, že syn člena elity je automaticky vzat do jejího středu, nebo tím, že se elita humanizuje, nutně spěje k zániku a nahrazení ze skupiny elity dosud nevládnoucí, kontraelity.⁴³

Nejvýraznějším teoretikem elit je ale bezpochyby Guy Chaussinand Nogaret.⁴⁴ Elitu chápe jako frakci obyvatelstva, v níž se koncentruje moc, autorita a vliv, přičemž základem jejich výsadního postavení je kombinace rodu, vědění a peněz; proto se také elity podobají vždy více či méně spiknutí mocných. Od neelity se pak potřebují zdánlivě oddělit jako část národa, která je postavena nad ty, kteří pasivně poslouchají a provádějí jejich pokyny.⁴⁵

Elita, kterou se autorka ve své práci zabývá, je skupina značně různorodá, přesto má hlavní znak společný. Je lokální elitou, jež má oproti celospolečenské elitě svá specifika.

---

⁴⁰ Miroslav Jodl, *Teorie elity a problém elity*, Praha 1994, s 25.

⁴¹ Tamtéž, s. 31.

⁴² Např. 30tí člennou skupinou, která obsadí bez nejmenších diskusí všechna místa v táborském obecním zastupitelstvu.

⁴³ Miroslav Jodl, *Teorie*, s. 31.

⁴⁴ Hlavním dílem je: *Histoire de élites en France*, Paris 1991.

⁴⁵ Tamtéž, s. 12-13.

2.2 Lokální politická elita

Sociologové místní politické elity charakterizují následovně: jejich okruh je velmi úzký, jejich pozice je potvrzována získáváním více funkcí (např. v zastupitelstvu i ve spolku), pocházejí většinou ze středních vrstev, přizpůsobují se ekonomické důležitosti svého rozhodovacího prostoru, považují se za výhradní nositele rozhodovacích pravomocí v obci, v jejich čele dominují správní špičky obce, bezprostřední kontakt s jednotlivými občany je malý a děje se prostřednictvím spolků, skupin, většinou mají nepatrný kontakt s tiskem.⁴⁶

Stát se členem měšťanské elity nebylo snadné, neboť jsem řekla, jejím nejzákladnějším znakem je právě její uzavřenost. Pro obyvatele města to znamenalo dvě věci – mohl se do elitní skupiny narodit,⁴⁷ nebo se jejím členem stát. K tomu však potřeboval splnit některé požadavky. Za prvé musel být měšťanem, tedy obyvatelem města, který vlastnil dům a platil daně.⁴⁸ Za druhé si musel vydobýt postavení ve společnosti – musel se do ní zařadit. Způsobů zařazení do společnosti existovalo několik: vyučit se řemeslu a stát se mistrem, vystudovat a stát se uznávaným ve svém oboru, stát se městským či okresním úředníkem, oženit se s dcerou usudlého a váženého měšťana.⁴⁹ Za třetí musel dbát na své dobré jméno. Dobré jméno jeho i celé jeho rodiny se stalo značkou a komoditou na trhu, která mu mohla dopomoci ke třetí cestě – k cestě zvolením. Volení představitelé se stali v 19. století novou, ale nepochybnou elitou.⁵⁰

Rok 1848 totiž přinesl do života spořádaného měšťana převratnou změnu. Poprvé mohl rozhodovat o lidech, kteří stanou v čele města. Jediné omezení představoval volební census. Ten znamenal, že ne každý obyvatel města mohl volit do obecního zastupitelstva. Plnoprávné obyvatelstvo města, měšťané, bylo rozděleno do tří voličských skupin a to podle výše daně, kterou platili.⁵¹ Lokální politická elita tedy pocházela přímo z řad oprávněných voličů a, což

⁴⁶ Lukáš Fasora – Jíří Hanuš – Jiří Malíř (edd.), *Občanské elity* s. 16.

⁴⁷ Podle Pareta by to značilo konec té skupiny, která takovýto způsob dovolí. Ovšem narození samo o sobě nepředurčovalo, zda se stane aktivním a platným členem měšťanské elity, pouze tuto cestu usnadňovalo. Syn měšťana si měšťanské právo musel v dospělosti rovněž zakoupit, ale snižovala se taxa, kterou musel zaplatit.

⁴⁸ Titul měšťan tedy nepozbyl své váhy ani v 19. století, proto definice ze Všeobecné encyklopedie, která říká, že „*měšťan je středověký obyvatel města požívající měšťanská práva a tvořící měšťanskou obec.*“, zcela přesná. Měšťan není pojem vázající se pouze ke středověku.

⁴⁹ Tzv. si musel vytvořit sociální síť.

⁵⁰ I toto je jev přetrvávající z dob předchozích. Dobré jméno bylo tím, oč se lidé ve středověku a především v raném novověku často soudili. Spory o čest, která zajišťovala člověku dobré místo ve společnosti, do níž se řadil, byly častou záležitostí. I v 19. století se na čest dbalo, a proto se objevily i články v novinách, v nichž pisatel, člen jeho sociální sítě, či celá skupina hájili svou čest.

⁵¹ V první třídě byli lidé, kteří platili daň nevyšší. Ve třetí pak lidé s nejnižší daňovou povinností, těch pochopitelně bylo nejvíce. Proto je překvapivé, že třetí voličská skupina v roce 1850, v roce, kdy se poprvé uskutečnily volby, právě tato skupina chyběla. Zlatý střed představovala druhá voličská třída. V této skupině však byla nejvlivnější část tábořského měšťanstva.

bylo možná důležitější, z řad místních obyvatel. V čele města tak stanula skupina měšťanů, jejíž činnost však nezahrnovala pouze činnost v zastupitelstvu či radě obce. Místní politická elita se angažovala i ve vztahu ke kulturnímu dění v obci, proto s jistotou nacházíme jména obecních zastupitelů i radních v řadách místních spolků.

2.3 Měšťan

Zde se setkáváme s výrazem, který se možná zdá jednoznačný, ale i v jeho případě zdání klame. Termín měšťan je používán od středověku pro obyvatele města „*požívající městská práva a tvořící městskou obec*.“⁵² Ve středověku se obyvatelé města dělili na: měšťana (civis), obyvatele (inquilinus), hosta (hospes) a Žida.⁵³ Měšťanem byl tedy každý člověk, který v městě vlastnil dům a tzv. s městem trpěl, tj. platil daně.⁵⁴ Přesto, že se může na první pohled zdát, že termín měšťan je čistě středověký, opak je pravdou. Měšťan, tedy status měšťana, byl klíčovým i v 19. století právě díky tomu, že plnoprávní obyvatelé obcí dostali právo volit své zástupce. A volební právo, krom výše daně, bylo plně vázáno na měšťanskou příslušnost.

Obecní zákoník z roku 1859 jasně říká: „*Měšťany*⁵⁵ jsou ty osoby, které mají ve městě měšťanské právo, nebo jej budoucně získají.“⁵⁶ Stát se právoplatným měšťanem nebylo v 19. století příliš složité. Stačilo si koupit měšťanské právo. Výši taxy určovala městská zastupitelstva, ta také rozhodovala, koho do obecního svazku přijmou. Ale k začlenění do městských sociálních vazeb bylo potřeba mnohem více. Velký rozdíl spočíval také mezi označeními měšťan a domovskou příslušností.⁵⁷ Každý obyvatel Rakouska, později Rakouska-Uherska, musel mít domovskou příslušnost do určité obce. Toto bylo důležité

---

⁵² *Všeobecná encyklopedie*, s. 146.

⁵³ Tomáš Borovský, *Měšťan*, in: Martin Nodl – František Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 392.

⁵⁴ Josef Hrdlička, *Měšťan*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 139.

⁵⁵ Městskými občany.

⁵⁶ *Sbírka zákonů z roku 1859*, s. 118.

⁵⁷ Domovskými příslušníky byli ti, kteří v obci měli domovské právo, nikoli měšťanské. Existoval i zvláštní status čestný měšťan, který udělovalo obecní zastupitelstvo osobnostem, jež se o město mnoho zasloužily. Zde však vznikaly velké spory o voličské seznamy a diskutovalo se o tomto faktu prakticky před každými volbami – čestní měšťané totiž v rámci tohoto titulu mohli volit do obecních zastupitelstev.

především z hlediska sociálního zabezpečení v době, kdy se o sebe nemohl postarat, neboť zákon ukládal obci, do níž příslušel, povinnost zabezpečit jej.⁵⁸

Německé a rakouské bádání ale nabádá k ještě větší opatrnosti při používání pojmu měšťanstvo, tedy Bürgerlichkeit. Peter Urbanitsch ve sborníku *Bürgertum in der Habsburgermonarchie* upozorňuje, že pojmy jako měšťan či politik jsou používány dosti volně a zahrnuje významy od veřejnosti ve smyslu antické polis až po provedení určité koncepce. Měšťanství a politiku proto podle něj můžeme chápat ve třech rovinách. Za prvé jde o tvoření měšťanské veřejnosti, obce, v níž se volně diskutuje. Za druhé začíná tvoření měšťanské společnosti jako modelu hospodářského, sociálního a politického pořádku, který má zaručit společný život na základě pravidel rozumu. A za třetí jde o uplatnění těchto vztahových podnětů a norem skrz účast na politické scéně ve všech úrovních.⁵⁹

Hannes Stekl rozlišuje čtyři hlavní skupiny, které se mohou pod tímto pojmem skrývat. První jsou tzv. Staatsbürgerlichkeit, což jsou všichni obyvatelé Rakouska bez ohledu na jejich postoj k vládě. Druzí jsou měšťané jako soubor osob, který vznikl na základě vlivu a moci, neboť ve své profesi dosáhli vyšší míry samostatnosti. Třetí dělení je bez ohledu na stavovské postavení jednotlivce, protože nebere v potaz josefinské reformy. A za čtvrté pak existuje skupina, která se stala hybnou silou společnosti. Patří sem vzdělanci, úředníci, příslušníci svobodných povolání i podnikatelé. Tato formace pak ovlivnila a utvářela novou správu a nový systém moci v habsburské monarchii v 19. století.⁶⁰

Jürgen Kocka je ve svém dělení měšťanstva přesnější. Jednoznačně tvrdí, že do měšťanské vrstvy nepatří šlechta, klérus a dolní vrstvy společnosti. Naopak jednoznačně k měšťanstvu patří obchodníci, továrníci, bankéři, podnikatelé, právníci, lékaři, příslušníci svobodných povolání, učitelé a profesori, nižší i vyšší správní úředníci, soudci, přírodovědci, inženýři a lidé s akademickým vzděláním. Ti všichni tvoří tzv. Bildungsbürger. A nezapomíná ani na malé měšťanstvo tvořené řemeslníky, obchodníky, drobnými živnostníky atd.⁶¹

---

⁵⁸ Tzv. chudinská péče nemálo zatěžovala kasy především malých obcí, neboť pokud člověk s domovským právem byl poslán zpět do své domovské obce i postrkem, musela jej přijmout, přestože v ní např. dvacet let nepobýval.

⁵⁹ Peter Urbanitsch., *Bürgertum und Politik in der Habsburgermonarchie. Einführung.* in: Ernst Bruckmüller (ed.), *Bürgertum in der Habsburgermonarchie*, Wien 1990.

⁶⁰ Hannes Stekl, *Adel und Bürgertum in der Habsburgermonarchie 18. bis 20. Jahrhundert*, Sien 2004, s. 141.

⁶¹ Jürgen Kocka, *Das europäische Muster und deutsche Fall*, in: Jürgen Kocka(Hg.), *Bürgertum im 19. Jahrhundert*, Göttingen 1995, s. 10-11.

2.4 Město, resp. maloměsto

Přestože se již nějakou dobu zabýváme pojmem měšťan, dosud jsme mu neohraničili prostor, v němž žil. Město je bezpochyby místem naprosto specifickým a z hlediska dějin i důležitým. Přibližně třetina obyvatelstva českých zemí žila ve městech⁶² a právě zde se uskutečňovaly vzájemné kontakty a vazby. Zde se vytvářely dějiny oblasti, které město vládlo.⁶³

Město je sídelní útvar, větší než vesnice, který se vyznačuje hospodářskými a sociálními vazbami a je vybavené výsostnými právy.“⁶⁴ Přestože je definice, kterou teď uvedu, staršího data, vypovídá o městě lépe. Max Weber říká toto: „*O městě můžeme mluvit tam, kde místní konzumenti kryjí hospodářsky významnou část svých denních potřeb z místního trhu a kde významnou část produktů, které se tu prodávají, vyrábějí obyvatelé v místě nebo v nejbližším okolí právě pro trh. Město bylo tedy vždy místem trhu.*“⁶⁵ Je tedy více než zřejmé, že styky města a vesnice, k nimž docházelo od doby, kdy města vznikla, ovlivňovaly život na obou stranách. Město, přestože pevně uzavřeno za hradbami, nežilo v izolaci. Ekonomická a správní funkce města se stala nezastupitelnou.

19. století je v současné době často vnímáno rozporuplně. Nejednou se na něj vzpomíná jako na „staré dobré časy“, kdy neexistoval shon a spěch moderního světa. Současně je však označováno za století páry, dobou průmyslové revoluce. Která z těchto skutečností je pravdě blíže? Nezpochybnitelným faktem je, že pravdivé jsou obě. Jevy pro tuto dobu typické, tedy industrializace a urbanizace, se projevovaly ve velkých i v malých městech. V každém ovšem s jinou razancí. Mnohé změny se v malých městech prosazovaly složitěji. Maloměsto mělo svá specifika. Dlouho v nich přetrvávaly tradiční hodnoty. Proto si vrstvy řemeslníků a živnostníků dlouho uchovaly svůj rozhodující vliv. Proto se v malých městech více dbalo na dobré jméno – pokud by bylo poškozeno, ohrozilo by to existenci a postavení celé rodiny. Proto maloměsta více lpěla na církevní tradici. Proto se dlouho uchoval optický ráz města i s tzv. dobrou adresou atd..

Otázkou je, kde leží hranice mezi městem, maloměstem a velkoměstem. Co vlastně je maloměsto? Peter Urbanitsch říká, že pojem malé město závisí na velikosti daného města. Současně také upozorňuje, že vždycky musíme brát ohled na dobu, o níž hovoříme. Jiná by byla představa o malém městě pro středověk, jiná pro 19. století a jiná pro století

---

⁶² V průběhu 19. století vzrostl i počet obyvatel měst.

⁶³ Město je specifické i z toho důvodu, že přestože samo bylo poddaným (panovníka či jiné vrchnosti), zároveň bylo „pánem“ půdy a lidí z okolních vesnic.

⁶⁴ *Všeobecná encyklopedie*, s. 144-145.

⁶⁵ Max Weber, *Autorita, etika a společnost. Pohled do sociologie dějin*, Praha 1997, s. 174.

jedenadvacáté.⁶⁶ Jako hranici pro maloměsto uvádí počet 2 000 – 20 000 obyvatel. toto členění je však v rámci Čech problematické. V roce 1880, kdy proběhlo sčítání obyvatelstva, v Čechách existovalo pouze 25 měst, která měla počet obyvatelstva vyšší než 10 000.⁶⁷ Problematické se toto dělení ukázalo i pro Moravu. Jan Latzka, ve své diplomové práci⁶⁸ uvádí, že v takovém případě by na Moravě existovala pouze tři města a to Brno, Jihlava a Opava a do kategorie maloměst by spadla Olomouc, Prostějov i Moravská Ostrava.⁶⁹ Proto sám tuto hranici upravuje v rámci Moravy na 5 000 obyvatel.

Vzhledem k velikosti Tábora, který tuto hranici překračuje, by se mohlo zdát, že je dále bezpředmětné hovořit o maloměstě. Domnívám se však, že pro potřeby nejen předkládané diplomové práce je nutné hranici maloměsta z hlediska počtu obyvatelstva posunout. Jako odpovídající hranice maloměsta bych stanovila zmíněnou hranici 10 000 obyvatel. A to i v závislosti na skutečnosti, že o maloměstském duchu nerozhodoval pouze počet obyvatel. Malé město bylo přirozeným centrem oblasti, kterou spravovalo.

I přes jistou konzervativnost způsobu života i maloměsto muselo akceptovat mnohé z probíhajících kulturních i technických změn. Nezbytně nutné bylo napojení na železniční síť, pro rozvoj průmyslu se často využívalo státních dotací na státní továrny, zakládaly se spolky. Alespoň čestným členem spolku se musel stát každý důležitý muž. A pochopitelně existovaly i dámské spolky, kde se prezentovaly jejich manželky a dcery.⁷⁰ Ovšem v maloměstě se začala objevovat nová elita: vzdělanecká. Mnoho měst usilovalo o založení středních a vysokých škol. S tím ovšem nutně souvisel nárůst počtu učitelů, respektive profesorů, kteří se mnohdy začali angažovat jako místní politici.

2.5 Politik

Dnešní představa o politikovi a politice, alespoň v obecném povědomí, není právě lichotivá. V 19. století to však bylo jinak. Politik představoval společenský vrchol kariéry. Stát se konšelem, městským radním, purkmistrem, či dokonce zemským nebo říšským poslancem představovalo prestižní záležitost.

---

⁶⁶ Peter Urbanitsch, *Bürgerliche Eliten, Modernisierung und Wertewandel in Klein- und Mittelstädten Cisleithaniens 1848-1918*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř (edd.) *Občanské elity*, s. 49.

⁶⁷ Praha, Plzeň, Liberec, Smíchov, České Budějovice, Cheb, Ústí n. Labem, Warnsdorf, Teplice, Vinohrady, Karlín, Kladno, Aš, Kutná Hora, Chrudim, Kolín, Trutnov, Příbram, Litoměřice, Karlovy Vary, Žatec, Česká Lípa, Rumburk, Most, Pardubice.

⁶⁸ Jan Latzka, *Obecní samospráva*.

⁶⁹ Tamtéž.

Tím, co je politika, se zabývalo nemálo odborníků. První definice nalezneme samozřejmě v obecných slovnících. Prvním českým slovníkem vůbec byl zmíněný *Riegrův slovník naučný*, nesoucí jméno jednoho z největších profesionálních politiků své doby.⁷¹ Heslo politik zde ovšem vůbec nenalezneme. V dalším významném slovníku, Masarykově, termín politik již nalezneme. Politik je „*osoba teoreticky, nebo prakticky se zabývající politikou.*“⁷² Což nám neříká nic konkrétního, pokud nevíme, co je politika. To „*je činnost praktická, při níž jednající jednotlivec zasahuje a působí buď k zachování nebo změně dosavadních skutečností... znamená, že politikou označujeme onu politickou činnost jednotlivců i společ. skupin, která má nějaký vztah k státu.* ...“⁷³ Z toho tedy vyplývá, že politik je člověk zabývající se činností, jež má vliv na chod státu. Z pohledu předkládané diplomové práce se nejedná pouze o řízení státních záležitostí, nýbrž i záležitostí městských. Ty však byly nerozlučně spjaty s věcmi státními.

Tento náhled již mnohem více odpovídá naší představě o politice, která je v současnosti definována jako určitá činnost zaměřená na řízení věcí veřejných. Ovšem, abychom mohli o takovéto správě státu vůbec hovořit, musely pro ni existovat zákonné normy, které správu umožňovaly.⁷⁴ Politiku jako úsilí po moci, jak ji charakterizoval Max Weber, můžeme v 19. století začít vnímat již díky změně politického klimatu po napoleonských válkách. Boj po uplatnění se v rámci politické moci pak vygradoval roku 1848.⁷⁵

Stát se voleným představitelem obce tedy bylo vnímáno jako privilegium, které znamenalo větší podíl na politické moci a současně znamenalo možnost změnit situaci ve městě. Je rovněž důležité mít na paměti, že ani jedna z těchto funkcí (zastupitel, radní) nebyla placená.⁷⁶ Zasedání městského zastupitelstva se proto většinou odbyvala o „víkendech“ – i z toho plyne, že po zbytek týdne se městští zastupitelé a radní věnovali svým živnostem.⁷⁷ Pojem nám dnes dobře známý – střet zájmů – neexistoval. Pro městské zastupitele a radní, kteří na počátku samosprávy pocházeli především z řad řemeslnických mistrů, pak bylo

---

⁷⁰ SOKA Tábor, fondy jednotlivých spolků. Ženský spolek ve městě představovala Zora.

⁷¹ Robert Sak, *Rieger. Konzervativec nebo liberál?*, Praha 2003².

⁷² *Masarykův slovník naučný*, Praha 1931, s. 846.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Aby takováto správa byla možná musely pro ni existovat správní předpoklady. Roku 1848 došlo k zásadní změně, bylo zrušeno poddanství, a proto bylo nutné nahradit vrchnostenskou správu novým systémem. 20. března 1849 vzniklo Stadionovo prozatímní obecní zřízení, které se stalo jednotným zákonem pro všechny obce, okresy a kraje. Vznikl tak nový systém, jehož základní jednotkou se stal okres, jenž byl dále rozdělen na jednotlivé obce. Každá obec pak volila své představitele. Více Jan Janák – Zdeňka Hledíková – Jan Dobeš, *Dějiny správy*.

⁷⁵ Jan Latzka, *Obecní samospráva.*; Pavel Kladiwa, *Obecní výbor Moravské Ostravy 1850-1913*, Ostrava 2004.

⁷⁶ Radním a purkmistrovi byla ročně vyplácena odměna, jež nebyla nikde blíže specifikována, takže záleželo na vůli městského zastupitelstva, jak velkou odměnu purkmistrovi udělí. Více: SOKA Tábor, AMT, inv.č. 1195, sign. III/7, kart. 49.

prestižní záležitostí zvýšit kvalifikaci svých synů a zvýšit tak jejich šance na uplatnění ve správě města do budoucna. Mnoho z nich bylo posláno na studia, aby získali lepší předpoklady a stali se tak budoucí elitou města.⁷⁸

Druhou instancí, kterou zmíním jen okrajově, jsou okresní politikové. Ti však byli spíše ve funkci úředníků, protože narozdíl od městských představitelů pobírali plat a byli pod penzí. To se týkalo okresních hejtmanů. Okresní starostové však představovali jakýsi mezistupeň mezi státní správou a samosprávou. Další možností, jak se posunout po hodnotném žebříčku, bylo zvolení zemským poslancem. Ovšem cesta ke zvolení vedla přes lokální úroveň, a proto bylo dobré, svým způsobem dokonce nutné, být dobře zapsaným lokálním politikem.⁷⁹ Ani tato úroveň politiky nebyla placená. Poslanec pobíral pouze diety, které pokrývaly jeho náklady na život v hlavním městě království po dobu zasedání zemského sněmu.

Politika v 19. století nebyla pouze zaměstnáním, nýbrž posláním. Politik musel mít krom mimořádných ambic i mimořádnou trpělivost a lásku k povolání. Musel chtít spravovat svou obec či stát, protože na překážky narážel na každém kroku. Nejednalo se pouze o nedostatečné finanční ohodnocení, ale i nevděk a nepochopení.⁸⁰ Se vznikem místního tisku totiž začala přicházet neodmyslitelná kritika práce městského zastupitelstva a rady. Redaktoři začali rozhodovat, která rozhodnutí jsou správná a která špatná. Ta pak náležitě okomentoval. Druhou, méně častou alternativu představovalo ocenění veřejností či panovníkem.⁸¹ O nich můžeme většinou hovořit v souvislosti s významnými životními jubilei představitelů místní politické elity, či při jejich skonu, kdy se zapomínalo i na dlouholeté spory a vyzdvihovala se jejich obětavá práce pro město.⁸²

---

⁷⁷ Karel Poustka, *Vývoj*.

⁷⁸ Emanuel Zeis, syn koželužského mistra, vystudoval práva, Václav Thir, provazník, nechal syna Karla vystudovat a ten se mu odměnil titulem profesora, Karel Ctibor nechal své syny Karla a Emanuela vystudovat na účetního a hospod. adjunkta. atd.

⁷⁹ Zemskými poslanci za Tábor tak byli např. Moric Schöne, purkmistr a Emanuel Zeis, purkmistr.

⁸⁰ Více: Robert Šak, *Rieger*.

⁸¹ Ocenění veřejností mohla být např. udělením čestného měšťanstva, ocenění panovníkem probíhalo formou udělení řádů.

⁸² Např. nekrolog Emanuela Zeise v týdeníku *Český jih* ze dne 19. října 1918.

3 Tábor v 19. století

19. století bývá označováno velmi různě, avšak použijeme-li termíny jako průmyslová revoluce, věk páry či století spisu, nemůžeme se zmýlit, neboť všechny jsou správné a pro dlouhé 19. století⁸³ typické. Otázkou, kterou si je třeba položit jako první, je, jak se tyto skutečnosti promítaly do života člověka 19. věku? Byly tyto změny vnímány pouze kladně? Zde se nabízí jednoznačná a rychlá odpověď – ano. Lidé přece věřili v pokrok, který se jim stal novým náboženstvím. Každodenní životní zkušenost však byla mnohem pestrobarevnější. 19. století bylo totiž mnohem více konzervativní, než by se na první, zběžný pohled mohlo zdát. Život na malém městě potom poskytoval mnohem větší prostor pro zachování a udržení starých hodnot. Hodnot, které byly již dávno odžitou minulostí. Nikoli však zapomenutou.⁸⁴

„Pod 49° 24' 55“ severní šířky a 32° 19' 25“ východní délky od Paříže rozkládá se staroslavné královské město Tábor. Leží na kopci, který se tří stran sevřen je hlubokými údolímí a jen se strany východní – směrem od nádraží – splývá s českomoravskou vysočinou 442 m nad hladinou mořskou vys.“⁸⁵ Těmito slovy začíná kniha *Průvodce Táborem a jeho okolím* sepsaná Františkem Dušanem Zenklem⁸⁶ na počátku 20. století. Jeho popis Tábora jako přirozené pevnosti podtrhuje ve své knize *Hrady, zámky a tvrze království českého* i historik Augustin Sedláček,⁸⁷ který k tomu dodává, že „její tvrdost zvýšena umělým opevněním.“⁸⁸

Založení města Tábora bývá tradičně datováno rokem 1420, ovšem osídlení se v místech dnešního města nacházelo již dříve.⁸⁹ Ve 13. století existovalo město patřící pod správu pánů z Rožmberka, ti město Hradiště nakonec vypálili, neboť jej odmítli vydat králi Přemyslu Otakaru II. Pozdější historie města je spojena s husitstvím,⁹⁰ jehož symbolem se stal právě Tábor založený, či obnovený, Petrem Hromádkou z Jistebnice,⁹¹ jenž po dobytí Sezimova Ústí usoudil, že bývalé Hradiště se bude lépe bránit proti nepřátelům kalicha. Město rozkládající se na ostrohu mezi řekou Lužnicí a Tismenickým potokem se na dlouhá

⁸³ Označení let 1848-1914. Nejedná se pouze o přesné 19. století ale i o přesah do století dvacátého.

⁸⁴ Vezměme si kupříkladu cechovní organizaci. Cechy oficiálně zanikly v polovině 19. století ovšem cechovní tradice a vědomí cechovní příslušnosti přetrvávalo. Proto ještě v roce 1919 máme při výsledku obecních voleb uvedeno jako povolání mistr kominický.

⁸⁵ František Dušan Zenkl, *Průvodce Táborem a jeho okolím*, Tábor 1908, s. 1.

⁸⁶ Táborský rodák, učitel a spisovatel.

⁸⁷ Historik, profesor působící na táborském reálném gymnáziu.

⁸⁸ Augustin Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, elektronická verze.

⁸⁹ Dodnes se spekuluje o keltském osídlení, ale pravděpodobně kolem Tábora vedla jen obchodní stezka, po níž se nám dochovaly hmotné památky.

⁹⁰ František Šmahel, *Dějiny Tábora*, I.-II- díl, Praha 1988-1990.; Týž, *Husitské Čechy. Struktury, ideje, procesy*, Praha 2008.

léta stalo centrem odporu proti králi Zikmundovi. Je proto ironií osudu, že titulu královské město se mu dostalo právě od tohoto panovníka a to 25. ledna 1437 v Praze. Král Zikmund současně s titulem městu propůjčil všechna práva a výsady měst královských, včetně práva hrdelního a tržního. Znakem města se stal erb Lucemburků. Po prvním protihabsburském odboji bylo město zbaveno všech svých práv i statků, bylo nuceno zaplatit pokutu 2000 kop grošů českých. Roku 1549 pak byla Táboru vrácena šestina z původní rozlohy městského majetku. Tábor se dotkly i některé z tereziánských reforem: byl povýšen na krajské město, vznikl tedy kraj Táborský, současně ale roku 1788 byla královským městům přidělena kontrola jejich správy v osobě císařského purkmistra. Prvním byl Jan Votápek z Rittersvaldu.⁹² Vrchnostenský dozor byl zrušen až roku 1848. V tomto revolučním roce došlo k zásadní změně správního systému země. 7. září 1848 byla zrušena roboty a poddanství, čímž stará patrimoniální správa ztratila své opodstatnění a bylo nutné ji nahradit novou. Ta vstoupila v platnost roku 1850, kdy byly poprvé vypsány volby do místních zastupitelstev.

Město Tábor se v 19. století vyznačovalo souběhem historie i moderní doby, a to především v architektonické podobě. Původní město bylo zachováno, za obět' pokroku však padly táborské hradby a brány.⁹³ Zachována zůstala pouze brána Bechyňská.⁹⁴ Tábor, původní město Tábor, se začal nazývat Starým Táborem či centrem. Roku 1871 přijel do města první vlak, který ovlivnil i další stavební vývoj města, protože na spojnici mezi Táborem a nádražím začalo vznikat Nové Město. Později přibyla Vilová čtvrť pod Bechyňskou bránou či Pražské a Blanické předměstí.

Jak jsem již řekla v úvodu, Tábor patřil do kategorie maloměst, případně středních měst, vezmeme-li v potaz Latzkovo dělení. Uvedla jsem také, že maloměsto mělo některá svá specifika, mezi něž patří i specifická sídelní forma, v níž je patrné původní osídlení. Do poloviny 19. století maloměsta relativně prosperovala,⁹⁵ jejich další prosperita ale závisela na odvaze nově volených představitelů obce. Bez pochyby lze říci, že táborští příliš pokrokoví nebyli. Průmysl se ve městě prakticky nerozvinul, vlna industrializace se Táboru vyhnula, výroba i nadále spočívala na bedrech malých řemeslníků, jejichž převaha ve městě je patrná i z výsledků voleb. Od 17. resp. 18. století byl Tábor centrem koželuhů a soukeníků.

---

⁹¹ husitský vojevůdce, zakladatel Tábora, předchůdce Jana Žižky.

⁹² F. D. Zenkl, *Průvodce*, s. 10-18.

⁹³ Zčásti jsou hradby dochovány na Parkánech a kolem Kotnova, zbourány byly obě pražské brány.

⁹⁴ Ta byla společně s Kotnovem opravena na popud Spolku pro obnovení Kotnova a Bechyňské brány.

⁹⁵ Simona Králíčková, *Obecní samospráva*, s.12-18.

Soukenické řemeslo začalo v 19. století upadat,⁹⁶ koželužské vydrželo déle, ale dnes již název tohoto povolání prakticky nikomu nic neřekne. Největší tábořskou továrnou ve 20. století byla c.k. tabáková továrna, státní podnik. Roku 1904 jsou v Táboře uváděny tyto továrny: parostrojní pivovar,⁹⁷ sladovna,⁹⁸ výrobní cementového zboží,⁹⁹ podnikatelství staveb a zemních prací, výroba cementového zboží,¹⁰⁰ koželužská továrna,¹⁰¹ strojní válcové mlýny,¹⁰² pletárna na trikové zboží,¹⁰³ barvírna koží,¹⁰⁴ dvě knihtiskárny,¹⁰⁵ sochařství a kamenictví,¹⁰⁶ a právě tabáková továrna.¹⁰⁷ Podíváme-li se na celkový počet dělníků v tábořských továrnách, dospějeme k číslu 1567 dělníků. Vzhledem k velikosti Tábora, který při sčítání obyvatel roku 1900 čítal 10 703 lidí, vyjde nám 14,6% zaměstnaných v místních továrnách. Toto procento je v rámci města nepatrné. Je tedy zřejmé, že většina produktů určená pro místní trh vznikala postaru v malých dílnách. Proto zde nevznikla nová elita typická pro města s velkým rozmachem průmyslu jako byly Brno či Ostrava – podnikatelé.¹⁰⁸

Jak ve své studii zdůrazňuje Jiří Matějček,¹⁰⁹ nedostatek velkovýroby a tím i kapitálu se promítal v nízkém podílu služeb. Podle jejich zastoupenosti ve městě rozděluje města do dvou kategorií: malá města prvního řádu a malá města druhého řádu. Malá města prvního řádu podle něj měla svůj vlastní okresní soud, berní úřad, četnickou stanici, silniční správu, železniční stanici, poštu, vyšší školu než obecní a vyšší koncentraci řemeslné výroby. Malá města druhého řádu mají tato zařízení zastoupena jen částečně.¹¹⁰ Kam tedy zařadit Tábor?

Tábor se po vzniku obecní správy stal obecním městem a současně také městem okresním.¹¹¹ Rozloha tábořského okresu činila 43 170 hektarů a spadalo pod něj 66 obcí,¹¹²

---

⁹⁶ Na výnosné postavení tábořských soukeníků ještě v polovině 19. století vzpomíná i Marie Prunerová, ředitelka odborné školy, v knize *Táborsko v minulosti a přítomnosti*. „Když si náš dědeček babičku bral, byla to pro tábořské soukeníky šťastná doba. Bylo to v roce 1846.“ *Táborsko v minulosti a přítomnosti*, Tábor 1940, s.39.

⁹⁷ Mající 31 zaměstnanců.

⁹⁸ Vlastníkem Rudolf Antonín ml. a Isidor Vodičkovi, zaměstnanců 20.

⁹⁹ Firma Hostomský a Vlk.

¹⁰⁰ Firma František Kares.

¹⁰¹ Majitelé synové L. S. Fischla, počet dělníků je 25.

¹⁰² V Táboře jich existovalo pět a dohromady zaměstnávaly 50 pracovních sil.

¹⁰³ Majitel Eduard Hriš, zaměstnával 116 dělnic.

¹⁰⁴ Tři majitelé August Pekárek, Josef Nejedlý, Jaroslav Skuček.

¹⁰⁵ Frankova a Nedvídkova.

¹⁰⁶ Majitelem Vojtěch Fojt.

¹⁰⁷ Majitelem stát, zaměstnávající 55 mužů a 1270 žen..

¹⁰⁸ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, Pawel Kladiwa, *Obecní výbor*.

¹⁰⁹ Jiří Matějček, *Malé město v českých zemích v 19. století a jeho vliv na fungování společnosti*. in: Studie k sociálním dějinám 19. století. III. díl, Opava 1993, s. 169-337.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ tzv. politické okresy se staly základní územní jednotkou císařským nařízením z 26. června 1849. Vyššími jednotkami se pak staly kraje a země. Čechy se dělily na sedm krajů a 79 politických okresů. Více Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 273-296.

¹¹² Bazejovice, Bečice, Bezděčín, Celkovice, Čekanice, Čenkov, Dobronice, Dobřejice, Drahnětice, Dražice, Dražičky, Drhovice, Dub, Horky, Hory Ratibořské, Hořice Dolní, Chočiny, Chotoviny, Chrbonín, Chýnov,

v nichž celkem žilo 42 412 lidí. Součástí okresu byl okresní soud, okresní hejtmanství i okresní zastupitelstvo. Tábor měl svůj duchovní úřad, četnickou stanici, do jeho správy spadaly obecní silnice, do působnosti okresu pak silnice okresní. Pošty byly v Táboře dvě – jedna ve Starém Městě a jedna v Novém Městě. Koncentrace řemeslné výroby vysvítá z nedostatku továren v Táboře.¹¹³ A železnice byla zprovozněna roku 1871. Zbývá tedy poslední bod – školy. Krom obecních škol, chlapeckých i dívčích, existovalo v Táboře několik škol vyšších. V první řadě se jednalo o reálné gymnázium, jež bylo založeno roku 1864,¹¹⁴ na počátku 20. století z této původně jednotné školy byly školy dvě: c.k. vyšší gymnázium a c.k. vyšší reálka, od roku 1866 v Táboře sídlila Vyšší hospodářská škola, jež byla roku 1900 přeměněna v Královskou hospodářskou akademii, dále Zimní hospodářská škola a Průmyslová pokračovací škola. Podle kritérií, která stanovil Jiří Matějček můžeme tedy jednoznačně říci, že Tábor byl maloměstem prvního řádu.

V 19. století město prošlo výraznou proměnou, neboť všechny uvedené instituce byly svým vznikem datovány právě do jeho druhé poloviny. Ráz, který tím město získalo, přetrval i ve století dvacátém. Roku 1872 byla založena již několikrát zmíněná c.k. tabáková továrna, jež dala práci především mnoha ženám.¹¹⁵ V sedmdesátých letech také došlo k završení sedmileté práce na postavení sochy Jana Žižky.¹¹⁶ Dalším výrazným počinem, typickým pro svou dobu, bylo založení muzea.¹¹⁷ A ve vyjmenování můžeme pokračovat, neboť v této době bylo město vydlážděno, osvětleno, řešil se problém, který Tábor dlouhou dobu sužoval, neboť byla postavena nová vodárna. Mezi další důležité kroky jmenujme i další stavební počiny probíhající ve městě: postavení nového divadla, střelnice, rekonstrukci radnice, Kotnova, děkanského chrámu. To vše vtisklo město jeho neopakovatelnou podobu. V Táboře nikdy neproběhla výrazná asanace, proto si město uchovalo svou tvář, a proto se v takové míře dochovaly domy, v nichž bydleli táborští měšťané již od šestnáctého století. Vydáte-li se na procházku městskou památkovou rezervací, na každém kroku narazíte na odkaz 19. století a

---

Jedlany, Jistebnice, Kladruby, Klokoty, Kozmice, Krtoň, Křída, Lhota Balkova, Lota Beranova, Lhota Dlouhá, Lhota Jeníčková, Lhota Stoklasná, Lhota Zárybničná, Libějice, Lom, Malšice, Maršov, Měšice, Mezříč, Náchod, Nová Ves, Oustrávice, Padařov, Planá, Radenín, Radimovice, Radkov, Ratibořice, Řepeč, Řevnov, Sedlečko, Skřýchov, Slapy, Slavňovice, Stálec, Tábor, Tábor Starý, Třebelice, Turovec, Vlášnice, Vlčoves, Vobora, Voltyně, Vřesce, Záhostice, Zhoř.

¹¹³ *Adresář*, s. 40-66.

¹¹⁴ Více: Pavla Dědičová, *Rodina Zeisova v tábořském veřejném životě*, České Budějovice 2008, bakalářská práce.; Jiří Kořalka, *Vznik tábořského muzea 1878*, tábor 1978.

¹¹⁵ Ženy v tabačce byly dobře placeny byly pod penzí.

¹¹⁶ Více: Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.; Pavla Dědičová, *Rodina.*; Hana Klínková, *Kniha.*

¹¹⁷ Jiří Kořalka, *Vznik.*; Pavla Dědičová, *Rodina.*

pominete-li modernizační prvky v druhé polovině 20. století, či nešetrné zásahy minulého režimu,¹¹⁸ uvidíte to, co viděli táborští měšťané nejen v 19. století, nýbrž i v první republice.

*„Jaký kraj – takoví obyvatelé! Zamklí a resignovaně v sebe uzavření a jako jejich předkové k přemítavému hloubání naklonění, bojují zde těžký boj na nevděčné té hroudě, boj, jehož výsledek jest předem jisté podlehnutí, přese všechnu uznanou pracovitost a lopocení.“*¹¹⁹

Těmito slovy se profesor Karel Thir¹²⁰ pokouší charakterizovat především podmínky, v nichž se táborští nacházeli díky poloze svého města. Uvedli jsme, že Tábor sám o sobě byl přirozenou pevností, ovšem tato jeho poloha v 19. století ztěžovala život jeho obyvatel. V okolí se nenacházely bohaté zdroje těžebních surovin,¹²¹ proto se zde nemohl rozvinout těžební průmysl. Půda na Táborsku rovněž nepatřila k nejúrodnějším, a jak říká profesor Thir *„ani imponující krásy přírody za nedostatek úrodnosti, ani bohatý výtěžek za jednotvárnost celého okolí náhrady neposkytují.“*¹²² Vyjmenovali jsme zde však řadu novinek, které město nově spojovaly s okolním světem, přesto celková chudoba přírodních zdrojů na Táborsku vedla k jisté zakonzervanosti, což souviselo i s nedostatkem kapitálu, protože drobní řemeslníci si nemohli dovolit velké úvěry a ve skutečnosti ani nechtěli.¹²³ Jejich cíle byly malé a spokojili se s tradičně dosahovanými výsledky své práce. Řemeslníci a vzdělanická elita pak vytvořili elitu města, která stála v jeho čele i v době první republiky. Vznikem Československa se myšlení lidí nezměnilo.¹²⁴ Nejradiálnějším členem prvorepublikového zastupitelstva byl pravděpodobně sociolog Emanuel Chalupný, podle nějž se Tábor stal baštou konzervatismu.¹²⁵ Tuto větu vyřkl na adresu místních poměrů v 19. století, které se nezměnily ani ve 20. století.¹²⁶

Tábor tedy neprošel obdobím, v němž by došlo k závratně rychlému růstu, což se týká nejen růstu hospodářského, nýbrž i populačního. Populační křivka je velmi pozvolná, s čímž souvisí malá míra urbanizační vlny. Na samém začátku sledovaného období v roce 1840 měl Tábor 4 298 obyvatel a to včetně předměstí, podle konskripce z roku 1846 v Táboře žilo 4694

---

¹¹⁸ Především nešetrné zbourání tábořské synagogy, které změnilo celkový vzhled Parkán a ochudilo Tábor o jednu z nejzajímavějších staveb 19. století

¹¹⁹ *Úplný adresář*, s. 5

¹²⁰ Karel Thir, syn provazníka, člen městského zastupitelstva především profesor tábořského gymnázia, který sepsal úctyhodné dvousvazkové dílo *Staré domy a rodiny tábořské*.

¹²¹ Jediné představovaly stříbrné doly a granátová skála, ani jedno z nich však nebylo bohaté ložisko.

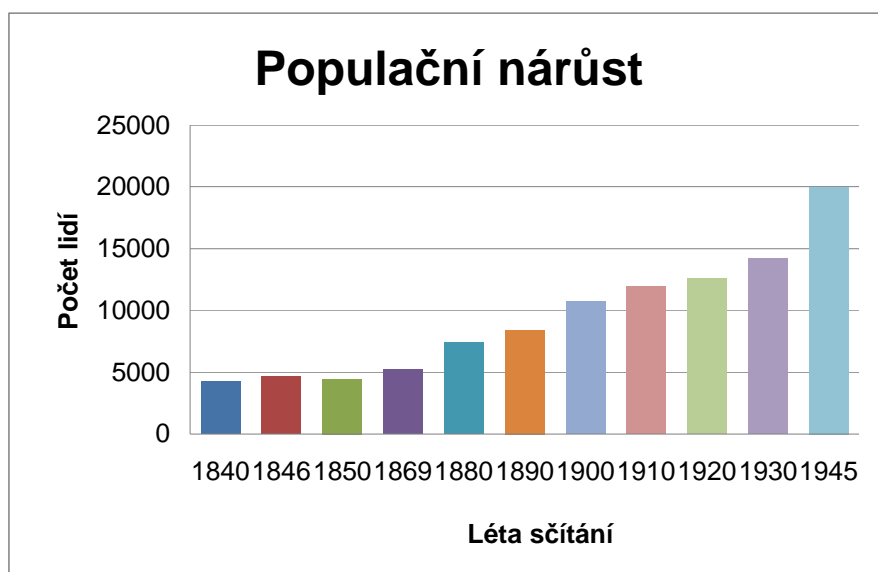
¹²² Václav Kudrnáč, *Úplný adresář*, s. 4.

¹²³ Simona Králíčková, *Obecní samospráva*, s.18.

¹²⁴ Fakticky došlo k zachování všech tradic 19. století. Jen postavu mocnáře, který visel v každé třídě, nahradila osobnost prezidenta, jehož svátky a narozeniny se slavily stejně velkolepě, jako jmeniny a narození Františka Josefa.

¹²⁵ Emanuel Chalupný, *Paměti I. díl*, tiskopis.

osob, které bydlely ve 452 domech. V roce 1850 jsou udávané údaje a 4485 obyvatel na 450 domů. Při prvním sčítání lidu v roce 1869 je v Táboře 5 255 osob ve 464 domech. V roce 1880 zde žilo 7 413 obyvatel bydlících v 529 domech, roku 1890 8 440 lidí a 589 domů, o deset let později Tábor překročil hranici deseti tisíc, neboť počet osob čítal 10 703 a 736 domů, poslední předválečné sčítání lidu mluví 11 925 obyvatelích žijících v 953 domech. V první republice počet osob dosáhl 12 558 v 1101 domech, roku 1930 počty vzrostly na 14 250 lidí a 1564 domů. Na konci druhé světové války činil počet obyvatel přibližně 20 000 a 2 043 domů.¹²⁷ Za období sta let tedy došlo k nárůstu více než čtyřnásobnému.

Přesný počet obyvatelstva je otázkou značně komplikovanou, protože záleží na tom, jak obyvatelstvo města počítáme. Podívejme se teď na několik zdrojů. V knize *Dějiny obyvatelstva v českých zemích* nalezneme hned dva rozdílné údaje. V roce 1869 mělo být v Táboře 7 000 obyvatel, tatáž tabulka, s rozdílným správním členěním, došla k údaji 10 000.¹²⁸ Ani jeden z nich ovšem nepochází z roku 1880, který jsem detailně zpracovávala a dospěla k číslu 7 999.¹²⁹ Tento výsledek je mezi oběma uvedenými čísly z několika důvodů: především se jedná o správní členění, tedy o to, co za Tábor považujeme,¹³⁰ a za druhé jde o

¹²⁶ Jednalo se o poměry politické: „Byl zde sice při „deklarovaných“ volbách zvolen poslanec Tyrš, ale to byl patrně povl z Prahy, beze všeho vztahu k poměrům místním. ... Místní honorace tehdy šla s konzervativní stranou staročeskou.“ Tamtéž, s. 69

¹²⁷ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 44.

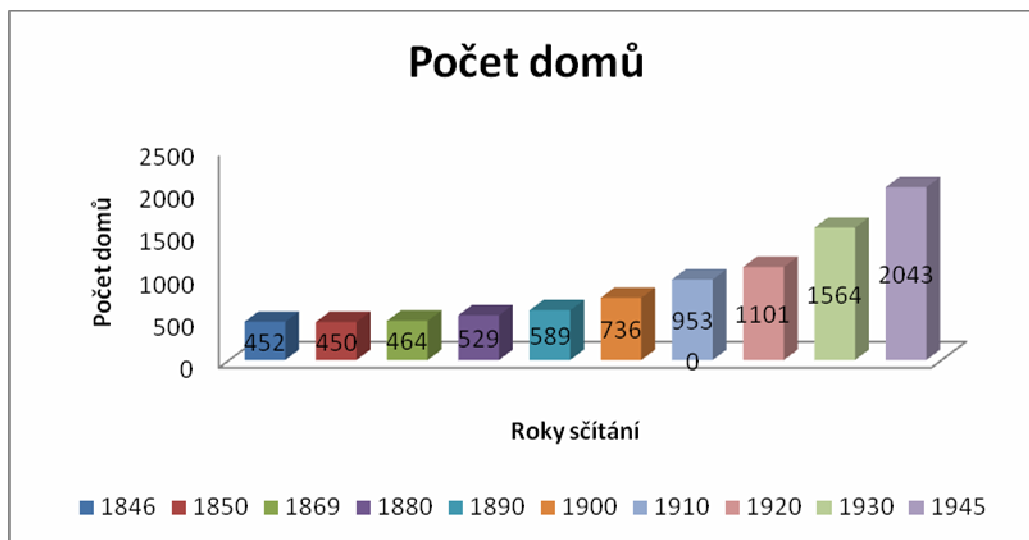
¹²⁸ Ludmila Fialová – Pavla Horská – Milan Kučera – Eduard Maur, *Dějiny obyvatelstva českých zemích*, Praha 1998, s. 397-398.

¹²⁹ Jedná se o číslo, jehož bylo dosaženo součtem mužů a žen ze sčítacích aparátů v Táboře přítomných, počet se tedy navýšil oproti oficiálním údajům např. o studenty reálného gymnázia, či sloužící

¹³⁰ Jaké rozdíly v členění jsou neuvádí ani citovaná publikace, pouze dvě rozdílné hodnoty.

to, koho do obyvatel města zahrneme¹³¹ a bohužel za třetí musíme počítat i s tím, že ne všechny sčítací archy jsou dochovány.¹³²

Počet domů také vzrostl, ovšem jeho nárůst zdaleka nepostačoval veškerému nově příchozímu obyvatelstvu.

Počet domů tedy vzrostl téměř pětinašobně. Ovšem podíváme-li se na tato čísla z jiného úhlu, a to tak, že zprůměrujeme, kolik lidí žilo v jednom domě, výsledky vypoví o mnohém. Průměrně v každém domě žilo 14 lidí. Vezmeme-li v potaz, že domácnost v 19. století měla v Čechách 4,2 - 4,4 obyvatele,¹³³ dojdeme k závěru, že v každém domě byly 3 domácnosti. To se ovšem rovná ideálním podmínkám. Existovaly domy, v nichž se nacházela pouze jedna domácnost, dokonce i jeden člověk, a existovaly domy, v nichž žilo 27 domácností. Podmínky bydlení však byly závislé i na velikosti domu. Na Starém Městě, v historické zóně, byly domy menší a méně komfortní. S výstavbou Nového města se začal měnit standard bydlení, neboť se zde nalézaly domy moderní a plně vyhovující zvyšujícím se požadavkům nájemníků a majitelů. Městská politická elita ve velké většině zůstávala bydlet na Starém městě, za bývalými hradbami. Dalším nezpochybnitelným faktem pak je, že existovaly i domy zcela neobydlené. Neobydlených domů bylo 12, v dalších dvou byly pouze kanceláře. Při počítání průměru bylo zapotřebí s těmito domy počítat, takže došlo k posunutí standardu bydlení výše.

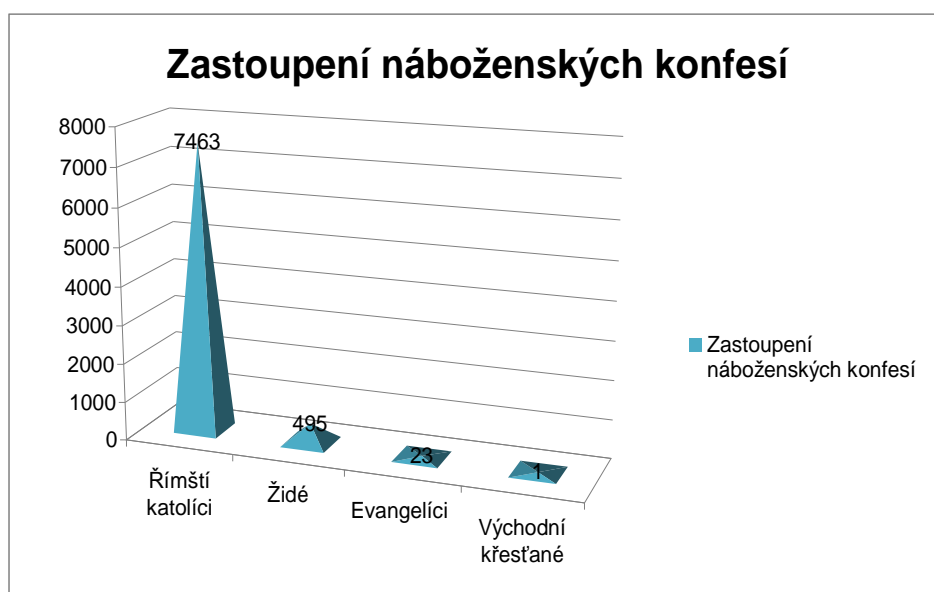
¹³¹ Tradičně se počítaly pouze osoby do města přináležející, ale já do celkového počtu započítala i osoby zdržující se v Táboře přechodně. Tento počet totiž mnohem lépe vypovídá o velikosti domácností a ekonomické situaci.

¹³² Celkově chybí sčítací operáty pro Tábor z prvního sčítání obyvatelstva, ve sčítacích operátech z roku 1880 pak chybí některá čísla popisná a to z domů na předměstí.

¹³³ Ludmila Fialová – Pavla Horská – Milan Kučera – Eduard Maur, *Dějiny*, s. 210.

Obyvatelstvo města ale můžeme charakterizovat i podle jiných kritérií, např. podle pohlaví, podle vyznání či podle obcovací řeči. Pro dokreslení poměrů v Táboře jsem zvolila metodu sondy do roku 1880, kdy proběhlo první sčítání obyvatelstvo, pro něž máme v Táboře dochované podklady. Konskripce z roku 1846 dokládaly poměr mužů a žen čísly 3 181 ku 2 513 ve prospěch mužů. Roku 1880 jsou obě čísla vyšší, mužů je 3492 a žen 3921, z čehož je 3269 mužů a 3856 žen přítomných trvale. Počet mužů a žen může do jisté míry i poukazovat na skutečnost, že v Táboře byly vhodné podmínky pro uzavření manželství a následný populační růst, protože svatební trh disponoval přibližně vyrovnaným počtem obou pohlaví. Detailněji nám toto ovšem sdělí data svobodných. Svobodných mužů bylo 2107 a žen 2298. Neměnným faktem také je, že v 19. století započal proces prodlužování věku, což mimo jiné souviselo i se zlepšenou zdravotnickou péčí, ale také započal trend, který sledujeme dodnes – ženy se dožívají vyššího věku než muži. Což můžeme demonstrovat i čísly z roku 1880, kdy ve sčítání lidí je více vdov, než vdovců¹³⁴ a nejstaršími lidmi v Táboře jsou: jeden muž narozen roku 1790 a tři ženy narozeny roku 1791.

Podíváme-li se na náboženskou situaci v Táboře, je zřejmé, že povzdech Emanuela Chalupného, že Tábor se stal baštou konzervatismu, je celkem oprávněným, neboť se nejednalo pouze o konzervatismus politický, nýbrž také náboženský. Tábor, kdysi vůdce protestantského hnutí, byl v 19. století katolickým městem a s menšinou židovského obyvatelstva. Katolíků zde nalezneme naprostou většinu a protestanti se zde roku 1880 prakticky nevyskytovali.¹³⁵ Následující graf nám názorně ukáže situaci roku 1880.

¹³⁴ 95 vdovců a 438 vdov.

¹³⁵ evangelické augšpurské konfese 22 a evangelické helvétské konfese 1.

V předchozí části jsem se dotkla židovského obyvatelstva v Táboře. Počet 519 Židů byl poměrně nepatrným vzhledem k celkové velikosti města, ovšem jejich význam bychom neměli podceňovat. S Židy se v Táboře setkáme roku 1572, ale je pravda, že nikdy nevytvořili početnou komunitu. Soupis Židů z roku 1653 uvádí osm židovských rodin, které obývají šest domů. Důležitým rokem se stal tzv. normální rok 1725, který měl být rozhodující i pro léta příští. Tzv. numerus clausus, tedy přesně stanovený počet rodin ve městě, znamenal, že v Táboře se za základ považovalo osm rodin, od nichž svůj původ odvozuje většina tábořských židovských rodin.¹³⁶

Především židovští obchodníci¹³⁷ patřili k nejvýznamnějším členům města. Ale ti byli povětšinou česky smýšlejícími, neboť z celkového počtu se jich pouze 11 přihlásilo k německé obcovací řeči. Nehledě na to, že zástupci z řad židovstva, kteří byli opakovaně voleni do městského zastupitelstva, uváděli jako svou obcovací řeč češtinu. V tábořském týdeníku *Tábor* se dokonce roku 1881 objevila i omluva, kterou si zřejmě obchodník Bernard Guttmann vyžádal, neboť ho spojovala s němečtím a německým kasinem. „V předešlém čísle „*Tábora*“ přinesli jsme zprávu, že členem německého kasina v Praze jest Bernard Guttmann, obchodník z Tábora. Zpráva tato zakládá se na omylu, jelikož jak se nám sděluje, p. B. G. nikdy členem kasina tohoto nebyl a vždy k zdejšími Čechům se hlásil.“¹³⁸

Antisemitské vlny se ovšem nevyhnuly ani Táboru. V týdeníku *Tábor* ze 13. března 1901 vyšel článek v následujícím znění. „V právních personáliích stal se stal se „pražskému deníku“ minulý čtvrtek 7. března veselý omyl. Jako nově jmenovaného soudce laika pro krajský soud zdejší uvádí „purkmistra Emila Fischla v Táboře.“ Pěkně děkujeme, ale – nechceme. Na židovského purkmistra máme ještě času dost. Pan Fischel jest asi notně potěšen, že se tak snadno a bez obecního výborství dostal až na křeslo primátorské ve staroslavném Táboře.“¹³⁹ Přestože je článek značně ironický a pojatý i s jistou nadsázkou, osten proti židovskému obyvatelstvu v něm nelze necítit.

V souvislosti s 19. stoletím se také velmi často hovoří o sporech mezi Čechy a Němci.¹⁴⁰ Českoněmecké vztahy byly skutečně v této době napjaté a ani Tábor nebyl úplnou výjimkou. Narozdíl od Českých Budějovic však neprošel dobou, kdy by se český živel musel prosazovat proti německému. Právě naopak. O tom svědčí ostatně i další údaj uváděný ve

¹³⁶ *Židé v Táboře. Zapomenutá historie židovské komunity*, Tábor 2010, s. 6-13.

¹³⁷ V roce 1844 připadalo na čtyři obchody křesťanské třináct obchodů židovských. Tamtéž.

¹³⁸ *Tábor* 12.12. 1881.

¹³⁹ *Tábor* 13.3. 1901

sčítacích operátech – obcovací řeč. Tábor vznikl jako husitské město, jako české město. A ryze českým městem zůstal i v 19. století. Nejen že městské zastupitelstvo již od počátku r. 1850 úřadovalo v češtině, česky se vedl i styk úřadu s občanem.¹⁴¹ Ve sčítacích operátech¹⁴² z roku 1880 je němčina jako obcovací řeč uvedena pouze u 47 obyvatel, což činí 0,58%.

Ve své práci Lukáš Fasora taktéž uvádí, že více než čísla mohou o městě „vypovědět pokusy o jeho prezentaci z pera rodáků.“¹⁴³ Jak tedy pohlíželi na své město samotní Táboráci? Jako první bylo všude samozřejmě zdůrazňováno, že Tábor je starodávné město se slavnou minulostí. Týdeník Tábor, který začal vycházet roku 1864, do svého prvního čísla zvolil tuto báseň. „*Tábore! V hluku války vlasti slavné době, ze hrobu tě Žižka vyvolal, stáls jak dub ve vichrů zhoubné zlobě, hrůzou děsils ze svých strážných skal. Slávy tvojí synů, rekovnosti činů, někdy celý svět se bál. Tábore! Také ty jsi sklonil hrdé čelo, krev v tvých žilách proudit přestala, sbořilo se hradeb slavných tělo, brána vzdorná v bouři zvětrala. Navždy jsi měl spáti, věkům zvěsty dáti, jak je sláva nestálá. Tábore! Zase žiješ – jako v časech dávných, zdali v tobě vzpučí vlasti květ? Zda-li k tobě, matko synů slavných, zase s úctou bude zírat svět? Nuže proudu pílí, žeň se k svému cíli, k zdaru vlasti říd' svůj let.*“ Samozřejmě, Tábor nikdy neprošel slavnějším obdobím, než byla doba husitská, k níž se hrdě hlásil a hlásí. Ale nejen doba husitská si zaslouží pozornost.

Pokud bychom se podívali na publikace o Táboře, ať již adresáře či průvodce městem, zjistíme, že všichni autoři se věnují slavné minulosti města, najdeme rozbory založení města, pověstných kádí i bojů o kalich, přečteme si o bojích v 17. století, o reformách Marie Terezie a Josefa II. O současnosti však dostaneme pouze suchý výťah základních faktů. Celé 19. století je shrnuto v pár slovech. „*Také ve válkách napoleonských trpěl tábor průtahy vojenskými. Karel Thir ve svém spise Hradiště hory Tábor vypravuje, že tu dne 18. listopadu 1805 přepadli bavorští švališeri rakouské depotní oddělení, druhý den pak obhlídka rakouská oddíl francouzských huasrů. Bitka strhla se asi za Klokoty, neboť mi kdysi vyprávěl žák měšťanské školy v Jistebnici o jakési bitvě u Třemešného. Roku 1866 meškali Prušáci v Táboře teprve v době příměří. R. 1811 založena byla tu hlavní škola, r. 1836 dívčí škola, r. 1851 nižší reálka, r. 1862 reálné gymnásium, první v říši rakouské, od r. 1887 v gymnasium s povinným kreslením přetvořené, r. 1866 vyšší hospodářská škola, která, byvši r. 1900 reorganizována, je nyní hospodářskou akademií, r. 1871 dívčí měšťanská škola, r. 1815*

¹⁴⁰ Výběrově: Jirí Křen, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918*, Praha 1990.; Karel Kazbunda, *Otázka česko-německá v předvečer velké války*, Praha 1995.; Emanuel Rádl, *Válka Čechů s Němci*, Praha 1993.

¹⁴¹ Tajemník města František Pelikán důsledně odmítal přijmout a vyřídit žádost, jež byla podána v němčině, neboť město Tábor úřadovalo výhradně česky. Více: Karel Poustka, *Vývoj*.

¹⁴² SOKA Tábor, OÚ, inv.č 4501, fasc. 87; tamtéž, inv. č. 4502, fasc. 88.

řemeslnická pokračovací škola, r. 1895 zimní hospodářská škola, r. 1897 pokračovací obchodní škola, r. 1900 vyšší reálná škola a r. 1907 obecná škola chlapecká na Novém městě a obchodní škola dívčí. Mimo to založeno bylo roku 1871 městské muzeum, roku 1897 městská lidová knihovna. Té k podnětu studujících vysokých škol je tu založena veřejná lidová čítárna. ... Tábor je sídlem okresního zastupitelstva a státních úřadů. ... V městě kvete průmysl koželužský a mlynářský. Z dobročinných ústavů jsou v městě obecní ústav chudých, městský chudobinec, moderní městská nemocnice, sirotčinec a opatrovna.“¹⁴⁴

Z uvedené citace vyplývá hned několik poznatků. Průvodce Táborem vyšel v roce 1908 a již tehdy se začal ukazovat trend v historickém bádání o dějinách města patrný dodnes. 19. století se stalo jakousi Popelkou. A dále je zřejmé, čeho si autor vážil, jednoznačně se jedná o vzdělání a školství na Tábořsku. Průmyslu věnuje jen dvě řádky, aniž by blíže specifikoval firmy, či majitele, sídlo atd. A krátkou pozornost věnuje správě, kdy vyjmenovává všechny úřady a zároveň dokazuje, že město plní svou povinnost péče o nejchudší obyvatele a nemohoucí. Důraz tedy zcela nepochybně klade více na duchovní a morální hodnoty než na hmotné. Jak rozdílné vykreslení přináší např. průvodci po Brně, kde autoři upozorňují na současný čilý ruch, který městu přinesl bohatství, ruch a věhlas.¹⁴⁵

---

¹⁴³ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s. 31.

¹⁴⁴ F. D. Zenkl, *Průvodce*, s. 18.

¹⁴⁵ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s. 32.

4 Městská samospráva ve světle norem

Již několikrát zmíněný rok 1848 přinesl do měst velkou změnu, ale změna to byla zčásti živelná, dosud nepodložená zákonem. Zákonná norma přišla až s provizorním obecním zákonem č. 170 ř.z. ze 17. března 1849. Jeho nejznámější zásadou je, že „*Základem svobodného státu je svobodná obec.*“ Obec rozhodovala ve dvou oblastech působnosti: v oblasti přirozené a přenesené, tedy delegované státem. V oblasti přirozené působnosti obce najdeme zájmy obce se nejbližší dotýkající jako jsou správa obecního majetku či rozvoj infrastruktury. V oblasti přenesené pak obce z rozhodnutí státu tento stát zastupovaly v určitých jednáních např. při volbách do vyšších správních celků, organizovaly sčítání obyvatelstva atd. Pokud výnos z obecního majetku nepokrýval výdaje obce, mohlo obecní zastupitelstvo vypsát přírážky ve vší 10% přímých a 15% nepřímých daní.¹⁴⁶

Zákon rozlišoval mezi členy obce a cizími. Členy obce pak dále dělil na měšťany a příslušníky obce.¹⁴⁷ Tím také bylo omezeno volební právo. To v té době bylo vázané na příslušnost k měšťanstvu, které bylo rozděleno do tří voličských sborů, a to zpravidla tak, aby každý voličský sbor platil třetinu celkově odvedených daní a na základě toho volil třetinu obecního zastupitelstva. Proto první voličský sbor byl nejméně početný a třetí byl nejpočetnější, neboť se v něm nacházeli drobní daňoví poplatníci. Bez ohledu na výši placené daně bylo volební právo přiřknuto tzv. honoracím (důstojníkům, úředníkům veřejných institucí, duchovním, vysokoškolsky vzdělaným měšťanům a učitelům) a také čestným měšťanům.¹⁴⁸ Volební právo měly i ženy, pokud byly plátekyněmi daní, ovšem aktivně volit nemohly. Jejich volební právo bylo omezeno na volbu prostřednictvím plnomocníka. Volební právo naopak bylo odňato osobám, které ve městě neměly domovskou příslušnost, osobám nacházejícím se v poručnictví a těm, kteří jsou zaopatřováni na náklady obce, osobám řádně neplatícím daně, kteří se nacházejí v konkurzním řízení a samozřejmě osobám odsouzeným za přesně vymezené delikty. Toto jsou opatření týkající se aktivního volebního práva, ale také existovalo pasivní volební právo. Kdo tedy mohl být volen do obecního zastupitelstva. Zde je odpověď snazší – zvolena mohla být každá osoba mužského pohlaví starší třiceti let a

---

¹⁴⁶Lukáš Fasora, *Svobodný občan.*; Paweł Kladiwa, *Lesk.*

¹⁴⁷ Což byly osoby, které svým narozením nebo přijetím do obce příslušeli. Automaticky sem pak patřili státní úředníci, důstojníci, duchovní a učitelé.

¹⁴⁸ Čestní měšťané byly osoby zvolené městským zastupitelstvem na základě zvláštních zásluh např. o město. Ze zákona jejich hlasy patřily prvnímu voličskému sboru.

disponující aktivním volebním právem. Zvoleni nemohli být městští zaměstnanci, úředníci a vojáci v aktivní službě.

Záhy však přišlo okleštění. 7. března 1850 vstoupilo v platnost ministerské nařízení č. 116 ř.z., které říkalo, že politický úřad může zasahovat do obecních voleb a řídit je. A kabinetním listem č. 4 ř.z. vstoupilo v platnost nařízení stanovící zásady tzv. organického zařízení, kterým byla obyvatelstvu odňata jakákoli politická iniciativa. Termín voleb roku 1853 byl nejprve posunut, ale v únoru roku 1854 vyšlo nařízení č. 46. ř.z., jímž byly stávajícím zastupitelům úřady potvrzeny a prodlužovány, místo zemřelých zastupitelů pak nastupovali ti, které jmenoval stát.¹⁴⁹

Nové volby tak mohly proběhnout až po pádu neoabsolutismu ,a to podle zákona č. 18 z 5. března 1862. Ten jasně stanovil, že každý občan musí mít domovské právo, přesněji rozdělil působnost pravomocí obce,¹⁵⁰ obec je ve svých záležitostech zastupována voleným obecním zastupitelstvem, pasivním volební právem disponuje muž, který dovršil 24. roku věku, aktivním člen obce platící daně, obec opět mohla začít vypisovat obecní přírážky, a to k přímým daním a k potravní dani, účty a rozpočty obce jsou schvalovány zastupitelstvem a musí být vyloženy k veřejnému nahlédnutí a v neposlední řadě stát nad zastupitelstvy dohlížel pouze ve smyslu případného překročení pravomocí.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Lukáš Fasora, *Svobodný občan.*; Pavel Kladiwa, *Lesk*.

¹⁵⁰ Do samostatné působnosti patřila správa obecního majetku, péče o bezpečnost, údržba obecních ulic, cest a mostů, potravní policie a dohled nad trhy, zdravotní policie, čelední a pracovní policie, mravnostní policie, chudinská péče, stavební a požární policie, zřizování a provoz škol, snaha o mimosoudní vyrovnání znesvářených stran, provádění dobrovolného prodeje movitého majetku. V přenesené pravomoci spolupůsobnost obce byla určena všeobecnými a zemskými zákony.

¹⁵¹ Pavel Kladiwa, *Lesk*, s. 21-23.

5 Příslušníci táborské elity v městské samosprávě

„Snadnější, bezpečnější a jiným méně obtížný nebo škodlivý je život soukromníků, avšak lidskému pokolení přináší větší užitek a spíše vede ke slávě a velikosti život těch, kteří se odhodlají zúčastnit správy obce a vzít na sebe velké úkoly.“¹⁵²

Slova stará více než tisíc let a přece by se dalo říci, že jsou klíčová i pro 19. století. Doba, o níž budeme hovořit, totiž více než kdy dříve vyžadovala muže, kteří se nebáli stanout v čele své obce a vést ji podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Na počátku samosprávy nic jiného neměli. Nebylo od koho by se učili. Samospráva byla úplnou novinkou, a proto je pochopitelné, že v jejích počátcích její představitelé činili chyby.¹⁵³ Celkem se táborský obecní výbor skládal z třiceti zastupitelů, kteří volili nejprve městskou radu, v jejímž čele stál purkmistr. Volební období trvalo tři roky¹⁵⁴ a funkce v zastupitelstvu nebyla honorována.

K základním pramenům, s nimiž se vzhledem k metodice výzkumu pracuje, patří voličské seznamy. Množina osob, která se v něm nachází, odpovídá velikosti skupiny příslušníků občanských vrstev dané společnosti. Díky němu můžeme nahlédnout do sociální skladby měšťanstva, ale i do jeho majetkových poměrů a přesného místa bydliště. Voličské seznamy jsou zachovány torzovitě, přesto základní přehled o voličské základně v 19. století umožňují. V Archivu města Tábora se mi podařilo najít voličské seznamy z let 1876, 1879, 1883 a 1892. Zcela však chybí ve 20. století.¹⁵⁵ Nepracovala jsem ovšem s originály voličských seznamů, které se mi ale v AMT nepodařilo dohledat, a proto jsem musela použít tištěné voličské seznamy. Lukáš Fasora uvádí, že originální voličské seznamy jsou velmi nepřehledné, neboť se v nich často škrta a přepisuje, a proto je nutné je zkomparovat s těmi tištěnými. K této komparaci jsem bohužel přikročit nemohla.

Vzhledem k omezení volebním censem patřilo roku 1876 mezi oprávněné voliče 12,5% táborských občanů. V porovnání s Brnem je toto procento vysoké, v Brně byl v roce 1871 počet oprávněných voličů 3,7% a ještě v roce 1904 je toto procento nepodstatně nižší, neboť vystoupilo na 5,9%.¹⁵⁶ Je třeba však vzít v potaz, že Brno jakožto statutární město, mělo

---

¹⁵² Marcus Tullius Cicero, *O povinnostech*, Praha 1970, s. 53.

¹⁵³ Za takovouto chybu je možné považovat i postoj, jaký obecní výboři zaujali vůči vládě předchozí vyjádřený také tím, že dosud pečlivě vedený městský archiv skončil na jedné hromadě v radniční věži.

¹⁵⁴ Výjimku tvořilo období 1850-1862, kdy byly volby de facto zakázány zákonem. K výjimečnému prodloužení volební doby mohlo dojít např. reklamováním voličských seznamů.

¹⁵⁵ Po volební reformě 1905 se tesy prakticky nepotřebnými.

¹⁵⁶ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s.42.

specifický volební řád,¹⁵⁷ který striktně stanovil velikost odváděných daní do jednotlivých sborů.¹⁵⁸ Ovšem procentuální nárůst oprávněných voličů je až do volební reformy v obou městech stejně pozvolný, v Brně to byla 2,2%, zatímco v Táboře je tento nárůst 1,9%, neboť v roce 1892 je tvoří počet oprávněných obyvatel 14,3%. Ovšem situace v Táboře potvrzuje celkový stav výsledků voleb v Předlitavsku, kde se počet voličů pohyboval mezi 8-15%.¹⁵⁹

Podíváme-li se na rozdělení voličských sborů, zjistíme, že rozdíl v zastoupení voličů jednotlivých sborů je markantní. V roce 1879 se jedná 0,67% pro první sbor, 2,7% pro druhý sbor a pro třetí 9,13%. V roce 1892 se tato čísla rostou: 0,75% pro první sbor, 2,8% pro druhý sbor a 10,7% pro třetí sbor. U všech třech sborů došlo k mírnému nárůstu, největší však zaznamenal třetí sbor, neboť vzrostl počet drobných podnikatelů. Z těchto čísel vysvítá, že první sbor byl nejužší a měl tak největší podíl na moc, když si uvědomíme, že 50 lidí rozhodovalo o třetinovém složení zastupitelstva.

5.1 Profesionální složení volitelů obecních zastupitelstev

V následujících třech tabulkách se podrobně zaměříme na socioprofesionální složení jednotlivých voličských sborů. Zvolila jsem podrobnou analýzu, což znamená, že v tabulkách se vyskytuje každé povolání, které je ve voličských seznamech.

První voličský sbor

Povolání	Počet osob v roce 1876	1879	1883	1892
Děkan + rabín	1+1	1+1	1+1	1+1
Čestný měšťan	10	8	11	7
Vyšší úředníci	20	17	18	22
Majitel domu	3	12	10	17
Majitel amer. mlýna	2	2	2	3
Továrník	1	2	2	0
Obchodník	2	3	6	3
Lékárník	1	1	1	0
Pivovar	1	1	1	1
Záložna	1	1	2	1

¹⁵⁷ Brno bylo statutní město, v jehož volebním řádu byla např. striktně stanovena daňová povinnost voličů. Mnozí z brněnských voličů třetího sboru by v Táboře patřili do sboru prvního.

¹⁵⁸ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s.42.

¹⁵⁹ Rozmezí je dáno i velikostí města, o němž hovoříme. Ždár nad Sázavou, který čítal 2955 z čehož oprávněných voličů bylo 481, procentuálně se tedy jedná o 16,3%. Více, Jan Latzka. V Kyjově pak bylo toto procento vyšší, z 3655 obyvatel disponovalo volebním právem 858, což je 23,5%.

Dráha	0	1	1	1
ředitel školy	1	0	1	0
obec Tábor	1	0	0	0
Spořitelna	1	0	0	1
profesor	0	0	1	5
advokát	0	0	1	1
majitel sladovny	0	0	1	1
stavitel	0	0	0	1
nakladatel	0	0	0	1
katecheta	0	0	0	1

Z této tabulky je patrné několik důležitých bodů. Především to, že přes postupnou modernizaci města nedošlo k velkému nárůstu voličů v prvním sboru. Z 49 v roce 1876 jejich počet stoupl na 64 v roce 1892. Podívejme se však na profesní strukturu měšťanstva. V prvním voličském sboru byli nejvíce zastoupeni majitelé domů a vyšší úředníci. Toto rozložení je zcela logické, protože se jedná o nejbohatší voličský sbor. Z tabulky dále jasně vyplývá fakt, že se Tábor industrializoval jen velmi pozvolna.. Proto zde chybí tradiční skupina, kterou najdeme např. v Brně či v Moravské Ostravě, a to podnikatelé a továrníci. Továrníky nalezneme v roce 1879 pouze dva a ani tito dva neplatili z dané skupiny nejvyšší daň. Václav Ctibor platil daň ve výši 342 zl. a 10 kr., Karel Ctibor odváděl 153 zl. Vezmeme-li v potaz, že vyšší státní úředníci platili daň v podobné výši (Dr. Josef Sacher, prezident krajského soudu, 234 zlatých či František Šanda, místopředseda c.k. reálného gymnázia, 334 zl.), je zřejmé, že označení továrník by např. v brněnských poměrech neuspělo.¹⁶⁰ Největším daňovým poplatníkem prvního sboru nebyla fyzická osoba, nýbrž právnická, a to Právovárečné měšťanstvo.¹⁶¹

Druhý voličský sbor

Povolání	Počet osob v roce 1876	1879	1883	1892
Majitel domu	29	43	32	101
Obchodník	30	27	29	30
Hostinský	7	7	5	3
Profesor + Učitel	32	34	34	26

¹⁶⁰ V roce 1904 velkopodnikatel Viktor Bauer platil daň více než 45 000, Gustav Schoeller více než 37 tisíc atd. s. 45.

¹⁶¹ Volební zákoník uděloval voličské právo i právnickým osobám. V Táboře to byla např. Záložna občanská a Spořitelna, C.k. privátní společnost dráhy císaře Františka Josefa či zpočátku obec Tábor.

Adjunkt	13	19	16	14
Výrobce lihovin	1	1	1	1
Zemský advokát + koncipient	2+3	5+3	5+2	6
Stavitel	0	2	1	0
Mlynář	2	2	3	4
Koželuh	1	2	4	1
Polář	3	1	4	0
Fotograf	1	1	1	1
Kotlář	0	1	1	0
Kominík	1	1	1	0
Krupař	3	4	4	0
Řezník	4	3	1	0
Úředníci	32	24	30	32
Mydlář	2	1	1	0
Cukrář	1	1	1	0
Zlatník	1	1	1	1
Lesmistr	0	1	1	0
Notář + koncipient	1	1+1	1	1
Okr. inženýr	1	1	1	1
Okr. lékař	1	1	1	1
Zvěroléčitel	1	1	1	0
Katecheta	2	1	2	2
Voskář	1	1	1	0
Kloboučník	1	1	1	0
Pekař	4	1	0	2
Zámečník	1	1	0	0
Uzenář	0	1	1	1
Kožešník	1	1	0	0
Obuvník	2	2	1	0
Cvičitel	1	1	1	0
Rukavičkář	1	0	0	0
Krejčí	1	0	0	0
Soukeník	2	0	0	0
Majitel polnosti	1	0	0	0
Továrník	1	0	1	0
Knihář	0	0	1	0
Drogista	0	0	1	1
Kovář	0	0	1	0
Lékárník	0	0	1	1
Ředitel školy	0	0	1	3
Rukavičkář	0	0	1	0

Vinárník	0	0	0	1
Majitel pozemku	0	0	0	2
Holič	0	0	0	1
Majitel knihtiskárny	0	0	0	1
Náboženská obec israelitská	0	0	0	1

V druhém voličském sboru nalezneme nejvíce majitelů domu, za nimi se nachází obchodníci¹⁶² profesori dvou tábořských středních škol, či úředníci. Z tohoto je zřejmé další skutečnost, o níže jsem již hovořila a to, že vzdělání se stalo novou komoditou, s níž bylo zapotřebí počítat. Jedním z nejúspěšnějších profesorů se stal Václav Křížek.¹⁶³ Ovšem vzdělání se netýkalo pouze profesorů, protože znamenalo možnost společenského vzestupu např. také pro lékaře, inženýry či stavitele. Nesmíme však zapomínat na nově se etablující elitu společnosti, na příslušníky svobodného povolání, na zemské advokáty. V Táboře jich v roce 1879 působilo 5 a 3 praktikanti, roku 1892 pak šest advokátů.¹⁶⁴ V tomto sboru se nachází nejméně řemeslníků, což značí jediné, přestože řemeslníci byli v Táboře tím, kdo i nadále ovládal zastupitelstvo a byli politickou elitou, nebyli elitou hospodářskou, nedisponovali velkými finančními prostředky. Zajímavým bodem v tomto voličském sboru, jsou ženy jakožto daňové poplatnice. Obecně není jejich číslo nijak fascinující, jedná se o pouhých 20 žen, což je přesně 10%, ale podíváme-li se blíže, zjistíme, že těch 20 žen je majitelkami domu. Celkem je majitelů domu 43. 20 žen tedy představuje 46,5%. Což dokazuje, že ženy se ukázaly být schopnými spravovat své jmění i samostatně.¹⁶⁵

Třetí voličský sbor

Povolání	Počet osob v roce			
	1876	1879	1883	1892
Zámečník	9	11	11	7
Mlýnář	4	3	2	7
Pekař	13	11	12	14
Majitel domu	17	188	216	240
Obchodník	15	29	38	55

¹⁶² Z nichž čelní roli hráli obchodníci židovští.

¹⁶³ Ředitel reálného gymnázia, okresní školní inspektor, člen zastupitelstva a zemský poslanec.

¹⁶⁴ Zemští advokáti měli dobrou finanční situaci, neboť např. Emanuel Zeis si mohl dovolit k dvěma dětem chůvu a dvě služky. Služky představovaly nejen stavovskou nutnost, ale také člověka, kterého bylo nutno platit.

¹⁶⁵ Vezmeme-li případ Marie Schöneové, je zřejmé, že svůj dům, který vlastnila, uměla zaopatřit velmi dobře, když se ocitla ve druhém voličském sboru, zatímco její muž, Moric Schöne, purkmistr a mistr soukenický (barvířský dochované materiály se neshodují), sám byl ve třetím voličském sboru. Do druhého sboru také náleží i Františka Zeisová, vdova, úspěšně spravující svůj dům.

Hodinář	5	4	2	4
Obuvník	63	62	47	54
Hostinský	18	25	24	20
Provazník	3	2	2	2
Kupec	4	2	0	0
Kolář	2	3	3	3
Zlatník	1	1	1	2
Řezník	20	16	16	18
Majitel knihtiskárny	2	2	2	4
Zahradník	5	5	3	0
Krejčí	29	25	28	38
Polař	42	27	53	0
Koželuh	8	8	5	6
Pecnář	2	2	1	0
Sládek	1	1	1	1
Cukrář	3	3	4	4
Kovář	6	3	5	2
Klempíř	4	4	4	5
Truhlář	19	12	10	16
Modistka	1	3	3	5
Čalouník	0	1	0	1
Puškař	1	1	1	1
Pozlatník	1	1	1	2
Vyvařování	0	1	2	2
Kožešník	6	3	4	4
Soustružník	2	2	2	1
Rukavičkář	1	1	1	1
Sklenář	0	3	4	3
Zhotovitel hud. nástr.	1	1	1	1
Inženýr	0	2	0	0
Hrnčář	5	4	2	6
Krupař	18	15	20	5
Bednář	3	3	3	3
Valchář	1	2	0	0
Soukeník	6	4	3	0
Barvíř	3	2	2	2
Výčep	0	6	1	0
Kameník	1	1	2	0
Měšťan	46	42	31	36
Majitel pole	3	37	3	0
Kooperátor	2	2	2	1

Kaplan	1	1	1	2
Voják v.v.	2	1	1	1
Ovocnář	10	14	18	16
Sedlář	2	2	2	1
Štětkář	2	1	2	0
Fotograf	0	1	1	1
Holič	3	6	5	6
Kloboučník	4	4	3	4
Mydlář	0	1	1	0
Pilník	1	1	1	1
Výrobce lihovin	0	1	0	2
Špeditér	2	2	1	2
Hřebenař	3	3	2	1
Slévač	0	1	0	0
Pecnář	0	2	0	0
Stavitel	4	0	1	5
Lékař	3	2	3	4
Nožič	1	1	1	2
Učitel	3	7	8	4
Pokryvač	1	1	1	1
Knihař	2	1	1	3
Majitel zahrady	2	1	2	0
Úředníci	18	38	30	54
Štěpař	0	1	0	1
Lesmistr	1	0	1	
Poštovník	1	0		
Šperkařka	3	0		
Kníže	1	0		
Kotlár	1	0		2
Purkmistr	1	0		
Zedník	3	0	1	
Nájemce dvora	1	0	2	1
Suplent	7	0		
Postřiháč	2	0		
Strojník	1	0	1	2
Tesař	1	0		
Šenk kořalky	4	0	1	
Voskář	1	0		1
Zelinař	2	0		
Paraplář	1	0		

Hokynář	9	0	2	1
Uzenář	4	0	4	6
Sklenář	4	0	0	0
Malíř	3	0	2	3
Optikér	1	0	0	0
Traktér	2	0	0	0
Tapecír	1	0	0	0
Adjunkt	0	0	1	0
Adv. koncipinet	0	0	2	0
Listonoš	0	0	1	0
Dopravce zboží	0	0	1	0
Výrobce sodovky	0	0	0	1
Punčochář	0	0	1	0
Dohazovač	0	0	2	0
Lesník	0	0	1	0
Kaligraf	0	0	0	1
Doprava osob	0	0	0	1
Tkadlec	0	0	0	1
Varhanář	0	0	0	1
Kominík	0	0	0	1
Natěrač	0	0	0	2
Mlékař	0	0	0	5
Kartáčník	0	0	0	2
Řezbář	0	0	0	2
Lakýrník	0	0	0	1
Drnomistr	0	0	0	1
Vinárník	0	0	0	1
Vdova	0	0	0	2
Ředitel továrny	0	0	0	1
Povozník	0	0	0	1
Ředitel hudby	0	0	0	1
Majitel pohřebního úst.	0	0	0	1
Advokát	0	0	0	4
Majitel pozemku	0	0	0	81

Třetí voličský sbor je nejpestřejší. I nadále je v něm nejvíce majitelů domů, ale přibývá i počet úspěšných řemeslníků: nejvíce je obuvníků 9,2 % v roce 1872 a krejčích 4,2 v téže roce, nezanedbatelný je počet hostinských, kteří tvoří 2,6%. Nalezneme však zde i kuriózní povolání, jakým byl např. dohazovač. Je patrné, že každý z řemeslníků, který se prosadil do

voličského sboru, musel prokázat mimořádnou schopnost uplatnit se na malém trhu, který Tábor představoval. Uspěl v konkurenci, neboť měl takové příjmy, že z nich platil daně. V tomto sboru tak nalezneme roku 1879 celkem 108 žen, při čemž nejvíce zůstává majitelka domů, jichž je 50 a představují ve třetím voličském sboru 15,9%. Své postavení ovšem uhájili majitelé domů, kterých je 26,1% a měšťané, již představují 6,7%. Na začátku bylo měšťanů 46 na konci sledovaného období 36. Někteří z nich neměli jako své hlavní povolání uvedeno pouze měšťan, ale živil se současně jako drobní řemeslník.

5.2 Rozložení sil v táborském zastupitelstvu

V předchozí části jsem rozebrala, jaká byla socioprofesionální příslušnost jednotlivých voličských sborů. Ale jaký vliv mělo složení sborů na podobu městského zastupitelstva? Které profese byly v městském zastupitelstvu zastoupeny nejvíce? V prvních volbách uskutečněných v Táboře roku 1850 vzniklo obecní zastupitelstvo, jehož většinu tvořili táborští řemeslníci. Volilo se ve dvou voličských sborech¹⁶⁶ a zvoleno bylo 8 řemeslníků, 5 úředníků, 1 měšťan, 1 lékárník, 2 příslušníci svobodných povolání a táborský děkan. Mezi náhradníky pak najdeme jednoho řemeslníka, dva učitele, jednoho knihaře a u jednoho člena se mi nepodařilo dohledat profesi.¹⁶⁷ V čele města tak stanula řemeslnická elita, která v něm zůstala po celé 19. století a prosazovala se i ve 20. století. Na počátku 60. let se ve městě začaly střetávat tři velmi silné skupiny měšťanstva, státní úředníci, řemeslnicko-obchodnická vrstva, a vzdělanecká vrstva. Toto střetávání se projevilo i ve volbách roku 1862, kdy bylo zvoleno 9 řemeslníků, 2 příslušníci svobodného povolání, 2 obchodníci, dva úředníci, 1 katecheta a tři učitelé.¹⁶⁸ Nejinak tomu bylo i v následujících volbách, ovšem situace je komplikovanější tím, že jak v táborském tisku, tak v zápisech ze zasedání obecního zastupitelstva¹⁶⁹ se objevují informace o jménech jednotlivých členů, nikoli však o jejich profesi. Přesto je zřejmé, že se do městského zastupitelstva i nadále dostávali řemeslníci a svou roli začali hrát příslušníci svobodných povolání i učitelstva. Proto si uděláme průřez roky, kdy jsou povolání členů zastupitelstva zjistitelná. V roce 1873 je v zastupitelstvu 11 řemeslníků, 2 příslušníci

¹⁶⁶ Tři sbory voličů byly rozděleny na základě výše daně, kterou měšťané platili. V třetím volebním sboru se však v Táboře roku 1850 nevolilo, zaveden byl až ve volbách roku 1861. Již ve svolání voleb je třetí voličský sbor vyškrtnut. Očividně se jedná o výjimku ve volební systému. Důvody k tomu mohou být různé: 1) v Táboře v té době netvořila silnou vrstvu obyvatelstva ta, která měla nejmenší daně; 2) větší rozvrstvení měšťanské společnosti přinesla až 2. polovina 19. stol. (díky nárůstu počtu obyvatelstva, částečnému zprůmyslnění oblasti, atd.); 3) nedokázali táborští měšťané postavit dostatek kandidátů, kteří by se voleb účastnili.

¹⁶⁷ Jiří Filip, náhradník do zastupitelstva objevující se pouze v tomto volebním roce.

¹⁶⁸ Zbylé členy zastupitelstva se mi nepodařilo profesně zařadit. SOKA Tábor, AMT kart. 155.

¹⁶⁹ SOKA Tábor, AMT, knihy č. 326-339.

svobodných povolání, 4 úředníky, 2 učitele, 2 ředitele podniků, 3 majitele domu, 2 měšťany a 4 obchodníci. V roce 1883 bylo zvoleno do obecního zastupitelstva 5 řemeslníků, 3 učitelé, 6 příslušníků svobodných povolání, 2 majitelé mlýna, 1 majitel knihtiskárny, 3 úředníci, 4 majitelé domů, 4 obchodníci.¹⁷⁰ Poslední roky, na něž se podíváme detailněji, jsou léta 1901 a 1904. V roce 1901 se v tábořském zastupitelstvu nalézalo 10 řemeslníků, 7 příslušníků svobodných povolání, 2 majitelé mlýna, 3 učitelé, 4 úředníci, 2 obchodníci, 2 majitelé domů. A roku 1904 se jedná o 6 řemeslníků, 8 příslušníků svobodných povolání, 4 obchodníky, 1 továrníka, 3 soukromníky, 1 majitele mlýna, 2 úředníky a 2 učitele.¹⁷¹

Z uvedených skutečností tak vyplývá několik skutečností. Všechny zmíněné socioprofesionální skupiny patřily ke stálícím na místním politickém nebi. Majitelé domů si své výsadní postavení udrželi od počátku až do 20. století, kdy jejich počet klesl, ovšem i nadále hráli důležitou roli ve městě. K poklesu došlo nejen díky změněné ekonomické situaci, táborští zastupitelé v této době nepochybně vlastnili dům, ovšem změnil se jejich náhled na toto vlastnictví. Nebylo již hlavním zdrojem jejich příjmů, nýbrž se věnovali jinému zaměstnání, aby uživilí sebe a své rodiny. Často se také stalo, že jako majitel domu bývá označen člen společnosti na odpočinku. Např. ještě roku 1883 má Alexander Seik uveden jako zdroj své obživy povolání fotografa, ovšem roku 1901 je již veden jako majitel domu.¹⁷²

Rozhodující skupinou se v 19. století ukazují být řemeslníci, kteří ovládali čelné funkce ve městě po celou tuto dobu. Ve sledovaných letech se jejich počet pohybuje kolem třetiny v celém zastupitelstvu. Až se budu detailněji věnovat personálnímu složení zastupitelstva, uvidíme, že se po dlouhou dobu jedná o ty samé osobnosti, které byly do zastupitelstva voleny opakovaně. Z jeho středu je často vyrvala až dlouhodobá nemoc či smrt. První dva táborští purkmistři byli z řad řemeslnictva: Jakub Zeis byl koželuhem a Moric Schöne barvířem. Ostatně koželuhové se objevují v zastupitelstvu ještě na poč. 20. století.¹⁷³ Koželužské řemeslo mělo v Táboře dlouhou tradici, jež se udržela dlouho i přes nastupující modernizaci. Stálíci mezi řemeslníky pak jsou i řezníci, jejichž zástupce je v každém zvoleném zastupitelstvu.¹⁷⁴

Ovšem po řemeslnících se do čela města dostali právníci, jakožto příslušníci svobodných povolání. Roku 1883 byl zvolen do čela Emanuel Zeis. Příslušníci svobodných

---

¹⁷⁰ Josef Bursík a Jan Zenkl nezjištěno. SOKA Tábor, AMT, kart. 156.

¹⁷¹ Václav Kudrnáč, *Úplný adresář*.

¹⁷² SOKA Tábor, AMT kart. 156.; *Úplný adresář*.

¹⁷³ Roku 1901 je to Josef Zeman a roku 1904 František Šimák.

povolání už vzhledem k zaměřené své působnosti inklinovali k veřejné činnosti a je zjevné, že jejich účast ve veřejném životě postupem času vzrůstala.¹⁷⁵ V čele města pak byl od roku 1900 další právník a to Alois Kotrbelec. Oba zmínění advokáti setrvali ve veřejné činnosti více než 30 let. Emanuel Zeis vstoupil do veřejného života ve svých osmnácti letech, kdy se angažoval při vzniku pomníku. J. V. Kamarýta,¹⁷⁶ do obecního zastupitelstva byl zvolen roku 1883 a setrval v něm až do své smrti roku 1918. Podobný osud potkal i Aloise Kotrbelce, ten byl zvolen do zastupitelstva roku 1886¹⁷⁷ a stejně jako Emanuel Zeis i on jako člen zastupitelstva zemřel roku 1917.¹⁷⁸ Na krátkou dobu pak v čele města stanul třetí právník Josef Kos.¹⁷⁹ Stálíci pak byli také příslušníci lékařského stavu, které nalezneme již po volbách roku 1862. Snad kvůli výkonu své profese se však nikdy neangažovali na vrcholných postech v zastupitelstvu, ale vždy se vyjadřovali k zdravotním otázkám ve městě.¹⁸⁰ V zastupitelstvu se pak dále objevují stavitelé a jedna osoba s inženýrským titulem – Jan Schröder ve volbách roku 1850.¹⁸¹

A v neposlední řadě důležitou součástí zastupitelstva byli učitelé na obecných školách, ale především středoškolští profesori. Od založení reálného gymnázia a později hospodářské akademie se ustálila skupina profesorů, kteří promlouvali do veřejného života. Nejvýraznější osobností byl zajisté Václav Křížek, který prosadil zavedení podrobného městského rozpočtu, angažoval se o otázkách škol po celém táborském okrese, stal se zemským poslancem.¹⁸² Druhou výraznou osobností se později stal František Farský. Jeho aktivita v rámci zastupitelstva byla ovlivněna právě orací Křížkovou, neboť Farský se stal Křížkovým zeťem. Jejich společenská funkce však zdaleka neodpovídala funkci ekonomické. Tábořské učitele nalezneme většinou ve druhém voličském sboru, případně ve třetím. Výjimku tvoří ředitelé tábořských středních škol, ježto jsou poplatníky prvního sboru.¹⁸³ Role učitelů na malém městě byla zcela odlišná od role učitelů např. v Brně. Zatímco učitelé v Táboře byli hybateli

---

¹⁷⁴ Lukáš Fasora v Brně dokonce hovoří o řeznické klice, kterým neotřásl ani defraudací skandál z roku 1906. Více Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s. 50.

¹⁷⁵ Více tamtéž, s. 51-54.

¹⁷⁶ Více Pavla Dědičová, *Rodina*.

¹⁷⁷ V té době se ještě na půdě zastupitelstva potkal se svým otcem Františkem Kotrbelcem, který po léta zastával nejen funkci zastupitele, nýbrž i radního.

¹⁷⁸ Na jeho pohřbu Emanuel Zeis řekl: „Milý druhu a starosto, Když jsme se společně komůrce na Starém Městě Pražském snívali o své a našeho národa budoucnosti, netušili jsme ... že se s Tebou budu loučiti jménem zastupitelstva i jménem všeho obyvatelstva, s Tebou jako starostou nám oběma drahého rodiště.“ Tábor 15.2.1918.

¹⁷⁹ období 1918-1919.

¹⁸⁰ SOKA Tábor, AMT kniha č. 330, 331.

¹⁸¹ V Brně se za celé období let 1848-1918 vystřídalo pouze šest inženýrů a i tento poměrně vysoký počet souvisel s novou brněnskou výstavbou. Více Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s.53

¹⁸² Jirí Kořalka, *Vznik*.

spolkového a kulturního života a vydobyli si i významnou pozici v městském zastupitelstvu, brněnští učitelé se sice do zastupitelstva dostali, ovšem jejich role v klíčových rozhodnutích byla zanedbatelná.¹⁸⁴ Obdobnou situaci jako v Táboře pak můžeme sledovat ve Žďáře,¹⁸⁵ Kyjově,¹⁸⁶ nebo v Poličce.¹⁸⁷

Již v úvodu jsem zmínila, že jeden fakt bude popírat obecnou teorii o elitách. Tím faktem je přítomnost J. K. Franka a Jana Nedvídky v tábořském zastupitelstvu. Nejen, že to byli knihtiskaři, oni také vydávali noviny. Týdeník Tábor vycházel od roku 1864 a pravidelně informoval mj. i o politickém dění ve městě, rovněž tak pozdější týdeník Český Jih. Zástupci těchto tiskovin byli pokaždé oficiálně pozváni na zasedání městského zastupitelstva. Je tedy zřejmé, že provázanost tisku s tábořským zastupitelstvem nebyla prakticky nulová, jak tvrdí definice.

Tábor se ukázal jako typické maloměsto, jehož vedoucí elitu tvořily střední a drobní řemeslníci. Postavení učitelů, řemeslníků a příslušníků svobodných povolání bylo neměnné a silné. Jako poměrně slabé se překvapivě ukázalo postavení úředníků. Ti prakticky nezastávali žádnou významnou funkci ani v jednom ze zastupitelstev, byli pouze jeho řadovými členy. Nikdy v zastupitelstvu nechyběli, ale nikdy se nestali radními.¹⁸⁸

---

¹⁸³ SOkA Tábor, AMT karton 155-156. Do prvního sboru by vzhledem k daňové zátěži patřil i přes ředitelský post Václav Křížek, jakožto čestný měšťan však náležel do sboru prvního.

¹⁸⁴ Lukáš Fasora, *Svobodný občan*, s.56.

¹⁸⁵ Jan Latzka *Obecní samospráva*, s. 50.

¹⁸⁶ Vladimír Balajka, *Představitelé*. s. 23-28.

¹⁸⁷ Simona Králíčková, *Obecní samospráva*, s.70-84.

¹⁸⁸ SOkA Tábor, AMT kniha č. 326-334.

6 Sociální vazby měšťanské elity

Každá lidská společnost je dělena. Základní skupinou, se kterou se po svém narození setkáváme, je rodina. Rodina je pak zařazena v systému vazeb, jež jí přísluší. Tato příslušnost se určovala především podle živitele rodiny, podle její hlavy. Podle muže. V 19. století bylo běžným standardem, že žena přebírala manželův status. Tento status byl dán především mužovým povoláním.¹⁸⁹ I město bylo takovouto společností. Přestože 19. století přináší mnoho změn a jednou z těch ne právě nejmenších je zrušení cechovní příslušnosti, uvědomění si této příslušnosti přetrvává až do konce století.

Jak jsem již uvedla, roku 1848 dostali prvně rakouští občané se zvláštním statutem měšťan příležitost svobodně a bez státních korekcí volit své obecní představitele. Jediné omezení představoval volební cenzus. Nenechme se však zmýlit přelomovostí okamžiku. Ano, měšťané měli právo volit, právo nikoli povinnost. A přestože byla účast ve volbách vyšší než dnes, ani tehdy nebyla stoprocentní. Tak např. roku 1879 přišlo z prvního sboru 39 voličů, tedy 79%, z druhého voličského sboru 141, tedy 71%, a ze třetího 312 voličů, což činí pouhých 46%.¹⁹⁰

V předchozí části jsem se věnovala socioprofesionálnímu složení městských zastupitelstev. Ale kdo v nich skutečně seděl? Setrvali tam tito lidé pouze jedno volební období? A měli mezi sebou i jiné vazby než politické střetávání se? To jsou otázky, na něž se zaměřím v následující kapitole. Roku 1848 byl nejprve jmenován měšťanský výbor, což byl soubor osob vykonávající správu města, dokud nebylo zvoleno první městské zastupitelstvo. Detailně se nyní podíváme na fluktuaci osob v obecním zastupitelstvu.

6.1 Obecní zastupitelé

---

¹⁸⁹ Milena Lenderová, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

¹⁹⁰ SOkA Tábor, OÚ, inv.č 4501, fasc. 87-88.

	1848	1850	1862	1864	1867	1870	1873	1876	1879	1883	1886	1889	1892	1895	1898	1901	1904
Adolf Kaulich																	/
Albert Aichberg					/												
Alexander Pleiveis			/														
Alexander Seik						/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Alois Kotrbelec											/	/	/	/	/	/	/
Alois Mendl			/	/			/	/									
Alois Pekárek					/	/	/										
Alois Setunský												/					
Antonín Ctibor															/	/	/
Antonín Červený												/	/				
Antonín Kremlička							/										
Antonín Kroupa													/	/		/	/
Antonín Mansfeld		/															
Antonín Rudolf											/	/	/				/
Antonín Tesař								/	/		/						
Antonín Vostrý					/	/											
Antonín Živna			/	/	/	/	/	/	/	/							
Antonín Žižka											/						
Antonín. Lešanovský										/	/	/					
August Lavante			/	/	/	/	/										
August Pekárek												/	/	/	/	/	/
baron z Ehrenbergu			/														
Bedřich Bretter		/	/														
Bedřich Fiala				/		/											
Bedřich Guttmann												/		/			/
Bernard Guttmann													/		/	/	/
Bohumil Veselý									/		/	/	/				
Čeněk Bárta			/				/	/	/		/	/	/				
Čeněk Kubeš														/			
Čeněk Šotek																/	
Čeněk Vangler						/	/	/									

David Fuhrman								/
Dr. Petřík								/
Dr. Vojta								/
Eduard Šteger			/		/			
Emanuel Formánek			/					
Emanuel Krejču	/							
Emanuel Zeis				/	/	/	/	/
Filip Guttman		/	/	/	/	/	/	/
František Ctibor								/
František Farský				/	/	/	/	/
František Fiala	/		/	/				
František Foerster			/					
František Jánský				/				
František Ješ							/	/
František Klier			/	/	/	/	/	/
František Kotrbelec	/	/	/	/	/	/	/	/
František Koudela	/		/	/				
František Laužecký		/	/	/				
František Martínek						/	/	/
František Pekáč							/	/
František Pospěch							/	/
František Ryba	/		/	/	/	/		
František Říha							/	
František Šanda		/	/	/	/	/		
František Šimák						/		/
František Veger	/							
František Veselý	/	/						
Hynek Lang						/	/	/
J. E. Suchomel				/	/	/		
Jakub Veger	/							
Jakub Zeis	/	/	/	/	/	/		
Jakub Zeis. ml.			/	/	/	/	/	/

Jan Bárta																	/
Jan Broukal																	/ /
Jan Brunner	/																
Jan Formánek		/															
Jan Frank			/				/			/							
Jan Hrubeš																	/
Jan Kamborský		/		/		/	/	/		/							
Jan Mašek							/										
Jan Nedvídek										/	/	/					/
Jan Novák	/																
Jan Procháska				/													
Jan Setunský									/	/	/	/	/	/	/	/	/
Jan Schröder	/																
Jan Schuh	/																
Jan Schwarz	/ /																
Jan Stocký			/	/													
Jan Suchomel	/	/	/	/	/	/	/	/									
Jan Swarz ml.							/	/	/	/	/	/					
Jan Šulc																	/ /
Jan Tvrzník							/	/	/	/		/	/	/	/	/	/
Jan Zenkl									/								
Josef Bárta																	/
Josef Brázdil																	/
Josef Bursík							/	/	/	/	/	/					
Josef Führich							/										
Josef Hauser	/																
Josef Chládek		/	/														
Josef Kvěch																	/
Josef Landkammer									/								
Josef Lang							/	/		/							/
Josef Mansfeld	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/					
Josef Masák		/	/														

Josef Müldner	/																			
Josef Pechr		/																		
Josef Pfeifer	/																			
Josef Pohl			/																	
Josef Procházka																				/
Josef Pupetr											/		/							
Josef Riss						/	/	/	/					/						
Josef Unger														/	/	/				
Josef Váňa						/	/													
Josef Veger	/																			
Josef Vintř	/																			
Josef Vostrý	/	/	/	/																
Josef Zarda			/	/																
Josef Zeis			/	/																
Josef Zeman																		/	/	
K. Kvěch																		/		
Karel Hoffer			/	/	/	/	/	/	/											
Karel Cikhart																				/
Karel Ctibor			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karel Erben	/	/	/																	
Karel Hernritt			/	/	/															
Karel Housa										/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karel Jelínek			/																	
Karel Krch											/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karel Nedbal						/	/	/	/											
Karel Pražák	/																			
Karel Suchomel										/				/	/					
Karel Thir			/																	
Karel Tvrzník						/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karel Vlačiha																			/	
Kvido Töply	/	/																		
Leopold Hahn	/																			

Ludvík Mendl	/	/	/	/															
Martin Kolář							/	/	/										
Matěj Fryc													/	/					
Matěj Krátký	/																		
Matěj Mareš		/	/																
Mauric Padovec												/	/						
Moric Schöne	/	/	/	/	/	/	/	/											
Otomar Suchomel												/	/	/	/				
Otto Živna										/	/			/	/				
Petr Frank									/										
Petr Kolda	/																		
Šalamoun Guttman,		/																	
Theodor Brdlík							/	/	/	/	/	/	/	/	/				
Tomáš Kret																		/	
Uhlíř																	/		
V. Kroupa																	/		
Václav Bárta ml.							/					/							
Václav Bárta	/	/																	
Václav Ctibor		/	/			/				/	/								
Václav Kopp	/																		
Václav Křemen										/	/	/	/	/	/				
Václav Křížek			/	/	/	/	/												
Václav Nebuška	/																		
Václav Peřina																		/	
Václav Pokorný	/	/	/	/	/														
Václav Ruml												/						/	
Václav Suchomel Závěš				/	/	/													
Václav Svoboda	/		/																
Václav Václavíček	/																		
Viktorin Pospěch			/	/	/	/	/	/									/		
Vilém Marek											/	/	/	/					
Vincenc Šotek																		/	

Vincenc Tiebl	/	/	/	/
Vojtěch Pöschl	/			
Vojtěch Seeman			/	
Vojtěch Stárek	/	/	/	/
Vojtěch Šašek		/		

Z této tabulky, která ukazuje přibližně polovinu voleb, vysvítá, že jen málokterý ze zvolených zastupitelů setrval ve funkci pouze jedno volební období. Většina jich byla volena opakovaně. Alexander Seik dvanáctkrát, Alois Kotrbelec sedmkrát,¹⁹¹ Antonín Živna osmkrát, Jan Tvrzník devětkrát, August Pekárek šestkrát, Čeněk Bárta sedmkrát, František Kotrbelec desetkrát, František Klier devětkrát, František Ryba šestkrát, Jakub Zeis šestkrát, Jan Setunský osmkrát, Jakub Zes ml. devětkrát, Jan Suchomel sedmkrát, Josef Bursík šestkrát, Jenof Mansfeld osmkrát, Karel Ctibor třináctkrát, Karel Housa sedmkrát, Karel Krch šestkrát, Karel Tvrzník devětkrát, Moric Schöne sedmkrát, Theodor Brdlík sedmkrát, Viktorin Pospěch šestkrát. Tyto osoby pak můžeme zcela jednoznačně označit za užší jádro tábořské politické elity.

Pokud se podíváme na jména, která se v této tabulce vyskytují, vidíme ještě jednu skutečnost: politická činnost se v rodinách „dědila.“ Problematické však je rozlišit, kdy ještě máme v zastupitelstvu otce a kdy syna, či jiného příbuzného.¹⁹² Nejen politická činnost se dědila, nýbrž synové dostávali jména po svých otcích, případně po blízkých příbuzných. Zápisy ze zasedání zastupitelstva, ani místní tisk pak nereflektují, zda se jedná o nositele jména staršího či mladšího.¹⁹³ Když krom jména ještě syn zdědí i otcovu živnost, dostoupí zmatek vrcholu.¹⁹⁴

6.2 Spolková činnost

6.2.1 Vznik tábořských spolků

Abychom mohli začít hovořit o spolcích a spolkovém životě jako takovém, měli bychom se nejprve podívat na to, co si pod tím pojmem vlastně představujeme. Ottův slovník naučný říká, že spolek je „...v mluvě obecné, výraz povšechným kterým se rozumějí různé formy sdružení.“¹⁹⁵ Spolek tedy formou zcela dobrovolného sdružování se za konkrétním cílem.

---

¹⁹¹ Alois Kotrbelec byl volen i v dalších volbách a to až do své smrti.

¹⁹² Syn Kristiny Ctiborové např. dostal jméno po svém strýci Emanuelovi, pokud však tato praxe byl v rámci jedné rodinné větve, můžeme najít synovce se stejným jménem jako jeho strýc a vzhledem k tomu, že zápisy ze zasedání neposkytují přehled o profesi zastupitele, lze je těžko od sebe rozlišit.

¹⁹³ Někdy se označení ml.. a st. objeví, jindy ne.

¹⁹⁴ Např. Jakub Zeis měl stejnojmenného syna, který rovněž byl koželuhem. Vzhledem k bližším znalostem rodinného zázemí se mi povedlo odlišit, kdy který byl zvolen. Problematictější je pak tatáž skutečnost u Václava Bárty, vzhledem k tomu, že se mi nepovedlo dohledat datum úmrtí otce, nemohu s jistotou říci, kdy do zastupitelstva přišel jeho stejnojmenný syn. Naopak u Jana Schwarze, u něhož je známo datum úmrtí, lze jednoznačně zjistit, kdy do zastupitelstva přišel jeho syn.

¹⁹⁵ Ottův slovník naučný, Praha 1905, s. 893.

Toto sdružování však mělo svá pravidla daná zákonem. 17. března 1849 vyšel císařský patent o spolkovém zákoně. Na jeho základě vznikala pro zakládající členy nevýrobních spolků ohlásit vznik spolku čtrnáct dní před první schůzkou okresnímu a obecnímu představenému a dodat úřadům stanovy. Pokud úřady spolek nezakázaly, považoval se za povolený. U politických spolků pak existovala pouze povinnost ohlásit vznik své existence. Ovšem stejně jako samospráva i spolkový zákon byl v éře neoabsolutismu okleštěn a to zákonem z 26. listopadu 1852, který spolky prakticky zakazoval. Změna přišla až s novým spolkovým zákonem č. 134 ř.z. z roku 1867, který spolkům ukládala povinnost pouze ohlásit vznik spolku českému místodržitelství, které mělo čtyři týdny na to, aby jeho činnost zakázalo. Pokud tak místodržitelství neučinilo, pokládal se spolek za povolený. Žádost o povolení musela obsahovat pět kopií stanov, adresu spolkové místnosti, jména členů včetně adres.¹⁹⁶

Spolková činnost byla v Táboře zahájena stejně jako v řadě jiných měst v roce 1848, který znamenal i počátek národního sebeuvědomění se a hlavně touhy prosadit se jako národ. V Táboře byl toho roku klid, ovšem příslibení konstituce vyvolalo mezi tábořskými velký rozruch. Ti se ozdobili červenobílými kokardami, ženy se ustrojily do národních barev. Na říšský sněm byl vyslán tábořský purkmistr Dušek, jeho povinnosti v Táboře převzal Jakub Zeis.¹⁹⁷ Nejvýznamnější akcí tohoto roku představovalo založení národních gard. Zde se však potýkáme především s problematicky dochovanou pramennou základnou. Již profesor Karel Thir ve své knize *Staré domy a rodiny tábořské* z roku .... píše, že nejsou dochovány prameny, které by dobu osvětlily, neboť došlo k již několikrát zmiňované devastaci archivu města. Kolem tohoto období je tedy největší deficit pramenné základny, a to i z toho důvodu, že nejstarší tábořský týdeník *Tábor* začal vycházet až roku 1864. Právě profesor Thir ve své knize však cituje dopis, který přišel z Prahy jako výzva k založení národní gardy a který v mnohém vypovídá i o myšlenkovém a hodnotovém světě tábořských měšťanů.

„Milí bratři, Drazí krajané! Šlechtní Tábořané! ... Avšak právě proto ničeho sobě vroucněji nežádám, než abychom v této radostně pohnuté době na věčné časy dokázali, že hodni jsme slávy své vlasti a svého ctihodného rodiště, hodni slávy rekovného praděda našeho Žižky, spolu pak i schopni tohoto rovně radostného jako neočekávaného obratu našich osudů použití co mužové ctní, mírní a rozšafní ku prospěchu svému jakož i svých spolubratrů. ... Rovnost a svornost budiž od nynějška heslem naším. ... Následujte i Vy, milí rodáci, šlechtného příkladu Pražanů, i Vy, shromážděte se pod jeden prapor a ve jménu blaha vlasti

---

¹⁹⁶ Jednalo se o opatření, které zajišťovalo, že státní úřady budou vědět, kdo spolek zakládá a v případě, že by se v seznamu zakládajících členů objevily osoby nežádoucí, mohly jeho činnost zakázat hned v počátcích.

¹⁹⁷ Pavla Dědičová, *Rodina*.

*naší Vás napomínám, nedávejte vzniku žádným různicem mezi sebou: vždyť jsme všickni, jeden jako druhý, děti jedné matky, matky – svobodných občanů. ... Sláva konstituci a svobodě tisku!*¹⁹⁸ Poprvé se zde veřejně vyskytuje odkaz na slavnou minulost města a na tradici, která byla později pilně tvořena, odkazu Táboráků jako dětí Žižkových. Za druhé je důležité všimnout si vlastností, které byly zdůrazňovány po celé 19. století jako hlavní kredit politických představitelů měst i státu. Jedná se o čest, rozšafnost (rozvahu) a mírnost. Přestože dopis vyzývá k vytvoření národní gardy, vojenské organizace, současně vyžaduje umírněnost nikoli radikální postup.

Vraťme se však k roku 1848. K založení národní gardy v Táboře skutečně došlo a již 28. března požádal magistrát generální komisařství v Praze o zaslání 100 bajonetů. Národní garda ovšem začala být trnem v oku tábořským Ostrostřelcům.¹⁹⁹ Ve stejné době se u puškaře Františka Zelenky objednalo na 400 ručnic. K národní gardě patřil i příslušný oděv, který byl typický modrým kabátem s červenými výložkami, důstojníci pak místo čepic nosili červené čáky.²⁰⁰ 7. října 1849 pak proběhlo svěcení gardového praporu: červeného s vyšitým stříbrným lvem. Ovšem jinak se činnost národní gardy do dějin města prakticky nezapsala, a tak, když byla 22. srpna 1851 zrušena, obešlo se toto rozhodnutí bez výraznějších projevů nevole. Naopak Ostrostřelci tento krok uvítali. Jako zdůvodnění k rozpuštění bylo uvedeno, že národní garda není nadále třeba, neboť ozbrojený sbor ostrostřelecký zůstává zachován.²⁰¹ Ten měl ze zrušení gardy prospěch, protože se opět stal jediným ozbrojeným a uniformovaným sborem ve městě.

V Táboře došlo i k založení odnože Slovanské Lípy, které dokazovalo, že táboráci chtěli změnu a byli ochotni pro ni pracovat, ovšem museli se nejprve naučit jak, neboť samotné založení bylo téměř jedinou činností, kterou Lípa vykonala. Svou aktivitu totiž projevila pouze ve dvou případech, z nichž jeden je z hlediska velkých dějinných událostí úsměvný. V týdeníku Tábor v roce 1918 František Dušan Zenkl vzpomíná na činnost, již v tomto spolku vykonával jeho tatínek. Lípa se podle něj zasloužila o otevření lavic v kostele, které byly do té doby zamykány a zařídila krajské nařízení o sběru housenek.²⁰²

Počátky spolkového života v Táboře tedy nebyly právě povzbuzující, ale podívejme se teď na nejdůležitější spolky v tábořském veřejném životě. K tomuto kroku jsem přistoupila

---

¹⁹⁸ Autorem dopisu je Rudolf Brábek, tábořský rodák toho času žijící v Praze. Dopis je citován dle prof. Thira, neboť při svém výzkumu který byl prvotně zaměřen na jiné materiály, jsem jej neobjevila, ovšem vzhledem k pečlivosti profesora Thira nepochybuje, že se ve fondu AMT nachází.

¹⁹⁹ Ti dosud byli jediným privilegovaným spolkem, který měl právo nosit zbraň.

²⁰⁰ Karel Thir, *Staré domy*.

²⁰¹ Tamtéž.

z několika důvodů: za prvé chci přiblížit historii nejvýznamnějších táborských spolků a za druhé se díky historii spolku dostaneme k osobám v těchto spolcích činným. Nebudu se zde proto zabývat teoretickým rozdělením spolků, ani nebudu rozebírat jejich stanovy či cíle.²⁰³

6.2.2 Činnost

Ostrostřelci

K nejstarším spolkům ve městě, které ve své činnosti pokračovaly i po roce 1848, patřili táborští ostrostřelci. „*Byl-li kde v Čechách vůbec ozbrojený sbor měšťanů, tož v městě Táboře, jehož jméno samo k tomu poukazuje a i dějepis učí, že z válečného ležení povstalo po husitských válkách.*“²⁰⁴ Věřit, že tradice táborských ostrostřelců sahala až do dob husitských či se na ně odvolávala, by bylo přehnané. K potvrzení stanov a tím k povolení spolku došlo dekretem z 11. června 1802, nové stanovy pak byly potvrzeny 13. ledna 1844. Krom práva nosit zbraň sboru patřilo rovněž privilegium zaštitit se vlastním praporem, který „*jest z bílého hedvábné látky, s hnědou, žlutou, zelenou a bílou obrubou a na jedné straně městským znakem, na druhé jmen opisem Jeho Veličenstva císaře Pána ozdoben visí na držadle bělozeleném*“²⁰⁵

Roku 1837 stanul v čele setník František Josef Klavík,²⁰⁶ ovšem ve vzpomínkách si ostrostřelci stěžují, že dluhy, které v té době narostly, byly zapříčiněny právě jeho vedením, neboť byly pořizovány zbytečné věci. Také spory, které měl Klavík s velitelem Janem Schwarzem,²⁰⁷ sboru neprospekly a nakonec vedly k tomu, že Schwarz z funkce odstoupil, ovšem byl opětovně zvolen velitelem. Později byli veliteli zvoleni Jakub Zeis,²⁰⁸ který pro přílišnou zaneprázdněnost na funkci rezignoval, a po něm roku 1861 byl zvolen druhý setník sboru František Veselý velitelem sboru. Ten však kvůli nemoci se nemohl práci pro sbor plně

---

²⁰² Předsedou Slovanské Lípy byl Josef Wildman, tajemníkem Václav Ložan a jednatelem Václav Krátký. Jak uvidíme, nebyla to jejich poslední činnost, spíše to byl jejich vstup do pozdější táborské spolkové činnosti.

²⁰³ Podle autorů knihy *Pražské spolky*, bychom spolky mohli rozdělit na náboženské, humanitní, podpůrné, pojišťovací, pohřební, bankovní, zemědělské, pro obchod, muzejní, studentské, ochotnické, pěvecké, tělocvičné, sportovní, vojenských vysloužilců, hasičské, akciové, výherní či politické atd. Ovšem vzhledem k zaměření diplomové práce je toto dělení nedůležité.

²⁰⁴ *Tábor*, 14.5.1864.

²⁰⁵ *Tábor*, 21.5. 1864.

²⁰⁶ První zvolený budějovický purkmistr.

²⁰⁷ Nejedná se o stejného Jana Schwarze jako v pozdějším zastupitelstvu, tento zemřel roku 1858.

²⁰⁸ Roku 1858 byla prodloužena Střelnice prodána právovárečnému měšťanstvu, které se zavázalo, že ostrostřelci budou bezplatně používat velký sál, při schůzích budou ostrostřelci pivo bezplatně užívat a že má sbor bezplatné právo užívání zahradního domku sloužícího jako střelnice. SOKA Tábor, Fond Táborští Ostrostřelci, Pamětní kniha, nestránkováno.

věnovat a žádal proto, aby byl zvolen nový velitel. Roku 1862 tak v čele stanul Moric Schöne, který ve funkci setrval až do své smrti. Roku 1863 čítal sbor 70 členů, 1 setníka velitele, 2 nadporučíky, dva poručíky, 8 poddůstojníků, praporečnicka, sborového lékaře a kaplana.²⁰⁹ Sbor se účastnil všech významných akcí ve městě, ať se jednalo o oslavy narozenin císaře pána, ochranu přenášených ostatků Jana Nepomuckého,²¹⁰ oslavu stříbrné svatby císaře, přivítání biskupa Jana Valeriána Jirsíka atd. Po smrti Morice Schöneho roku 1883 byl novým velitelem zvolen Alexander Seik, který roku 1896 na svůj post rezignoval a do čela se postavil Karel Tvrzník.²¹¹ Členem sboru byl i tábořský děkan Josef Landkammer, 13. ledna 1901 byl čestným setníkem ostrostřelců jmenován Alois Kotrbelec. Ve své činnosti sbor pokračoval i po roce 1900. Založil nadaci pro chudé sirotky, zaopatřoval i manželky po zemřelých členech a i nadále se účastnil spolkového života každoročně pořádanými vtahy do Střelnice a plesy.²¹²

Táborští ochotníci

Počátky tábořských ochotníků jsou doloženy roku 1857, byla založena jejich společnost, v jejímž čele stanul Josef Václav Žák.²¹³ Zakládajícími členy společnosti byli František Bárta František Brunner, Josef Chládek, Antonín Kočí, Vojtěch Stárek, František Vostrý a Josef Zeis, režisérem se stal František Fiala. Brzy do spolku přibyli další členové a členky.²¹⁴ Stejně jako u Ostrostřelců²¹⁵ i zde nalezneme čestné členy např.: Rudolfa hraběte Kolovrata Krakovského či Václava Pešina z Čechorodu, ale především členy místní politické elity Vojtěcha Pöschla, Františka Kotrbelce, Františka Vegra, Václava Křížka, Morice Schöneho, Vojtěcha Šaška a další.²¹⁶ Roku 1857 se novým ředitelem stal František Fiala, později Vojtěch Vostárek, 23. prosince 1860 byl zvolen do čela spolku opět František Fiala, který v dubnu 1861 odstoupil. V čele stanul Vojtěch Stárek, který zde setrval až do roku 1864, kdy byl ředitelem zvolen Jan Mašek.

---

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Ostrostřelci stáli roku 1866 čestnou stráž, neboť ostatky na cestě ze Solnohradu dne 18. října byly v Táboře uloženy. Tamtéž.

²¹¹ Měšťan a koželuh

²¹² O Slavnostech informoval vždy týdeník Tábor a nikdy nešetřil slovy chvály.

²¹³ Faktor Landfrassovy tiskárny, činný člen kulturního života na Tábořsku.

²¹⁴ Josef Bárta, Bedřich Fiala, František Ťoupalík, paní Červená a slečny Josefína Bendová, Emilie Kočová, Pavla Krátká, Marie Müllerová, Eliška Pleiweisová, Malvína Veselá, Růžena Veselá, Muky Vostrá a Marie Zelenková, Kateřina Štegrová, Aloisie Vostrá, František Ryba, Karel Ctibor, Václav Suchomel Závíš, A. Cikhart, Václav Fiala, Antonín Housa, Jan Jelínek a Bohumil Veselý. *Pamětní spis Spolku divadelních ochotníků v Táboře*, Tábor 1927, str. 17.

²¹⁵ U spolku ostrostřelců jsou seznamy členů a případně i čestných členů v zadní části pamětní knihy, ovšem většinou se jedná pouze o podpisy řečených pánů, které jsou v nečitelné podobě.

²¹⁶ *Pamětní spis*, str. 17.; *Sto let ochotnického divadla v Táboře 1857–1957*, Tábor 1957, str. 22-23.

V roce 1867 vyšel nový spolkový zákon, podle něhož se Společnost divadelních ochotníků přeměnila ve Spolek divadelních ochotníků s vlastními stanovami.²¹⁷ Ty stanovily účel spolku: „...míti na zřeteli zdar toho divadla zvláště se zřetelem na pěstování divadelních her.“²¹⁸ Roku 1887 byla slavnostně otevřena nová budova táborského divadla, která je kopií divadla Národního, s drobnou obměnou nápisu nad oponou, kde se skví hrdé Tábor sobě.²¹⁹ Aby mohli táborští ochotníci tuto budovu používat, vznikla smlouva mezi nimi a městem Táborem, které budovu na své náklady postavilo. „*Obec Táborská jest vlastníkem veškerého zařízení divadla. ... Spolek divadelních ochotníků přijímá divadelní budovu se vším zařízením a se všemi svršky do své správy a je povinen tuto vésti jako dobrý hospodář.*“²²⁰

Soubor táborských ochotníků působil i v éře První republiky, kdy se roku 1923 stal členem Šmahova okrsku a setrval zde až do jeho rozpuštění. Po druhé světové válce obnovil svou činnost jako samostatné těleso. Ve své činnosti pokračuje až do dnešních dnů.

Beseda

K spolkům zakládaným v celém království patřily tzv. Besedy. V Táboře jich vzniklo hned několik. 15. srpna 1862 se sešla zakládací schůze Měšťanské besedy, u jejíhož vzniku stáli Jakub Zeis, budoucí místopředseda, Vojtěch Šašek, pozdější předseda, Václav a Karel Ctiborovi, Vojtěch Stárek, jednatel. Svou činnost Beseda vymezila ve svých stanovách. „*Beseda měšťanská v Táboře jest spolek, jehož oudové se v určitém místě scházejí, aby se rozmluvou, čtením a jiným způsobem duševně bavili.*“²²¹ Roční příspěvek do společné kasy, za nějž se nakupovaly tiskoviny, které pánové nemohli doma v dostatečném klidu čísti, pronajímaly se místnosti a kupoval nábytek, činil 4 zlaté ročně.²²² Z novin se odebíraly např. Národní listy, Hlas, Humoristické listy či Moravská orlice. Ale nenechme se mýlit, pánové nepěstovali pouze ušlechtilou zábavu. Do místností Besedy, která se mnohokrát přestěhovala, byl pořízen i kulečník. V Besedě potom vznikl samostatný klub Bulkařů, vášnivých hráčů karet. Takže se jednalo o skutečnou zábavu, nejen o vážnou činnost.²²³

Beseda byla spolkem uzavřeným, avšak při svém vzniku si stanovila, že do jejích řad mohou patřit i studenti? a to v čase prázdnin, kdy se vrací ze studií do svého rodného města.

---

²¹⁷ *Sto let*, str. 6.

²¹⁸ Soukromý archiv Táborských ochotníků.

²¹⁹ Pavla Dědičová, *Rodina*.

²²⁰ Soukromý archiv táborských ochotníků.

²²¹ SOKA Tábor, Fond Měšťanská beseda, kniha č.1, nestránkováno.

²²² Tamtéž.

²²³ SOKA Tábor, Fond Měšťanská beseda, kniha č. 4.

„Nemile proto dotkly se nás zprávy o rozmluvě společnosti „u velkého stolu“ v Besedě. Pan Cikhart, besední hostinský, mluvil totiž způsobem nešetrným o nás, nejen že nepozvedl hlasu k obraně naší, ale mnohý z pánův přítomných přidružil se i ochotně k úvahám páně Cikhartovým a ve formě více méně neodporučující mluveno zde o negalantním dodávání novin, o neštření kulečnicku i piana a podobné. ... Jednání to naplnilo nás spravedlivou nevolí nad učiněným bezprávím. Žádáme tedy sl. výbor měšťanské besedy, aby po předběžném vyšetření hostinskému panu Cikhartovi vyslovena byla důtka.“²²⁴ Více než spor o to, zda táborští studující řádně platí za použití kulečnicku i vykouřených doutníků, nás zajímá, kdo byl pod onou žádostí, která nakonec nebyla kladně vyřízena, a ukázala spíše jako generační spor, podepsán. Zde jsou podepsáni Emanuel Zeis, Alois Kotrbelec či František Pupetr.²²⁵

Měšťanská beseda však v Táboře nebyla jediná. 18. června 1858 se sešla první schůze Občansko-čtenářské besedy v místnostech Tábořské záložny, kde bylo „jednohlasně vysloveno přání, že toho nutná potřeba vyžaduje, aby občané a řemeslníci ku svému povzbuzení nějaký spolek zařídili, ve kterém by se v zájmech svých dle ducha času, též z obecných záležitostech do oboru jejich působností zasahujících rokovali.“²²⁶ Neboť měšťanská beseda jejich zájmům nevyhovuje a své poslání dostatečně neplní. Ustavující schůzi svolal Josef Zarda, předsedou se stal Josef Wildman a jednatelem Jan Frank. Občansko-čtenářská beseda tak tedy mohla využívat k propagaci své činnosti týdeník Tábor. Činnost však nebyla nijak aktivní. Ovšem na jednu skutečnost nesmíme zapomenout, neboť pod záštitou občansko-čtenářské besedy se konaly sbírky na postavení Žižkova pomníku.²²⁷ Mezi zakládající členy pak dále patřili František Bárta, František Laužecký, Václav Pokorný, Petr Kolda, František Ryba, František Šafránek či Josef Zenkl.²²⁸

Roku 1885 došlo ke sloučení obou besed a vznikl spolek s prostým názvem Beseda. Předsedou jednotné Besedy byl zvolen profesor Martin Kolář, jeho náměstkem a jednatelem Vilém Marek. Na první schůzi Besedy se sešli pánové Jan Setunský, Martin Kolář, Václav Ctibor, Jan Schwarz, Hynek Lang, Jan Nedvídek, Jan Hermann, MUDr. Jehlička, Josef Unger, Karel Krch, Otto Hejnic, Václav Bárta, Petr Zenkl, páter Josef Thir, Antonín Rudolf, Vilém Marek.²²⁹ Beseda tedy pokračovala ve své činnosti za pozměněných strukturálních

---

²²⁴ SOKA Tábor, Fond Měšťanská beseda, kniha č. 1.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ SOKA Tábor, Fond Občansko-čtenářská beseda, kniha č.1.

²²⁷ Tamtéž.; Pavla Dědičová, *Rodina*.

²²⁸ SOKA Tábor, Fond Občansko-čtenářská beseda, kniha č. 1.

²²⁹ SOKA Tábor, Fond Beseda Tábor, kniha č. 10.

podmínek, ale fakticky náplň své činnosti nezměnila, pořádala mikulášské besedy, dobročinné sbírky, zaštiťovala odborné přednášky atd.²³⁰

Dámský spolek Zora

Abych neopomněla činnost dam z měšťanské společnosti, podívejme se na jediný čistě dámský spolek v Táboře. Původně byl založen jako pěvecký spolek, brzy se však stal spolkem literárním, neboť založil vlastní čítárnu a knihovnu. Jednou jeho odnoží se stal odbor tělocvičný. V průběhu 19. století však svou činnost Zora ještě rozšířila, a to o činnost humanitní, tedy o sociální péči, která se prakticky stala jeho hlavní náplní. U zrodu Zory stál myšlenkou i patronátem Václav Křížek se svou ženou Marií. 2. ledna 1870 se sešla ustavující schůze za účasti Marie Křížkové, Kristiny Stárkové, Anny Šandové, Johany Patočkové, a slečen Žofie Vildmanové a Klaudivy Vegrové. Protektorem spolku byl 13. ledna téhož roku zvolen Karel Ctibor a starostkou paní Josefiná Franková,²³¹ náměstkyní Kristina Stárková, jednatelkou Johana Patočková, pokladní Anna Šandová, účetní Veronika Kotrbelcová, ředitelkou Anna Straková, zapisovatelkou Žofie Vildmanová. Do výboru byly zvoleny: Marie Křížková, T. Dobešová, Františka Zeisová, Claudie Vegrová a slečna Františka Zeisová.²³² Ovšem zájem o činnost převzala i dcera Václava Křížka a Marie Křížkové - Marie Farská. Ta u příležitosti pětadvacetiletého výročí spolku vydala brožurku o působení spolku a byla dlouholetou ředitelkou spolku. *Zora*. Pořádala koncerty, učila dívky ručním a domácím pracím, pořádala vycházky a výlety, vyučovala dívky tělocviku. Vydala i příručku správného chování.²³³ Roku 1892 začala tradice vaření polévek pro chudé, což byl nápad dlouholeté starostky Marie Zeisové. Pod správou Zory spadaly i jesle které si pod patronaci vzala Anna Jehličková, žena městského lékaře. Její činnost pokračovala i ve století dvacátém. V letech 1914-1918 spolupracovala Zora s Červeným křížem, obstarávala pomocnou službu na nádraží, věnovala se péči o nemocné v lazaretech, uspořádala přednášky, jak co nejšetrnější

---

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Marie Křížková volbu odmítla.

²³² SOkA Tábor, Fond Zora, kniha č. 1-3.

²³³ Příručka obsahovala pravidla chování při vstupu dívky do společnosti, talentu konverzace, na ulici, pozdravu, vzájemného představení, návštěv, tance, koncertu a divadla a při jídle. Příručka končí slovy: „*Návod k bezvadnému styku společenskému vyžadoval by ovšem mnohých a obširných kapitol, naším účelem však bylo podati nejdůležitější pravidla potřebná pro první krok do společnosti, na jejichž základě možno se mládeži zdokonalovati.*“ *Základní pravidla společenské výchovy*, Tábor 1918, s. 22.

v době válečné vařit,²³⁴ uspořádala přednášku Alice Masarykové o sociální péči a sama založila sociální odbor.²³⁵

6.2.3 Členství ve spolku jako prestižní záležitost reprezentace

V této části jsem se zaměřila ne specifikaci čtyř nejvýznamnějších spolků v Táboře.²³⁶ Po přečtení jmen osob činných ve veřejném životě vyplývá jediné: místní politická elita kumulovala své funkce v řadě spolků.

	Zastupitelé	Ochotníci	Měšť.beseda	Obč.-čt.bes.	Beseda	Ostrostřelci
Karel Krch	ANO				ANO	
Mudr. Jehlička	NE				ANO	
Jan Hermann	NE				ANO	
Otto Hejnic	NE				ANO	
Alex. Seik	ANO					ANO
Alois Kotrbelec	ANO					ANO
Fr. Bárta	NE			ANO		
Fr. Fiala	ANO	ANO				
Fr. Kotrbelec	ANO	ANO				
Fr. Laužecký	ANO			ANO		
Fr. Veger	ANO	ANO				
Fr. Veselý	ANO					ANO
Fr. Vostrý	ANO	ANO				
František Ryba	ANO			ANO		
František Šafránek	NE			ANO		
Hynek Lang	ANO				ANO	
Jakub Zeis	ANO		ANO			ANO
Jan Frank	ANO			ANO		
Jan Nedvídek	ANO				ANO	
Jan Setunský	ANO			ANO		
Jan Schwarz	ANO				ANO	ANO
Josef Landkammer	ANO					ANO

²³⁴ Na neúměrnou drahotu či úplný nedostatek potravin si ve svém spise Jak žili jsmě stěžoval i Alois Kotrbelec „Mnohé nebylo lze vůbec koupiti, a co tu bylo stálo veliké peníze, kdežto peněženka pánů přednostů domácností stávala se čím dále tím skoupější a upjatější. ... Kdež byly ty doby, kdy mohla psátí své osvědčené recepty kuchařské zlatá paní Rettigová, kdy tak zvaná obyčejná měšťanská strava vyžadovala každodenně vedle talíře dobré masné polévky náležitou porci hovězí s příkrmem, dejme tomu knedlíkem, který žlutavou svojí barvou kanárčí a křehkostí jako pérko již předem hlásil, že kuchařka nešetřila vajíček, a ne jen v neděli a o svátcích, ale i během týdne občas zdobiti musela stůl rodinný kýtka vonné skopoviny či tučné vepřoviny se zelím a bramborem.“ Alois Kotrbelec, *Jak žili jsme v Táboře za světové války*, Tábor 1917, s.24.

²³⁵ Karla Ješová, *Památník ženského spolku Zora v Táboře 1870-1920*, Tábor 1920.

²³⁶ Další významný spolek ve své bakalářské práci rozebírá Lenka Pečivová, *Činnost*.

Josef Unger	ANO				ANO	
Josef Wildman	NE			ANO		
Josef Zarda	ANO			ANO		
Josef Zeis	ANO	ANO				
Josef Zenkl	NE			ANO		
Karel Ctibor	ANO		ANO	ANO		
Karel Tvrzník	ANO					ANO
Martin Kolář	ANO				ANO	
Moric Schöne	ANO	ANO				ANO
Petr Kolda	ANO			ANO		
Václav Ctibor	ANO		ANO		ANO	
Václav Křížek	ANO	ANO				
Václav Pokorný	ANO			ANO		
Vilém Marek	ANO				ANO	
Vojtěch Pöschel	ANO	ANO				
Vojtěch Stárek	ANO	ANO	ANO			
Vojtěch Šašek	ANO	ANO	ANO			
Josef Thir	NE				ANO	
Ant. Rudolf	ANO				ANO	
Petr Zenkl	NE				ANO	
Václav Bárta	ANO				ANO	

Většina ze zakládajících členů tábořských spolků patřila k tábořské politické elitě. A většina z nich svou činnost nezaměřovala pouze na jeden spolek. Jejich ženy i dcery jim v jejich činnosti pomáhaly. Být ženou politika již v 19. století vyžadovalo jistou veřejnou činnost a jednou z možností byla právě péče o chudé.²³⁷ Ve spolku Zora se vyskytuje řada nám známých jmen, ať se jedná o Marii Křížkovou, ženu Václava Křížka, Františku Zeisovou, ženu Jakuba Zeise, Marii Farskou, ženu Františka Farského, Marii Zeisovou, ženu Emanuela Zeise, Veroniku Kotrbelcovou, ženu Františka Kotrbelce atd.

6.3 Rodinná integrace

Rodina sama o sobě je fenoménem táhnoucím se již od raných dob křesťanských. Svůj význam neztrácí ani dnes, ale s důležitostí, jakou měla v 19. století se to nedá srovnat. Rodina tvořila základní kapitál státu, protože pouze manželům se měly rodit děti. Rodinné vazby však

²³⁷ Příkladem táhla Marie Riegerová, která jako šedá dáma procházela chudinskými čtvrtěmi a zakládala či patronoval jesle, školky atd.

představovaly i investici. Hlavou rodiny byl muž, na venkově hospodář, a pokud byl tento muž dostatečně schopný a ekonomicky nezávislý, mohl si založit rodinu. Ve městě celá síla odpovědnosti za rodinu a za její ekonomické zázemí závisela na muži.²³⁸ To však většinou platilo u tzv. středostavovských rodin. V níže společensky postavených rodinách často pracovaly i ženy. V Táboře takové případy vidíme především v rodinách dělnických. Jednalo se o místa nádenic a dělnic v tabákové továrně.²³⁹

Městské prostředí představovalo dva světy: svět, v němž se snáz hledá obživa než na venkově a v němž je možný společenský vzestup, zároveň však svět, v němž existence často závisela na vlásku a onemocnění otce, živitele rodiny, pak postihlo rodinu celou. Proto byla dětem vštěpována nezměrná úcta k otci, na něm závisel život rodiny. Pozice matky bývala podceňována, jejich těžké práce v domácnosti si nikdo nevšímal. Bylo to cosi samozřejmého. A nejen práce matky, ale i dcer. V pubertě umírá mnohem více dívek na vyčerpání organismu než chlapců. Dívky již od dětství musely pomáhat a byly často přetěžovány.²⁴⁰

Rodina člověka v neposlední řadě chránila před zchudnutím. U starších lidí ve sčítacích operátech velmi často nalezneme v kolonce povolání: žije z podpory syna, dcery. Ovšem vyskytují se i případy, kdy syn ještě ve čtyřiceti letech žije z podpory svých rodičů.²⁴¹

S finančním zabezpečením rodiny, s obtížností jeho získání, se neodmyslitelně pojí i pozdější sňatkový věk. Nejen u mužů, ale i u žen. S tím samozřejmě bezprostředně souvisí nižší počet dětí. V průměru se věk mužů při sňatku v Táboře pohyboval mezi 25-30 léty, u žen 23-24. Zde je však nutné upozornit, že se jedná o hrubé počty. V sčítacích operátech není uvedeno datum sňatku, lze tedy soudit pouze na základě rodin, které jsou mladé a mají malé děti. Z věku matky a otce jsem odečetla, tam kde to bylo možné, věk nejdříve narozeného dítěte, vzala v potaz roční interval od svatby a stanovila jsem tak věk.

Ten samý problém se pak vyskytuje u stanovení počtu dětí vzešlých z manželství. Porovnávala jsem elitní rodiny dle voličských seznamů s rodinami neelitními, jež se nacházejí ve sčítacích operátech. Na rodinu měšťanské elity, s přihlédnutím k vybraným 45 rodinám politické elity, vychází počet na jeden manželský pár 3,8 dítěte. U neelitní rodiny pak 4,3 dítěte. Vzhledem k faktu, že v druhé polovině 19. století je průměrný počet dětí stanoven na 5, se autorka domnívá, že půjde o relevantní výsledky.²⁴² Je třeba však vzít v potaz několik

²³⁸ Ludmila Fialová – Pavla Horská – Milan Kučera – Eduard Maur, *Dějiny*, s. 197-216.

²³⁹ Dělnice tzv. tabačky však na tom zdaleka nebyly špatně. Práci sice měly namáhavou a v nezdravém prostředí, ale byly dobře placeny a byly pod penzí. Ve sčítacích operátech autorka dokonce objevila tři muže, který má v kolonce povolání uvedeno: vydržován manželkou. Manželkou je pak žena v tabačce.

²⁴⁰ Ludmila Fialová – Pavla Horská – Milan Kučera – Eduard Maur, *Dějiny*, s. 206.

²⁴¹ Pravděpodobně se jednalo o případy mentální retardace, o níž se nehovořilo.

²⁴² Milena Lenderová – Karel Rýdl, *Radostné dětství?*, Praha-Litomyšl, 2006, s. 138.

ovlivňujících faktorů. Děti manželského páru mohou být v době sčítání obyvatelstva dospělé a samostatné.²⁴³ Některé z dětí mohlo zemřít. Některé manželské páry jsou bezdětné. Některé, přestože kontraceptivní metody byly zakázány, úmyslně regulují počet dětí.²⁴⁴

U výsledného čísla je pak třeba vzít v potaz i rozdílné přístupy jednotlivých rodin. Zatímco František Šanda má 2 děti, Leopold Rein 9 dětí. Uvedeme-li podobný případ z neelitní rodiny, kdy Domkář Václav, mlynářský pomocník, má pouze jedno dítě, zatímco Pikhart Antonín, okresní soudní sluha, má dětí osm a ještě se stará o dva schovance, dospějeme k podobnému závěru. Vždy záviselo na přístupu jednotlivých manželských párů.

V neposlední řadě jsou důležité rodinné vazby i z hlediska vytváření mocenských vazeb. Naznačení v této kapitole by si však vyžádalo dlouhodobé studium matrik, neboť k vytvoření takovéto provázanosti potřebujeme znát několik základních údajů. V první řadě se jedná o místo sňatku. V 19. století bylo zvykem pořádat svatbu v místě rodiště nevěsty. V druhé řadě je třeba znát jména snoubenců, aby se v matrikách dalo zorientovat a v neposlední řadě je dobré znát rok svatby, neboť matriky jsou vedeny po jednotlivých letech. Proto následující výčet bude spíše náznakový. Jakub Zeis si vzal Františku Skarnitzlovou, jejíž matka byla příslušnicí tábořského soukenického rodu Vegrů, což byla stará tábořská rodina s vazbou na další rody: např. na Ctiborovi či Kamberských. S rodinou Ctiborovou se Jakub Zeis spříznil podruhé, když si jeho dcera Kristina vzala Karla Ctibora. Podobný náhled pak umožňuje manželství Františka Farského s dcerou Václava Křížka. Důležitost rodinných vazeb naznačuje i Marie Prunnerová, když říká: „*Babička si plakala, to přeci nevěsta musí, aby bylo štěstí v rodině, a dědeček Ctibor se jistě smál, protože ke své Tóninice dostal 10.000 zl. a očekával, že mu pan tchán, František Veger, ... ještě přidá.*“²⁴⁵ Rodinné vazby tedy pomáhaly nejen v začlenění do společnosti a do jejich mocenských vazeb, ale znamenaly i finanční zázemí. Ovšem i zde se jedná o spříznění dvou významných tábořských rodin- Vegrů a Ctiborů. Je více než zřejmé, že obdobné vazby hrály roli v 19. století i ve století dvacátém a zajisté si vyžádají samostatné studium.

---

²⁴³ Především u dcer se pak těžko dohledává rodinná příslušnost. Ale ani příjmení u muže není vodítkem, neměli v dané lokalitě hodně neobvyklé jméno.

²⁴⁴ Jednalo se především o rodiny úředníků. Milena Lenderová – Karel Rýdl, *Radostné dětství*.

²⁴⁵ Marie Prunnerová, *Jak se v Táboře žilo a jak se oblékali v minulém století*, in: Roman Cihhart, Tábořsko, s. 39.

7 Životní styl měšťanské vrstvy

Každá rodina potřebuje své zázemí, místo, kde je pouze ona bez neustále sledujících očí veřejnosti. Takové místo představoval dům či byt. Vzhledem k faktu, že v 19. stletí došlo k oddělení soukromé a veřejné sféry, představoval byt či dům místo, kde se rodina scházela. Pod pojmem byt si představme místnosti, které jsou určeny k obývání a tvoří uzavřenou jednotku.²⁴⁶ Osvětové příručky doporučovaly pro bydlení rodiny minimálně tři místnosti: kuchyni, ložnici, obývací pokoj. Táborští měšťané však většinou zůstávali věrní původnímu bydlení ve vlastních domech, které byly často za hranicemi nově nastupujících hygienických norem.

Zajímavým bodem je tzv. dobrá adresa. Města začala měnit svou podobu, a to zbouráním hradeb. Původní pás, který je chránil, zmizel a vznikl tak prostor pro novou výstavbu. V Táboře místo hradeb vyrostly nové cesty, které lépe spojily Staré Město s Novým Městem.

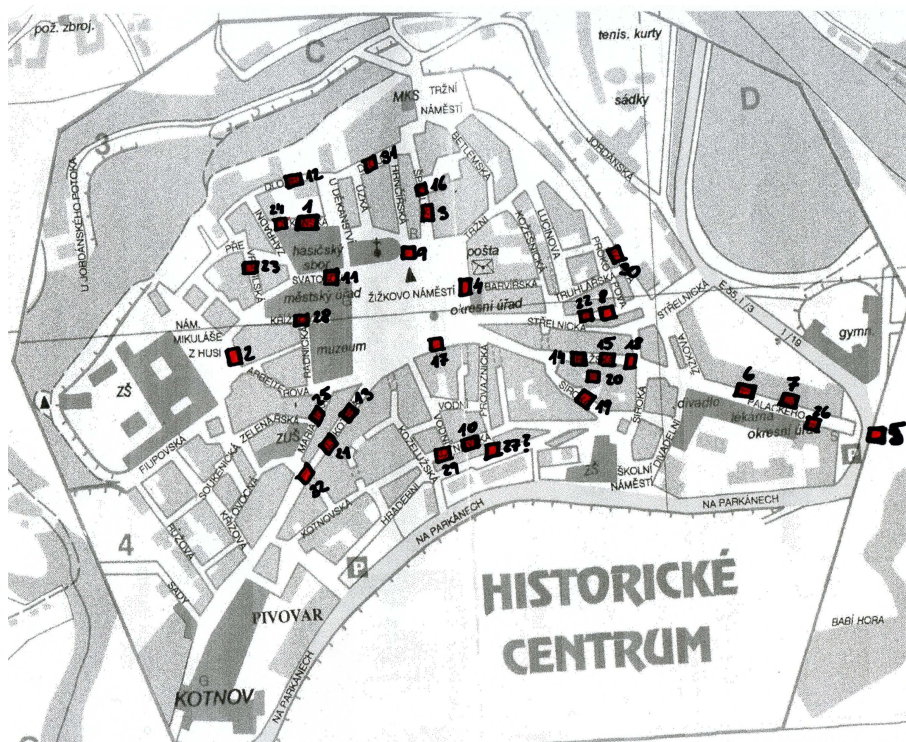
7.1 *Existovala v Táboře dobrá adresa*

Roku 1872 byl položen základní kámen výstavby Nového Města.²⁴⁷ Začaly zde vznikat prostorné moderní domy, které splňovaly náročnější hygienické požadavky svých stavitelů. Na Novém Městě se řešila otázka přívodu vody až do domů mnohem rychleji, než tomu bylo ve Starém Městě. Ovšem popularita tohoto bydlení se tábořských měšťanů prakticky po celé 19. století nedotkla.

Podíváme-li se na následující mapu, je zřejmé, že tábořská elita se neodhodlala opustit původní městské centrum a jít bydlet do Nového Města. Z 45 zvolených zastupitelů a náhradníků jich 32 bydlelo i nadále za hradbami a jen 13 na předměstí. To i nadále představuje 71% politické elity. Soustředíme-li se na všechny členy voličského seznamu, dospějeme k následujícímu zjištění. Z celkového počtu voličů 928 jich 159 žilo na Předměstí, což tvoří pouhých 17,5%. Je tudíž patrné, že i nadále tzv. dobrou adresu ve městě, představovalo Staré Město.

---

²⁴⁶ Milena Lenderová, *Z dějin české každodennosti*, Praha 2009, s.54-55

²⁴⁷ Blíže: Jindřich Vybíral, *Století*.

1. Landkammer Josef
2. Křížek Václav
3. Vangler Čeněk
4. Živna Antonín
5. Šanda František
6. Rein Leopold, Dr. Karel Nedbal
7. Ryba František
8. Hoffer Karel
9. Pekárek Alois
10. Bursík Josef
11. Veger František
12. Klier František
13. Mansfeld Josef
14. Guttman Filip
15. Šimák František
16. Seman Vojtěch
17. Bárta Čeněk
18. Samec Václav
19. Bárta František
20. Tesař Antonín
21. Lang Josef
22. Šebor Josef
23. Šteger Augustin
24. Tvrzník Jan
25. Schwarz Jan
26. Frank J. K.
27. Zeis Jakub
28. Šteger Eduard
29. Kamberský Jan
30. Kotrbelec František

31. Schöne Moric
32. Kamberský August

Podle koncentrace tábořských zastupitelů kolem náměstí se dá usoudit, že i nadále přetrvávala tendence bydlet co nejbližší „rynků“, který býval centrem společenského dění. Na náměstí se konaly velké akce, oslavy všech svátků, na náměstí stál kostel, který byl i nadále centrem duchovního života, na náměstí se konaly trhy, které po celé 19. století zůstaly místem, kde docházelo k hlavní směně zboží, a v neposlední řadě na náměstí stála radnice, která představovala nové centrum dění, a to především dění politického.

7.2 Vznik Vilové čtvrti

Město se začalo rozrůstat nejen směrem k nádraží, nýbrž také směrem dolů od Bechyňské brány. Pod Kotnovem vznikla nová čtvrť, která splňovala nároky moderního bydlení snad nejvíce. Spojovala totiž nejen potřebu mít vlastní dům, ale vzhledem k umístění čtvrti se mohla pyšnit i tím, že kolem každého domu je zahrada.

Vily se staly ideály městského bydlení právě v průběhu 19. století. Většinou bývaly dvoupatrové, kdy přízemí bylo poloveřejné a první patro čistě privátní, kde se nacházely soukromé pokoje obyvatel. Důležité bylo, aby si přízemní místnosti udržely kontakt se zahradou, neboť propojení se zahradní architekturou představovalo hlavní klad vilového bydlení. Podle anglických architektů se v podobě vily měla projevit osobnost stavebníka. Otázkou je, jak do konečné podoby vily mluvil zadavatel stavby a jak architekt. I tábořská vilová čtvrť měla představovat jakýsi ideál bydlení v srdci přírody.²⁴⁸

Po vypracování regulačního plánu roku 1902 se začalo s výstavbou tábořské vilové čtvrti. Podívejme se nyní na tři tábořské vily, které jsou svým způsobem pro charakteristiku naší doby typické. První je vila bratří Nováků, dnes zvaná Černý leknín a tvoří jistou výjimku v zástavbě, neboť vznikla ještě na konci 19. století, před schválením regulačního plánu. Pravděpodobně byla navržena stavitelem Františkem Novákem,²⁴⁹ který ji určil k obývání pro sebe s svého bratra Václava.²⁵⁰ O povolení stavby požádal již roku 1898 a za měsíc jej získal. Stavbou pověřil městského stavitele Františka Kliera. Tato vila však vypadá spíše jako zámek svým vstupním rizalitem i boční věží. Vevnitř však vila nepůsobí i nic méně honosným dojmem. Vstupní hale vévodí obrovské tepané schodiště, kterému vévodí kupole. Spodní patro domu bylo skutečně rozloženo pro poloveřejné účely. Byl zde umístěn salon, jídelna,

²⁴⁸ Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha (edd.), *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007.

²⁴⁹ Architekt a stavitel působící v Budapešti.

²⁵⁰ Městský kontrolor.

dva pokoje, koupelna, kuchyň a pokoj pro služebnou. Ze salonu se po schodišti stoupalo do podkroví, kde byla pracovna s pokojem pro hosty.²⁵¹

Pozoruhodný stavební počín pak představuje vila Maria. Tu si postavil tábořský továrník a zastupitel Theodor Brdlík podle vlastních návrhů. Zajímavostí však je, že ke zpracování fasády si pozval sochaře Františka Bílka. Vila tak byla ozdobena ornamenty naznačujícími, že se nechal inspirovat bruselsko-pařížským secesním stylem Art Nouveau.²⁵² Zajímavostí jsou pak zahrady vily, neboť parcela, na níž byla postavena, je ve svahu, proto bylo nutné upravit do svahu i zahradu, takže vznikla zajímavá terasovitá zahrada. Vila sama je navržena do tvaru písmene L, z jihu je podsklepena a na tomto podsklepení je zvýšené přízemí, v němž byla opět poloveřejná obytná sféra, zatímco ve zvýšeném podkroví byla sféra čistě privátní. Na severozápadě má vila verandu, z níž se do domu vstupovalo vyřezávanými dveřmi.²⁵³ Vila působí i dnes skvostným dojmem a na rozdíl od Černého leknínu přímo zve k obývání. Bohužel již dlouhá léta chátrá a zasloužila by si nový kabát jak ona sama, tak její zahrada.

Takřka poslední vilou, na kterou se blíže podíváme, je vila Jana a Antonie Novotných. Vznikla na velmi malém prostoru, proto její architekt ²⁵⁴ Theodor Petřík musel přistoupit k některým nezvyklým řešením. Prvním, s čím se vypořádával, byla skutečnost, že vila bude stát přímo ve výhledu na Kotnov a Bechyňskou bránu. Proto se rozhodl, že vila musí oproti nim působit drobným dojmem. Klasicky vysoké patro tak maskoval mansardovou střechou, schodišťový rizalit ukončil v úrovni patra, aby nezvětšoval prostor střechy. Uvnitř se nacházely typické dispozice. Ze schodiště se v obou patrech vstupovalo do předsíně, z níž se dále dalo jít na toaletu či do dvou pokojů a kuchyně. Dům byl jen zčásti podsklepený.²⁵⁵

Další pozoruhodné vily ve vilové čtvrti nenajdeme, a to ani přesto, že se postupně rozrůstala a stala se velmi populární v První republice.²⁵⁶ Ovšem k jedné pozoruhodné vile bych se chtěla jistou oklikou dostat. Nestojí v Táboře, ale nachází se v přílehlém Sezimově Ústí a její vlastnictví po smrti paní Hany Benešové velmi ovlivnilo moderní dějiny města a především tábořského muzea. Historickou vilu, v níž žil a zemřel druhý čsl. prezident Dr. Edvard Beneš, v současné době vlastní Úřad vlády České republiky. Provozovatelem vily pro

---

²⁵¹ Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha(edd.), *Slavné vily*, s. 36-38.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž, s. 59-60.

²⁵⁴ Docent české techniky, tábořský rodák a odborník na soulad moderních staveb s historickým prostředím.

²⁵⁵ Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha(edd.), *Slavné vil*, s.85-87

²⁵⁶ Vilu Karlu vlastnil František Ješ nebo zde vilu vlastnil Karel Kostlivý, profesor gymnázia a prvorepublikový zastupitel.

veřejnost je Husitské muzeum v Táboře. Podle výroční zprávy z roku 2007²⁵⁷ byla vila přístupna pouze o státních svátcích a výročích manželů Benešových. Otevřena však nebyla celá, jednalo se o zpřístupnění rekonstruované pracovny a úmrtního pokoje prezidenta Beneše. Zmíněného roku byla zahájena jednání mezi muzeem a Úřadem vlády o uvedení vily do původního stavu.

Vila manželů Benešových byla vystavěna původně jako letní sídlo v letech 1930-1931 podle projektu architekta Petra Kropáčka.²⁵⁸ Stavbu provedla tábořská stavební firma Antonína Soumara. V neposlední řadě však do podoby vily zasáhli manželé Benešovi, kteří si vilu představovali jako venkovské stavení z jihu Francie. Již roku 1937 byla vila prvně přestavěna a to Otokarem Fierlingerem, kdy k dosavadní stavbě přibyla salla terrena a terasa. Manželům Benešovým se totiž vymstil francouzský styl – do větší části domu po prudce svítilo sluníčko, což v létě z poloviny domu učinilo neobyvatelnou. Postupně začala vila manželům Benešovým sloužit nejen jako letní sídlo. Po svém odstoupení z čela státu 7. června 1948 zde prezident Beneš strávil poslední dny svého života. Zemřel 3. září téhož roku. Jeho vdova, paní Hana, zde žila až do své smrti o 26 let později.

Roku 1973 sepsala svou poslední vůli, v níž odkázala vilu i s částí mobiliáře Muzeu husitského revolučního hnutí v Táboře. Po její smrti roku 1975 nemovitost převzal okresní národní výbor a koncem roku byl mobiliář odvezen do depozitáře tábořského muzea a dům převeden do rukou současného vlastníka, tedy Úřadu vlády, tehdy ovšem Úřadu vlády ČSSR.

---

²⁵⁷ *Výroční zpráva za rok 2007*, Tábor, 2007.

²⁵⁸ Stoupenec puristického směru v čsl. architektuře.

8 Příslušníci měšťanské elity v první republice

*„Slavnostními řečníky zdůrazňovaná okolnost, že jsme dětmi Žižkovými, je čímisi naprosto bezvýznamným proti závažné a senzační okolnosti, že jsem dětmi spořádaných občanů z dob Františka Josefa.“*²⁵⁹

Se vznikem Československé republiky přišlo podle mnohých dlouho očekávané období, dokonce i Emanuel Zeis, který byl v pozici okresního starosty, ve své zdravici k svátku Václavu Schwarzovi, říká, že snad se brzy splní sen o míru a volnosti českého národa.²⁶⁰ Pokud bychom však věřili, že rázem bylo vše jinak, spletli bychom se. Už jenom svým zákonodárstvím vycházela první republika ze zákonů Rakouska-Uherska, ovšem s drobnými obměnami. Z našeho hlediska došlo především ke změně zákona o obecním zřízení novelou č. 76/1919 Sb., která vstoupila v platnost k 31. lednu 1919. Za základ obce začala být považována tzv. katastrální obec. Na území spadajícím do pravomocí svého katastru vykonávala obec moc nad osobami a věcmi, které do obce příslušeli. Další, a to podstatnou změnu připouštěl zákon č. 75/1919 Sb., jenž přiznával voličské právo všem osobám starším 21 let, které v obci pobývaly souvisle alespoň tři měsíce.²⁶¹

8.1 Změna struktury zastupitelstva

První volby se uskutečnily roku 15. června 1919 a z jejich výsledků vzešlo nové zastupitelstvo. Setkávám se zde nejen se jmény zastupitelů, nýbrž se jmény stran, které zastupovali.²⁶² Sociální demokraté tak získali 32%, národní demokraté 28%, socialisté 27% a do zastupitelstva se dostal i zástupce spolku majitelů domů. Za národní demokraty v zastupitelstvu zasedali: Josef Kos, ředitel spořitelny; Petr Gajdík, tajemníka akademie; František Dvořák, obchodník; Karel Kostlivý, profesor; Karel Macilis, zámečnick; Jan Vacka, učitel; Sedláčková Marie, ředitelka školy; Reilek August, strojník; Jaroslav Krejčí, stavitel; Jaroslav Daniel, primář. Za sociální demokraty se do zastupitelstva dostali: Josef Šáda, účetní, Anna Doudová, dělnice; Václav Hrstka, výpomocný dělník; Josefina Metelcová, dělnice; Jan Špoutil, výběřčí; Jan Štrouf, zedník; Václav Moravec, obuvník; Vilém Manina, holič;

²⁵⁹ Marcela Efmertová, *České země 1848-1918*. I. díl, s.9.

²⁶⁰ Sám se splnění svého snu nedočkal, zemřel 11. října 1918. Více: Pavla Dědičová, *Rodina*.

²⁶¹ Marcela Efmertová, *České země*, s.15-18.

František Těšitel, hostinský. Za socialisty: Antonín Pošvář, mistr kominický; Jan Hronek, typograf; Gabriela Findesova, manželka; Karel Janda, zřízenec; Emanuel Chalupný, advokát; Viktor Nassl, mechanik; Josef Hruša, profesor; Václav Soumar, úředník spořitelny; František Lemberka, krejčí; Marie Smoláková, dělnice. A zbývají klerikálové, kteří měli Antonína Blažka, radu státní dráhy; Marii Mrzenovou, dělnici; Františka Fridricha, děkana. A výjimku mezi stranami tvoří spolek majitelů domů, za něž se do zastupitelstva dostal Jan Šíma, rukavičkář.²⁶³

Podíváme-li se na tato jména detailněji, zjistíme, že v zastoupení profesí došlo v tábořském zastupitelstvu je k malým změnám. I nadále zde máme řemeslníky, příslušníky svobodných povolání, učitele a profesory, úředníky. Kdo nám vypadl, jsou majitelé domů, kteří, jako skupina žijící výhradně z vlastnictví nemovitosti, zmizeli. Naopak přibyla nám skupina, která vzhledem ke svému postavení v 19. století neměla šanci participovat na politické moci. Objevují se nám zde dělníci. A co je možná ještě výraznější změnou i dělnice. Do zastupitelstva bylo zvoleno i šest žen. Demokratizace volebního práva totiž přinesla aktivní i pasivní volební právo ženám.²⁶⁴

Starostou se stal Josef Šáda, který se zprvu přikláněl k levici ve straně, ale odmítal bolševický proud. Zajímavým jménem v obecním zastupitelstvu je jméno Emanuela Chalupného, advokáta a sociologa, na jehož popud se Tábor vzdal statutu královské město.

Politická situace však ani zdaleka nebyla ideální. Spory uvnitř sociální demokracie vedly k tomu, že zastupitelstvo nebylo schopné přijmout jediné rozhodnutí, a proto bylo v květnu 1923 rozpuštěno. V říjnu 1924 se konaly volby, kdy se do čela naposledy postavil představitel řemeslnicko-obchodnické vrstvy, a to Antonín Florián. Ten roku 1927 na svůj post rezignoval a od září byl v čele města profesor Jan Kolář. Nejvýznamnější osobností, která stanula v tábořském zastupitelstvu za první republiky, byl bezesporu poslední tábořský starosta Václav Soumar.

Narodil se roku 1887 v Táboře v rodině cihláře jako devátý z jedenácti dětí. Vychodil národní školu, potom absolvoval školu obchodní. Po nějaký čas pracoval ve firmě Kareš a spol. Později pracoval v městské spořitelně. Tato práce mu byla dobrou přípravou pro jeho působení v obecním zastupitelstvu, kde byl finančním referentem. Po výhře Československé národně sociální strany, za niž kandidoval, se stal starostou 4. ledna 1929 a v úřadu setrval do 28. dubna 1939. Jeho nástup však nebyl nejsnazší, neboť si uvědomme, že se nacházíme

---

²⁶² Více Jiří Malíř, *Od spolků k politickým stranám. Vývoj politických stran na Moravě v letech 1848-1914*, Brno 1996.

²⁶³ *Tábor* 20.6. 1919.

v době, kdy celý svět začal procházet hospodářskou krizí. S tou pak byl neodbytně spjat problém nezaměstnanosti. Nezaměstnaných stále přibývalo, a tak začaly být projektovány úpravy komunikací a kanalizací, aby dělníci dostali alespoň nějakou práci.

Již jsem zde zmiñovala, že Tábor měl sice výbornou strategickou polohu z hlediska vojenského, ovšem z této polohy vyplývala i řada problémů např. zásobování pitnou vodou. Situace byla několikrát řešena i v 19. století, ovšem s postupným nárůstem obyvatelstva i rozlohou města přišla tato otázka na přetřes i v době první republiky. V roce 1935 se tak překročilo k stavbě jordánského vodovodu a moderní vodárny, která byla uvedena do provozu roku 1938. Dalšími problémy, s nimiž se Václav Soumar potýkal, bylo např. postavení nové nemocnice, zásobování města elektrickou energií, výstavbou nových školních budov atd.

V roce 1939 přišel zlom pro všechny obyvatele republiky. Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava skončila éra svobody a začala dlouhá epocha útlaku. Václav Soumar byl na příkaz říšského protektora odvolán ze své funkce a 15. května 1939 byl zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu. Václav Soumar byl neuvěřitelně silný člověk, neboť přežil. Přežil šest let věznění i pochod smrti. Do Tábora se vrátil 21. května 1945 ovšem s velmi podlomeným zdravím. V následujících volbách byl opětovně zvolen starostou, ale ze zdravotních důvodů se své funkce neujal. Zemřel náhle 12. prosince 1947.²⁶⁵

Smrtí Václava Soumara končí epocha národních dějin, která začala rokem 1848. Tradicemi, zvyky i výchovou byli občané Rakouska, později Rakouska-Uherska, či Československé republiky dětmi doby Františka Josefa. Doby, v níž několikrát došlo k zlomovým momentům, které změnily životy lidí.

Období první republiky jsem jen velmi krátce nastínila, proto je více než nutné pokračovat v budoucím výzkumu. Bude třeba podrobněji analyzovat výsledky voleb především společenské, rodinné i politické vazby mezi jednotlivými členy zastupitelstva.

---

²⁶⁴ Více: Jan Janák – Zdeňka Hledíková – Jan Dobeš, *Dějiny*.

²⁶⁵ *K padesátinám zasloužilého starosty a čestného měšťana Václava Soumara, Tábor 1937.*

9 Závěr

Předložená diplomová práce si ve svém úvodu stanovila za cíl vytvořit kolektivní biografii a odpovědět na několik základních otázek. První z nich byla, kdo patřil k tábořské měšťanské elitě. Na základě sčítacích operátů, voličských seznamů či zápisů ze zasedání městského zastupitelstva jsem stanovila okruh osob, které do politické elity města patřily. Jednalo se především o řemeslníky, vzdělaneckou elitu, příslušníky svobodných povolání a úředníky. Přestože byl jejich poměr v zastupitelstvu poměrně vyrovnaný, rozhodující vliv měla řemeslnicko-obchodnická strana, která jej udržela po celé 19. století. Mezi její představitele, a mohli bychom dokonce říci tvůrce, můžeme zařadit Jakuba Zeise. Druhou stranu pak představovali především táborští profesori v čele s Václavem Křížkem, kterého později vystřídal jeho zeť František Farský.

Druhou otázkou, na niž jsem hledala odpověď, byla četnost zvolení do obecního zastupitelstva. Zjistila jsem, že většina zastupitelů byla volena nejméně dvakrát až třikrát, ovšem u části z nich se jednalo o zvolení mnohonásobně vyšší, např. desetkrát, dvanáctkrát i třináctkrát. Kvůli přehlednosti jsem tabulku ukončila rokem 1904, ovšem zde se nabízí prostor pro budoucího badatele, který by chtěl detailně zmapovat období mezi léty 1908-1918. Budiž však řečeno, že v této době ke změně na předním postu ve městě nedošlo. Purkmistr Alois Kotrbelec zůstal ve své funkci až do roku 1917, kdy zemřel a na necelé dva roky jen nahradil Josef Kos.²⁶⁶

Třetí otázka, kterou jsem si položila, byla po vzájemných vazbách tábořských zastupitelů a na příkladu čtyř tábořských spolků jsem dokázala, že skutečně na malém městě existovala kumulace moci společenské i politické, neboť čelní představitelé politických úřadů byli i čelnými členy spolků. Někdy se jednalo o členství v několika spolcích současně. V jejich činnosti je plně doplňovaly jejich ženy i dcery, které po založení dámského spolku Zora převzaly záštitu nad tábořskými chudými. Další důležitou roli ve vzájemných vztazích, které se do určité míry projevovaly i v politice, byly rodinné vazby. Nejen, že v zastupitelstvu často nacházíme stejná jména, kdy jsou členové jedné rodiny městskými zastupiteli, nýbrž také najdeme vazby, jež se uskutečňovaly pomocí sňatků. Tuto strategii jsem skutečně pouze nastínila a byla by vhodná hlubší analýza této problematiky. Ovšem tento úkol je tak náročný, že bych jej viděla spíše jako možný cíl případné disertační práce.

Čtvrtým problémem, jímž jsem se zabývala, byla úroveň bydlení měšťanské elity, která ovšem po dlouhou dobu preferovala bydlení spíše ve stísněných prostorách malých

domů na Starém Městě, než bydlení v moderních bytech na Novém Městě. Zde po dlouhou dobu žili bohatší obyvatelé města, kteří si mohli takové bydlení dovolit, ale naopak nedisponovali výraznou politickou mocí. Držitelé politické moc zůstávali konzervativně věrní starému způsobu bydlení. Změna přišla až s generační obměnou v rámci zastupitelstva na konci 80. let a v průběhu let devadesátých.

Závěrečnou kapitolu jsem věnovala stručnému nástinu situace těsně po roce 1914. Na příkladu prvně zvoleného obecního zastupitelstva jsem demonstrovala, že socioprofesní složení zastupitelského orgánu se příliš radikálně nezměnilo. Dvě radikální změny přišly díky změně volebního práva. Padl limitující volební cenzus, takže se do zastupitelstva dostali i dělníci a současně zmizel restrikt zakazující ženám volit a být voleny.

Předkládaná diplomová práce má však jisté limity, které poskytují možnost výzkumu budoucím badatelům. Za prvé se jedná o již zmíněné studium rodinných vazeb, které je nejen náročné časově, ale především je náročné dochovaným materiálem, neboť matriční záznamy jsou pramenem cenným leč materiálem dosti hojným, jehož zpracování je velmi náročné. Druhým možným východiskem je zaměřit se detailněji na systém fungování obecní samosprávy, způsob rozhodování a dělbu moci v zastupitelstvu. K tomu je zapotřebí prostudovat zápisy ze zasedání městských zastupitelstev, ovšem je nutné mít na zřeteli, že spory nejsou veřejně ventilovány, je nutné číst především mezi řádky. A konečně možnou cestou, kterou je možno se vydat, je detailnější zpracování éry Československa. Je to doba poměrně krátká, jedná se o pouhých dvacet let, takže se hodí spíše pro bakalářskou práci, kterou by si však jistě zasloužila.

---

²⁶⁶ Taktéž právník, jehož zásluhou bylo především zásobování v době válečné a udržení pořádku a klidu ve městě po válce do voleb v roce 1919.

10 Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

Nevydané prameny

Státní okresní archiv Tábor

Fond Archiv Města Tábor

Fond Okresní úřad Tábor

Fond Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových

Fond Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor

Fond Táborští studující

Fond Táborští ochotníci

Fond Měšťanská Beseda

Fond Občansko-čtenářská Beseda

Fond Beseda

Fond Hlahol

Fond Zora

Fond Ostrostřelci

Fond Šmahův okrsek

Fond Učitelská jednota Komenský

Fond Kato

Fond Čtenářský spolek

Soukromý archiv tábořských ochotníků – neinventarizováno

Vydané prameny

Adresář krajského města Tábora, Tábor 1923.

Adresář-Kalendář politického okresu tábořského na rok 1901, Tábor 1900.

Seznam čísel domů a vlastníků v Táboře, Tábor 1908.

Úplný adresář hejtmanství tábořského, Turnov 1904.

Sbírka zákonů z roku 1859.

Dobový tisk

Český Jih

Hlas 1862
Kodym
Národní Listy
Světazor
Tábor

Seznam literatury

- AUGUSTA, Pavel – KLÍNKOVÁ Hana (edd.), *Knihy o městě. Tábor*, Praha 2001.
- BALAJKA, Vladimír, *Představitelé obecních samospráv a jejich účast na spolkovém životě v Kyjově 1850-1914*, Brno 2006, diplomová práce.
- BLÜMLOVÁ, Dagmar – RAUCHOVÁ, Jitka (edd.), *Čas výstavního ruchu*, České Budějovice 2005.
- BOROVSKÝ, Tomáš, *Měšťan*, in: Martin Nodl – František Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.
- BUŠTÍKOVÁ, Lenka, *Analýza sociálních sítí*, Sociologický časopis 35, 1999, s. 193-206.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- CIKHART, Roman (ed.), *Táborsko v minulosti i přítomnosti*, Tábor 1940.
- TÝŽ, *Rodáci Táborští*, Tábor 1920.
- DAVID, Josef, *Kulturní a spolkový život v Pacově 1859-1914*, České Budějovice 2009 bakalářská práce.
- DĚDIČOVÁ, Pavla, *Rodina Zeisova v Táborském veřejném životě*, České Budějovice 2008, bakalářská práce.
- EFMERTOVÁ, Marcela, *České země v letech 1848-1918*, Praha 1998.
- EFMERTOVÁ, Marcela – SAVICKÝ, Nikolaj, *České země 1848-1918, I. díl*, Praha 2009.
- ERBANOVÁ, Eva – ŠILHAN, Milan – ŠVÁCHA, Rostislav, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (edd.), *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*, Brno 2006.
- TITÍŽ, *Člověk na Moravě v 19. století*, Brno 2004.
- FASORA, Lukáš – KLADIWA, Pavel, *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918. Koncept a dílčí výsledky výzkumu*, Český časopis historický 102, 2004, s. 796-826.

- FASORA, Lukáš, *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851-1914*, Brno 2007.
- FIALOVÁ, Ludmila a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998.
- Historický atlas měst České republiky svazek č. 7*, Praha 1999.
- HLAVAČKA, Milan, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*, Praha 2006.
- HLUBINKOVÁ, Jarmila, *Kulturní přínos pěveckého spolku Hlahol v Táboře*, České Budějovice 1971, diplomová práce.
- HOFFMAN, František, *České město ve středověku*, Praha 1992
- HORVÁTOVÁ, Petra, *Vedoucí skupiny tábořské společnosti na základě spolků 1918-1928*, Praha 1993 (diplomová práce).
- Hospodářský slovník naučný, I. – IV. díl*, Praha 1905 – 1924.
- HRDLIČKA, Josef, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003.
- HRDLIČKA, Josef, *Historická antropologie pro střední třídu*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková, *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 215-235.
- CHALUPNÝ, Emanuel, *Paměti*, I. díl – tiskopis.
- JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- JANKOVEC, Otakar, *Základní informace o historické zóně*, Tábor 1998.
- JEŠOVÁ, Karla, *Památník ženského spolku Zora v Táboře 1870-1920*, Tábor 1920.
- JODL, Miroslav, *Teorie elity a problém elity*, Praha 1994.
- K padesátinám zasloužilého starosty a čestného měšťana Václava Soumara*, Tábor 1937.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky*, I-III, Praha 2005.
- KIBIC, Karel, *Historická radnice*, Praha 1988.
- KLADIWA, Pavel, *Kdo vládl v Moravské Ostravě? Úloha členů moravskoostravského zastupitelstva v nejvýznamnějších německých spolcích a akciových společnostech*, Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 21, 2003, s. 64-83.
- TÝŽ, *Obecní volby v Moravské Ostravě 1850-1908 a formování občanské společnosti*, Slezský sborník, 2002, s. 11-42.
- TÝŽ, *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914. I. díl. Vývoj legislativy*, Ostrava 2007.

TÝŽ, *Stav bádání k problematice formování a vývoje občanské společnosti v 19. (18.) století. Srovnání frankfurtského, bielefeldského a vídeňského projektu na téma Bürgertum*, Slezský sborník 2002, s. 124-143.

KOCKA, Jürgen, *Das europäische Muster und deutsches Fall*, in: Jürgen Kocka(Hg.), *Bürgertum im 19. Jahrhundert*, Göttingen 1995, s. 10-11.

KOHOUT, Jiří, *Tábor krok za krokem na starých pohlednicích*, Tábor 2007.

KOŘALKA, Jiří – LANCINGER, Luboš, *Soupis archivních pramenů ke stavebnímu vývoji historického jádra města Tábora*, Tábor 1979. ¹

KOŘALKA, Jiří, *Společenská aktivita a zvolení Miroslava Tyrše poslancem českého sněmu v Táboře roku 1869*, *Táborský archiv* 12, 2004, s. 279-301.

TÝŽ, *Češi v habsburské říši a Evropě 1815-1914. Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národností otázky*, Praha 1996.

TÝŽ, *Společenské poměry v Táboře v letech 1861 až 1862 v dopisech do pražského deníku Hlas*, *Táborský archiv* 11, 2002, s. 273-291.

TÝŽ, *Táborští řemeslníci a živnostníci v letech 1848 až 1850*, *Táborský archiv* 8, 1998, s. 217-233.

TÝŽ, *Vznik táborského muzea roku 1878*, Tábor 1978.

KOTRBELEC, Alois, *Jak žili jsme v Táboře za válečné doby roku 1914-1915*, Tábor 1916.

KOVÁŘ, Daniel, *Budějovice před sto lety*, Budějovice 2000.

KRÁLÍČKOVÁ, Simona, *Obecní samospráva a občanské elity v Poličce v letech 1850-1914*, Brno, 2010, diplomová práce.

KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.

LATZKA Jan, *Obecní samospráva a občanské elity na příkladu malého města Žďáru 1864-1912*, Brno 2008, diplomová práce.

LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří, *Praha*, Praha 2000.

LEDVINKA, Václav, *Od středověkých bratrstev k moderním spolkům. Sborník referátů*

LENDEROVÁ, Milena - BEZECNÝ, Zdeněk - KUBEŠ, Jiří (edd.), *Proměny elit v moderní době. Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka*, České Budějovice 2003.

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – DOUŠOVÁ, Hana, *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století I.*, Pardubice 2001.

LENDEROVÁ, Milena – MACKOVÁ, Marie – BEZECNÝ, Zdeněk – JIRÁNEK, Tomáš (edd.), *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století, II*, Pardubice 2005.

LENDEROVÁ, Milena – RÝDL, Karel, *Radostné dětství?*, Praha-Litomyšl, 2006.

LENDEROVÁ, Milena, *K hříchu i modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

- TÁŽ, *Z dějin české každodennosti*, Praha 2009.
- LIŠKOVÁ, Marie, *Slovník představitelů zemské samosprávy v letech 1861 – 1913*, Praha 1994.
- Malíř, Jiří, *Od spolků k moderním politickým stranám*, Brno 1996.
- Marcus Tullius Cicero, *O povinnostech*, Praha 1970, s. 53.
- MAREK, Jaroslav, *Česká moderní kultura*, Praha 1998.
- Masarykův slovník naučný*, Praha 1926.
- Masarykův slovník naučný*, Praha 1931 .
- MATĚJČEK, Jiří, *Malé město v českých zemích v 19. století a jeho vliv na fungování společnosti*. In: Studie k sociálním dějinám 19. století. III. díl, Opava 1993, s. 169-337.
- Město v české kultuře 19. století*, Praha 1983.
- MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500 – 1700)*, Praha 2006.
- NAVRÁTIL, Michal, *Almanach čsl. právníků*, Praha 1930.
- TÝŽ, *Nový český sněm 1861 – 1931*, Tábor 1902.
- NEDVÍDEK, Milan, *Staré domy a rodiny tábořské (Doplňky a opravy k stejnojmennému dílu prof. Karla Thira)*, Tábor 1947.
- NODL, Martin – ŠMAHEL, František (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.
- NOVOTNÝ, Miroslav – PLETZER, Karel – SAK, Robert, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2008.
- Pamětní spis Spolku divadelních ochotníků v Táboře*, Tábor 1927,
- Pečivová, Lenka, *Činnost tábořských hudebních spolků od 60. let 19. století do roku 1918*, Brno 2010, bakalářská práce.
- PEROUTKA, Ferdinand, *Budování státu, I-IV*, Praha 1991.
- POKORNÝ, Jiří – VELEK, Luboš – VELKOVÁ, Alice (edd.) *Nacionalismus, společnost a kultura ve střední Evropě 19. a 20. století: pocta Jiřímu Kořalkovi k 75. narozeninám = Nationalismus, Gesellschaft und Kultur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert : Festschrift für Jiří Kořalka zum 75. Geburtstag*, Praha 2007.
- POUSTKA, Karel, *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)*, strojopis, Tábor 1963.
- QUIS, Ladislav, *Knihy vzpomínek*, Praha 1902.
- RANDÁK, Jan – KOURA, Petr, *Hrdinství a zbabělost v české kultuře 19. a 20. století*, Praha 2008.
- Riegrův slovník naučný*, Praha 1867.

- SAK, Robert, *Rieger. Konzervativec nebo liberál?*, Praha 2003².
- SEDLÁČEK, August, *Děje města Čáslavě*, Praha 1874.
- TÝŽ, *Děje města Čáslavě*, Praha 1874.
- TÝŽ, *Děje prácheňského kraje*, Písek 1926.
- TÝŽ, *Paměti z mého života*, Praha 1997.
- Seznam čísel domů a vlastníků v Táboře*, Tábor 1908.
- Seznam členů českého sněmu zemského*, Praha 1888.
- SMETANOVÁ, Jaroslava, *Lokální elity v Horažďovicích v letech 1864-1912*, Brno 2010, diplomová práce.
- STEKL, Hannes, *Adel und Bürgertum in der Habsburgermonarchie 18. bis 20. Jahrhundert*, Sien 2004, s. 141.
- Sto let ochotnického divadla v Táboře 1857–1957*, Tábor 1957
- SVÁTEK, František, *Politické elity v Československu 1918-1948*, Praha 1994.
- ŠMAHEL, František, *Dějiny Tábora I-II.díl*, Praha 1988-1990.
- Šmahel, Husitské Čech. Struktury, ideje, procesy, Praha 2008
- ŠOLLE, Zdeněk, *Století české politiky. Od Palackého k Masarykovi*, Praha 1998.
- ŠPIRITOVÁ, Alexandra, *Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918*, Praha 1993.
- ŠTAIF, Jiří, *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830-1851*, Praha
- TECL, Rudolf, *Ještě k datu zničení táborského městského archivu*, Husitský Tábor 15, 2006, s. 401-403.
- THIR, Karel, *Staré domy a rodiny táborské, I. a II. díl*, Tábor 1920.
- Tobolka, Zdeněk (ed.), *Česká politika*, Praha 1906.
- URANITSCH, Peter, *Bürgertum und Politik in der Habsburgermonarchie. Einführung*. in: Ernst Bruckmüller (ed.), *Bürgertum in der Habsburgermonarchie*, Wien 1990.
- Úplný adresář hejtmanství táborského*, Turnov 1904.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.
- VANČATA, Vladimír, *Počátky průmyslu na území okresu Tábor*, in: *Táborský archiv 1*, 1987, s. 101 – 104.
- VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla, *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.*, Praha 1996.
- Všeobecná encyklopedie, Praha 1994.
- VYBÍRAL, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.

- VYBÍRAL, Zdeněk, *Mocenské elity v tábořské obci doby předbělohorské. Prosopografická studie k Táboru raného novověku I.*, Tábořský archiv 9, 1999, s. 151-186.
- WEBER, Max, *Autorita, etika a společnost. Pohled do sociálních dějin*, Praha 1997.
- WEBER, Max, *Politika jako povolanie*, Bratislava 1990.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. A XVI. věku*, Praha 1892.
- ZENKL, František D., *Třicet let reálného gymnázia tábořského 1862 – 1892*, Tábor 1892.
- Zenkl, Průvodce Tábořem a jeho okolím, Tábor 1908.
- Židé v Táboře. Zapomenutá historie židovské komunity*, Tábor 2010.

11 Biogramy

Jakub Zeis

* 2. červenec 1803 Mezimostí + 21. leden 1879 Tábor

- mistr koželužský
- táborský měšťan od roku 1831
- člen měšťanského výboru mezi léty 1848-1850
- od roku 1850 do roku 1870 purkmistr táborský
- člen spolku Ostrostřelců, spolku KATO, jeden ze zakladatelů Měšťanské Besedy, iniciátor postavení pomníku J.V. Kamarýtovi

Moric Schöne

* 1816 x 1826 Tábor + 14. listopad 1883

- mistr barvířský
- asi od roku 1856 člen městského zastupitelstva, při volbách roku 1862 zvolen členem městského zastupitelstva, též člen městské rady – druhý radní?, od roku 1864 pouze městský zastupitel
- od roku 1870 do roku 1883 purkmistr táborský, poslanec zemského sněmu do roku 1883
- člen městských spolků, zakladatel Občansko-čtenářské besedy, aktivní člen kuratoria městského muzea

Emanuel Zeis

* 1. leden 1847 + 11. říjen 1918

- právník, od roku 1878 do roku 1899 právním zástupcem města
- člen městského zastupitelstva od roku
- mezi léty 1883-1889 purkmistr táborský, v letech 1883-1889 poslanec zemského sněmu, od roku 1890 okresní starosta
- aktivní člen většiny městských spolků, iniciátor přestavby Kotnova a Bechyňské brány

Alexander Seik

* 1924 Mladá Vožice + 2. říjen 1905

- malíř podobizen a fotograf
- od roku 1870 člen městského zastupitelstva, od roku 1873 člen městské rady – první radní, z toho plynula i funkce purkmistrova náměstka

- v letech 1889-1890 purkmistr města

Václav Křížek

* 25.listopad 1833 Strážov + 4. červen 1881 Tábor

- středoškolský profesor, od r. 1862 ředitel táborského reálného gymnázia
- od roku 1867 člen městského zastupitelstva
- aktivní člen a předseda Besedy, zakladatel a iniciátor vzniku městského muzea, aktivní člen kulturních spolků i akcí ve městě

Martin Kolář

* 1836 +1898

- od roku 1862 profesor táborského reálného gymnázia
- po dva roky přispíval jako hlavní autor historických článků do týdeníku Tábor
- aktivní člen kulturních akcí

Karel Mlynář

*1846 +1897

- od roku 1876 městský tajemník
- člen táborských spolků
- organizátor kulturního života, obětavý řečník

Jan Schwarz

*1825 Tábor +1916 Tábor

- přednosta berního úřadu, hlavní berní kontrolor
- člen obecního zastupitelstva
- aktivní člen Dobrovolných hasičů a Ostrostřelců. člen většiny táborských spolků

Jan Karel Frank

*1828 Knobíz u Slaného +2. červenec 1887

- typograf, tiskař
- roku 1859 řídil Landfrassovu tiskárnu v Hradci, od roku 1861 v Táboře
- od roku 1864 vydával týdeník Tábor
- člen městského zastupitelstva od roku 1876

- jeden ze zakladatelů Občansko-čtenářské besedy, jednatel Záložny občanské, zakládající člen Sokola

Jan Nedvídek

*1843 Počátky + 1891 Tábor

- vyučený soukeník, tiskař
- vydavatel Českého Jihu
- aktivní člen obchodní a živnostenské komory v Českých Budějovicích
- do roku 1883 městským zastupitelem a v tomto období i radním, roku 1886 volbu radním již nepřijal
- organizátor hospodářských spolků a výstav

František Veger

* 1802 Tábor + 4.říjen 1864 Tábor

- soukeník
- roku 1850 zvolen do obecního zastupitelstva a následně radním města

Šalamoun Guttman

- obchodník v plodinách
- obecní zastupitel
- představený israelské obce
- pohřeb se konal 14. května 1866

P. Vojtěch Šašek

* 23. duben 1793 Cimice u Strakonic + 25. duben 1869 Tábor

- tábořský děkan od roku 1861
- konzistorní rada a komisař reálného gymnázia
- od roku 1864 obecním zastupitelem

Josef Vintíř

* 18. duben 1806 Vácov + oznámení o úmrtí 7. srpen 1869 týdeník Tábor

- absolvent práv
- roku 1850 assesor cís. král. krajského soudu v Táboře

- 1850 zvolen obecním výborem
- 1851 povolán do Prahy ke krajskému soudu
- 1855 návrat do Tábora jako radní u c.k. krajského soudu
- opětovně zvolen do zastupitelstva, kde setrval až do roku 1861
- roku 1860 jmenován čestným měšťanem

August Lavante

* 12. duben 1818 + 14. březen 1875

- 1836-1842 studium medicíny
- 1847 krajský chirurg v Táboře
- 18. říjen 1856 krajským fyzikem a roku 1865 získal místo soudního lékaře při trestnici v Táboře
- od roku 1864 nepřetržitě obecním zastupitelem

Antonín Kostlivý

* Holoubkov +17. březen 1877

- učitel
- od roku 1826 vokalista v Táboře
- 1829 učitel v Klokotech, následně dokončil pedagogická studia a stal se učitelem hlavní školy
- ředitel hlavní školy
- od roku 1869 člen okr. školní rady, zastupitel
- aktivní člen spolků

Karel Hernitt

*? + 26. květen 1878

- do Tábora koncem roku 1867
- právník, zemský advokát, od roku 1868 advokát města
- duben 1868 zvolen do výboru Spořitelny, v listopadu pak jejím ředitelem
- od roku 1870 obecní zastupitel
- od roku 1873 okresním starostou

František Klier

* Tábor + 1. únor 1902

- stavitel a majitel realit
- člen městského zastupitelstva a rady
- čestný měšťan Tábora
- velitel Sboru dobrovolných hasičů, předseda spolku Berla
- člen ředitelstva městské Spořitelny

Jakub Zeis ml.

* Tábor + 27. srpen 1902

- měšťan, koželuh
- člen obecního zastupitelstva a městské rady
- čestný člen Táborských ochotníků, předseda družstva pro zbudování Sokolovny, předseda konference sv. Václava
- ve veřejném životě působil 58 let

Jan Bláha

*? + 24. říjen 1908

- právník
- do Tábora přišel v 80. letech
- aktivní člen spolků, spoluzakladatel táborského Sokola, r. 1883 jeho prvním náčelníkem
- spoluzakladatel sokolské Župy Žižkovy a jejím náčelníkem

Vincenc Tiebl

* 1852 v Chrbinách u Úhoště + 26. únor 1909

- stavitel
- roku 1881 do Tábora jako asistent ve stavitelské firmě
- 12 let působil v zastupitelstvu
- od r. 1894 člen obchodní a průmyslové komory v Českých Budějovicích, 1896-1904 zatímní předseda, od r. 1905 místoprezident

František Korecký

* 6. září 1845 v Českých Budějovicích +9. duben 1910

- konsistorní rada a děkan
- 13. září 1868 vysvěcen
- 1891 katechetou obecných škol chlapeckých, od roku 1892 katechetou při měšťanské škole

Bedřich Guttman

* Tábor + 5.březen 1913

- 1870 maturita na gymnáziu v Táboře
- 1882 titul doktora práv
- 1887 si v Táboře otevřel advokátní kancelář
- osmkrát zvolen zastupitelem
- od roku 1896 starostou náboženské obce israelitské